

Pro gradu -tutkielma

Aluetiede

Suunnittelumaantiede

Paikkaan kiintyminen osana aktiivista ikääntymistä kaupungissa

Elli Saari

helmikuu 2018

Ohjaajat:
Sami Moisio
Tiina Laatikainen

HELSINGIN YLIOPISTO
MATEMAATTIS-LUONNONTIETEELLINEN TIEDEKUNTA
GEOTIETEIDEN JA MAANTIETEEN LAITOS
MAANTIEDE

PL 64 (Gustaf Hällströmin katu 2)
00014 Helsingin yliopisto

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta		Laitos/Institution– Department Geotieteiden ja maantieteen laitos
Tekijä/Författare – Author Elli Elina Saari		
Työn nimi / Arbetets titel – Title Paikkaan kiintyminen osana aktiivista ikääntymistä kaupungissa		
Oppiaine /Läroämne – Subject Aluetiede (suunnittelumaantiede)		
Työn laji/Arbetets art – Level Pro gradu	Aika/Datum – Month and year helmikuu 2018	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages 88 + liitteet 2 s.
<p>Tiivistelmä/Referat – Abstract</p> <p>Kaupungistuminen ja ikääntyminen ovat ajan megatrendejä. Kaupungit kasvavat ja ikääntyneiden määrä myös useissa kaupungeissa lisääntyy, joten ikääntymisestä ja kaupungistumisesta tarvitaan vielä paljon uutta tietoa. Maailmansotien jälkeisen ajan suunnittelun keskiössä olivat lapset. Kaupunki nähtiin turvattomana kasvuympäristönä, mikä johti esikaupunkialueiden syntymiseen. Nyt kun väestön ikärakenne on painottunut ikääntyneisiin, on perustelua kysyä, tulisiko yhdyskuntasuunnittelun painopisteen olla ympäristöjen suunnittelussa ikääntyneille. Tämä työ sijoittuu kaupungistumisen ja ikääntymisen risteyskohtaan, ja pohtii miten kaupunkisuunnittelun tulisi vastata näihin haasteisiin.</p> <p>Paikkaan kiintymisellä tarkoitetaan ympäristöön liitettyjä merkityksellisyyden kokemuksia. Merkityksellinen arkiympäristö kannustaa liikkumaan ja vaikuttaa positiivisesti myös henkiseen hyvinvointiin. Ikääntyneiden asuinympäristöjen suunnittelussa paikkaan kiintyminen nähdään aktiivista ikääntymistä ja hyvinvointia edistävänä tekijänä. Tutkielmani kysyy, miten ikääntyvä väestö kiintyy paikkoihin, mikä merkitys ympäristön laadulla on paikkaan kiintymisessä ja kiintyvät ihmisryhmät ikääntyvän väestön sisällä paikkoihin eri tavoin. Näillä kysymyksillä arvioin, onko pääkaupunkiseutu paikkaan kiintymisen näkökulmasta aktiivista ikääntymistä tukeva ympäristö. Tutkielma asemoituu humanistisen maantieteen viitekehikseen, jonka mukaan ympäristö koetaan siihen liitettyjen merkitysten kautta. Paikkaan kiintymisen kokemuksia tarkastellaan 55–75-vuotiaiden vastaajien keskuudessa pääkaupunkiseudun kunnissa Helsingissä, Espoossa, Kauniaisissa ja Vantaalla. Analyysini perustuu Aalto-yliopiston Aktiivi-tutkimuksen laadulliseen onnen paikka -aineistoon, joka on kerätty karttakyselyllä PPGIS-menetelmää (<i>Public Participation Geographic Information System</i>) hyödyntäen. Työni hyödyntää monimenetelmällistä <i>mixed methods</i> -lähestymistapaa. Laadullisen aineiston sisällön analyysin avulla selvitän, mitkä tekijät paikkaan kiintymisessä merkitsevät. Luokittelen paikkaan kiintymisen ominaisuudet viiteen kategoriaan: henkilökohtaisiin, sosiaalisiin, esteettisiin, funktionaalisiin ja tunnelmallisiin paikkoihin. Näitä tuloksia käsittelem Pearsonin χ^2-testillä selvittääkseni, onko paikkaan kiintymisessä havaittavissa eroja eri väestöryhmien välillä.</p> <p>Työn tärkeimmät tulokset voidaan tiivistää neljään pääkohtaan. Ensinnäkin teoreettisesti työ jäsentää paikkaan kiintymisen ilmiötä uudella tavalla. Malli erittelee ympäristön laadun osatekijät näkyvään muotoon. Tuloksien perusteella paikkaan kiintymisessä merkittävimmät tekijät ovat funktionaalisuus, henkilökohtaiset tekijät ja esteettisyys. Toiseksi paikan ominaisuuksiin (funktionaalisuus, esteettisyys) liittyvien mainintojen runsaus aineistossa osoittaa, että paikkaan kiintymisen prosessiin voidaan vaikuttaa suunnittelun keinoin. Suunnittelu voi vaikuttaa paikkojen estetiikkaan ja paikkojen tarjoamiin mahdollisuuksiin, ja näin voidaan luoda aktiivista ikääntymistä tukevaa ympäristöä. Kolmanneksi tilastollisten tarkastelujen perusteella sosiaalisten paikkojen merkitys korostui matalimmassa tuloluokassa ja esteettisten paikkojen merkitys ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden keskuudessa. Se viittaa paikkaan kiintymisellä olevan myös sosioekonominen ulottuvuus, mikä on hyvä huomioida suunnittelussa. Neljänneksi tutkielman tulokset vahvistavat käsitystä siitä, miten PPGIS on toimiva työkalu suunnittelijalle painoteltaessa maankäytön muuttamisen ja paikkojen säilyttämisen välillä. Tutkimusasetelman etu on, ettei se kysy pelkästään <i>mitä</i> alueita pitäisi vaalia, vaan <i>miksi</i> niitä tulisi vaalia.</p> <p>Toistaiseksi pääkaupunkiseudulla on hyvät edellytykset ikäystävällisyyteen. Erityisesti funktionaalisia ja esteettisiä näkökohtia huomioiden pääkaupunkiseutua voidaan suunnitella ikäystävällisesti. Lisäksi on tärkeää huomioida ikääntyvien moninaisuus, eikä tarkastella ikääntyneitä yhtenä suurena joukkona. PPGIS on yksi tapa kehittää kaupunkia sensitiivisesti kaupunkilaisia kuunnellen. Ikääntyneet kaupunkilaiset ovat arkiympäristönsä kehittämisen asiantuntijoita. Tulevaisuuden keskustelu ikäystävällisestä suunnittelusta sijoittuu erityisesti esikaupunkialueille, jotka kohtaavat tiivistämispyrkimyksiä, ja joissa suuri osa ikääntyneistä kaupunkilaisista toivoo asuvansa.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords paikkaan kiintyminen, aktiivinen ikääntyminen, ikäystävällinen suunnittelu, PPGIS (Public Participation GIS)		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited HELDA		
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information		

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty Faculty of Science		Laitos/Institution– Department Department of geosciences and geography
Tekijä/Författare – Author Elli Elina Saari		
Työn nimi / Arbetets titel – Title Place attachment as a part of active ageing in the city		
Oppiaine /Läroämne – Subject Regional studies (Planning geography)		
Työn laji/Arbetets art – Level Pro gradu	Aika/Datum – Month and year February 2018	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages 88 + annex 2 s.
<p>Tiivistelmä/Referat – Abstract</p> <p>Urbanization and population ageing are megatrends of our time. We need a lot of new information concerning ageing and urbanization because cities are growing and the amount of the elderly in them is on the rise. Children were the focus of urban planning in the post-war era. The city was seen as an unsafe growing environment, and that led to the creation of suburbs. Nowadays, it is justified to ask, should the focus of urban planning be in drafting environments for the elderly since the age distribution is focused on them, too. This thesis is positioned in the intersection of ageing and urbanization and considers how urban design should respond to these challenges.</p> <p>Place attachment covers meaningful experiences relating to certain environment. Meaningful everyday environment encourages one to exercise as well as positively affects one's mental well-being. In age-friendly city planning, place attachment is seen as a factor positively affecting active ageing and well-being. My thesis asks how ageing population becomes attached to places in the Helsinki metropolitan area, what role the environmental quality has in becoming attached to a place and are different demographics within the ageing population becoming attached to places in different ways. With these questions I evaluate whether or not the Helsinki metropolitan area is an environment that supports active ageing from the point of view of place attachment. This thesis is positioned within the discipline of humanistic geography, which dictates that environment is experienced through the meanings one has attached to it. Experiences of place attachment are examined within the age group of 55 to 75 years old in the Helsinki metropolitan area municipalities of Helsinki, Espoo, Kauniainen, and Vantaa. My analysis is based on qualitative data of <i>Aktivi</i> research by Aalto University, which has been compiled with a map-based questionnaire using the PPGIS method (<i>Public Participation Geographic Information System</i>). My thesis uses a mixed methods approach. By analyzing the contents of the qualitative material I am evaluating which factors play a role in place attachment. I classify the features of place attachment in to five different categories: personal, social, aesthetic, functional, and atmospheric places. I evaluate these results with Pearson's χ^2-test to find out are there differences in how different demographics become attached to places.</p> <p>The most important results of my work can be summarized into four main points. Firstly, the work gives new structure to the phenomenon of place attachment on a new way theoretically. The model categorizes the components of the environmental quality into visible form. Based on the results, the main factors are functionality, personal elements, and aesthetics. Secondly, the numerous mentions relating to attributes of places (functionality, aesthetics) prove that the process of place attachment can be affected by the tools of planning. Urban planning can affect the aesthetics of environments as well as the possibilities they offer and in this way environments that support active ageing can be created. Thirdly, based on statistical analysis, the meaning on social environments was emphasized in the lowest income bracket whereas the meaning of aesthetic environments was emphasized among those with higher education degree. This suggests that there is a socio-economic dimension, which should be taken into account in urban planning. Fourthly, the results of this thesis strengthen the notion that PPGIS is a working tool for the planner when balancing between land use changes and conserving places. The strength of the study design is that it does not only ask <i>which</i> areas should be treasured, but also <i>why</i> they should be treasured.</p> <p>The Helsinki metropolitan area has good requirements for age-friendliness for now. The area can be planned in an age-friendly manner especially when considering the functional and aesthetic aspects of places. Additionally, it is vital to recognize the diversity of the ageing population and not to think of them as a homogenous group. PPGIS is one way to develop cities sensitively by listening to their inhabitants. The ageing inhabitants are experts in developing their everyday environment. In the future the discussion of age-friendly urban planning is going to focus on suburban areas since those areas are facing endeavors of densification and those are the areas the elderly wish to live.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Place attachment, active ageing, age-friendliness, PPGIS (Public Participation GIS), mixed methods		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited HELDA		
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information		

Tiedekunta/Osasto / Fakultet/Sektion – Faculty Matematiske-naturvetenskapliga fakulteten		Laitos/Institution– Department Institutionen för geovetenskaper och geografi	
Tekijä/Författare – Author Elli Saari			
Työn nimi / Arbetets titel – Title Platsförankring som en del av aktivt åldrande i staden			
Oppiaine /Läroämne – Subject Regional vetenskap (Planerigsgeografi)			
Työn laji/Arbetets art – Level Pro gradu		Aika/Datum – Month and year februari 2018	
		Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages 88 + annex 2 s.	
<p>Tiivistelmä/Referat – Abstract</p> <p>Urbanisering och den åldrande befolkningen är dagens megatrender. Eftersom städer växer samtidigt som antalet äldre i många städer ökar, behöver vi ny information både om den åldrande befolkningen och om urbaniseringen. Fokus har varit på barnen vid efterkrigstidens planering. Staden sågs som en osäker uppväxtmiljö, vilket har lett till framväxten av förortsområden. Nuförtiden är det befogat att fråga om planeringen av urbana områden borde rikta sig till äldre eftersom de är överrepresenterade i befolkningsstrukturen. Detta arbete behandlar skärningspunkten mellan den åldrandebefolkningen och urbaniseringen och diskuterar hur stadsplaneringen ska svara på dessa utmaningar.</p> <p>Begreppet <i>platsförankring</i> innebär meningsfulla erfarenheter som man har till specifika platser. En betydelsefull vardagsmiljö uppmanar till rörelse och påverkar också mentalt välbefinnande. I utformningen av bostadsmiljöer för äldre ses platsförankring som en viktig faktor för aktivt åldrande och välbefinnande. Denna magisteruppsats frågar hur den åldrande befolkningen förankras vid platser i huvudstadsregionen, vilken roll miljö kvaliteten har, samt om det finns skillnader i förankringen mellan olika grupper inom den åldrande befolkningen. Med dessa frågor bedömer jag om huvudstadsregionen är en miljö som stöder aktivt åldrande ur ett platsförankringsperspektiv. Detta arbetet ligger inom ramen för den humanistiska geografi disciplinen, vilket dikterar att miljön upplevs genom uppfattningarna man har för miljön. Platsförankrings erfarenheterna undersöks i Helsingfors, Esbo, Grankulla och Vanda, bland respondenter i åldern 55–75. Analysen baserar sig på Aalto-universitetets kvalitativa data, ur <i>Aktiivi</i> forskning inom Aalto universitet, som samlades in genom en kartenkät med hjälp av PPGIS (Public Participation Geographic Information System). Mitt arbete använder sig av <i>mix methods</i>-tillvägagångssätt. Genom att analysera innehållet i det kvalitativa data utvärderar jag vilka faktorer som påverkar platsförankringen. Jag klassificerar platsförankrings egenskaperna i fem kategorier: personliga, sociala, estetiska, funktionella och atmosfäriska platser. Jag analyserar dessa resultat vidare med Pearsons χ^2-test för att ta reda på om det finns någon skillnad mellan de olika befolkningsgrupperna.</p> <p>De viktigaste resultaten av arbetet kan sammanfattas i fyra huvudpunkter. Först och främst strukturerar arbetet fenomenet platsförankring på ett nytt sätt. Modellen kategoriserar komponenterna som synliggör miljö kvalitets egenskaper. Baserat på resultaten är de viktigaste faktorerna i platsförankringen funktionalitet, personliga faktorer och estetiken. För det andra visar mängden av egenskaper som handlar om miljö kvaliteten (funktionalitet, estetik) att platsförankrings processen kan påverkas med hjälp av stadsplanering. Planering kan påverka platsernas estetik och möjligheter som platser erbjuder och därmed utveckla en miljö som stöder aktivt åldrande. För det tredje, baserat på statistisk analys, betonades vikten av sociala platser i den lägsta inkomstkategori, medan betydelsen av estetiska platser betonades bland de som har högskoleexamen. Detta pekar på att det också finns en socioekonomisk dimension, som bör beaktas vid planeringen. För det fjärde bekräftar resultaten uppfattningen om att PPGIS är ett användbart verktyg i stadsutvecklingsprojekt. Fördelen med den här forskningsmodellen är att den inte bara frågar <i>vilka</i> platser som bör värderas högt, utan också <i>varför</i> de bör värderas högt.</p> <p>Hittills har Helsingfors storstadsområde goda förutsättningar för åldersvänlighet. Speciellt med tanke på de funktionella och estetiska aspekterna kan huvudstadsområdet utformas på ett åldersvänligt sätt. Det är också viktigt att ta hänsyn till mångfalden hos äldre människor och inte titta på äldre som en homogen grupp. PPGIS är ett sätt att utveckla staden sensitivt genom att lyssna på dess invånare. Äldre invånare är experter på hur deras vardagliga miljö borde utvecklas. Debatten om framtidens åldersvänliga planering är särskilt koncentrerad kring förortsområden, som står inför förtätning och där många av de äldre stadsborna hoppas kunna bo.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Platsförankring, aktivt åldrande, åldersvänliga stadsplanering, PPGIS, mixed methods			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited HELDA			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällys

1. JOHDANTO	1
1.1 Kaupunkilaiset ikääntyvät.....	3
1.2 Tutkimuskysymykset.....	5
1.3 Tutkielman rakenne	6
1.4 Pääkaupunkiseutu tutkimusalueena.....	6
2. IKÄYSTÄVÄLLISEN KAUPUNGIN RAKENNUSPALIKAT	8
2.1 Aktiivinen ikääntyminen ja ikäystävällinen suunnittelu.....	8
2.2 Kaupunkiympäristön laatu	9
2.3 PPGIS – pisteistä paikkoihin.....	12
2.4 Ikääntymisen maantiede.....	13
2.5 Ageing in place.....	14
3. PAIKAN TEORIA.....	17
3.1 Humanistinen maantiede työn viitekehyksenä.....	17
3.2 Paikka.....	19
3.3 Paikkaan kiintyminen	21
3.4 Paikan kokijan taustatekijät	23
3.5 Paikan ominaisuudet vai sosiaaliset merkitykset?.....	25
3.6 Prosessit osana paikkaan kiintymistä.....	27
3.7 Paikkaan kiintymisen operationalisointi.....	30
3.8 Moniulotteisen ilmiön malleja	30
4. EMPIRIA.....	33
4.1 Teoriasta empiriaan	33
4.2 Menetelmien traditio.....	34
4.3 Mixed methods research	35
4.4 Aktiivi-tutkimus ja aineisto.....	36
4.5 Tutkijan etiikka.....	38
4.6 Sisällönanalyysi.....	39
4.7 Pearsonin χ^2 –testi.....	43

5. TULOKSET	45
5.1 Aineiston edustavuus ja ominaisuudet	45
5.2 Sisällönanalyysin tulokset	48
Henkilökohtaiset paikat	50
Sosiaaliset paikat	52
Esteettiset paikat	54
Funktionaaliset paikat	55
Tunnelmalliset paikat	56
5.3 χ^2 -testin tulokset	57
6. KESKUSTELU	63
6.1 Henkilökohtaiset merkitykset	64
6.2 Sosiaaliset merkitykset	65
6.3 Esteettiset merkitykset	66
6.4 Funktionaaliset merkitykset	66
6.5 Tunnelmalliset merkitykset	67
6.6 Tutkimuskysymys 2. Mikä merkitys ympäristön laadulla on paikkaan kiintymisessä? ..	67
6.7 Onnen reitit	69
6.8 Kodin merkitykset	69
6.9 Tutkimuskysymys 3. Miten väestölliset tekijät vaikuttavat paikkaan kiintymiseen?	70
7. JOHTOPÄÄTÖKSET	72
7.1 Jatkotutkimuksen aiheet	74
7.2 Onko pääkaupunkiseutu ikäystävällinen?	74
KIITOKSET	75
LÄHTEET	76
Liite 1	88
Liite 2	88

1. JOHDANTO

Eila on 65-vuotias juuri eläkkeelle siirtynyt helsinkiläinen. Hän asuu Oulunkylässä, jossa on asunut viimeiset kaksikymmentä vuotta. Paikkaan liittyy paljon muistoja menneistä elämänvaiheista. Hän pitää kodistaan, koska sen ympäristö on rauhallinen ja turvallinen. Taloyhtiön yhteisellä pihalla on kesäisin istutukset, joita hän hoitaa yhdessä naapureiden kanssa. Pihalla Eila tapaa usein tuttuja, ja lapsenlapset asuvat lähellä. Kodin ikkunasta näkyy lähimetsään. Koti on Eilalle erityisen tärkeä paikka (kuva 1). Eilan kiintymys koostuu monesta osasta: kotiympäristön ulkonäkö miellyttää häntä. Kesäisin lähimetsästä voi löytää vadelmia ja syksyisin siellä voi sienestää. Lumisena talvena pääsee kätevästi hiihtoladulle. Kodista on hyvät kulkuyhteydet asioimaan ja tapaamaan ystäviä. Eila kokee asuinalueensa miellyttäväksi laatutekijöiltään, mutta hän on myös kiintynyt paikkaan erityisellä tavalla. Eila on kuvitteellinen henkilö, mutta kuvaus perustuu tutkielmassa käytettyyn aineistoon.

Kuva 1. Eilan koti. Eila on kuvitteellinen henkilö. Kuvaus perustuu tässä tutkielmassa käytettyyn aineistoon. (Kuva: Karisalo, S.)

Yhdyskuntasuunnittelun tehtävänä on pidetty sitä, että se luo *hyvää kaupunkia*, eli luo asuinympäristöstä toimivan ja miellyttävän elää (Cambell & Fainstein 2005). Arkiympäristön, joka huomioi jalankulkijat, joka sisältää viheralueita ja mahdollistaa hyvän saavutettavuuden palveluihin, on osoitettu lisäävän kaupunkilaisten aktiivista elämäntapaa ja edistävän terveyttä (Bannister 2008; Kyttä 2016). Miellyttävä kaupunkiympäristö houkuttelee asukkaita omakotitalovaltaisten kehyskuntien sijaan, mikä edistää tiiviin kaupunkirakenteen muodostumista ja vähentää autoilun ympäristöön kohdistavaa kuormitusta (Bannister 2008). Ympäristöä voi pitää laadukkaana, vaikei olisi erityisen kiintynyt paikkaan, ja ympäristön laatutekijät eivät yksinään rakenna ympäristöä, joka automaattisesti koettaisiin tärkeäksi. Sen lisäksi, että Eila kokee asuinpaikkansa laadukkaaksi ja miellyttäväksi, hän tuntee sitä kohtaan vahvaa kiintymystä. Kiintymys on kokonaisuus ympäristön laatutekijöistä, muttei yksiselitteinen laatutekijöiden summa.

Viime vuosikymmeninä yhdyskuntasuunnittelussa on lisääntynyt diskurssi siitä, miten aineellisen hyvinvoinnin lisäksi pitäisi punnita muita arvoja, kuten henkistä hyvinvointia ja merkityksellisyyden kokemusta (Wernick 2009). Ympäristöpsykologian, ihmismaantieteen, sosiologian ja antropologian piirissä paikkaan kiintymistä (*place attachment*) on tutkittu paljon. Paikkaan kiintymisellä tarkoitetaan merkityksellisyyden tunnetta, jonka yksilö liittää paikkoihin (Lewicka 2011). Aiemmissa tutkimuksissa paikkaan kiintymisellä on nähty vahva yhteys yksilön koettuun elämänlaatuun, liikkumisaktiivisuuteen ja hyvinvointiin (Lewicka 2011). Paikkaan kiintymisen on havaittu saavan ihmiset käyttäytymään yhteiskunnan kannalta edullisesti, mikä näkyy muun muassa kansalaisaktiivisuutena ja ympäristöasioiden huomioimisena (Scannel & Gifford 2010b; Perkin et al. 1996).

Paikkaan kiintymiseen vaikuttavat useat kokijoista ja paikoista itsestään riippuvaiset tekijät. Kaupunkisuunnittelu voi vaikuttaa paikkaan kiintymiseen ympäristön laatua parantamalla. Toisaalta kaupunkisuunnittelua on syytetty paikattomien paikkojen ja paikattomuuden (*placelessness*) luomisesta, kuten kauppakeskusten ja teemapuistojen rakentamisesta (Relph 1976). Paikan on nähty näin menettävän omaleimaisen luonteensa. On jopa väitetty, ettei kaupunkisuunnittelu kykene tuottamaan merkityksellisiä paikkoja, ainoastaan tuhoamaan tai säilyttämään niitä (Pyy 2017). Relphin (1976) mukaan paikattomia paikkoja voi syntyä kaupunkisuunnittelijoiden piittaamattomasta asenteesta merkityksiä kohtaan. Paikkaan kiintyminen saattaa asettaa kaupunkisuunnittelulle haasteita asuinalueiden uudistamishankkeissa, ja paikallisaktiivisuus voi muodostua vastavoimaksi kehittämishankkeille. Esimerkiksi Norjan maaseudulla tehdyssä tutkimuksessa paikkaan

kiintyminen lisäsi vesivoimahankkeen ja italialaistutkimuksen yhteydessä kansallispuistohankkeen vastustusta (Perkins et al. 1996; Bonaiuto et al. 2002).

Tästä pääsen kysymykseen: kenellä on oikeus määritellä, millaista on miellyttävä kaupunkiympäristö? Pitkään suunnittelijat luottivat ammattitaitoonsa tietää, miten kaupunkia suunnitellaan oikein. Hiljalleen suunnitteluprosessi on muuttunut klassisesta ylhäältä alas -suunnittelusta kohti kommunikatiivista suunnittelua, jossa kaupunkiympäristöä kehitetään vuoropuhelussa kaupunkilaisten kanssa (Puustinen 2006). Suunnittelussa nähdään yhä vahvemmin kansalaisten olevan asiantuntijoita, millaista on hyvä kaupunki.

Suunnittelijoiden voi olla vaikea suunnitella kaupunkia, joka miellyttäisi kaikkia, sillä kaupunkilaisilla voi olla tästä hyvin erilaisia näkemyksiä. Moniäänisen kaupunkilaisjoukon mielipiteitä voidaan kartoittaa PPGIS (*Public Participation Geographical Information System*) -metodilla, jossa tietoa kerätään karttakyselyillä, joissa vastaajat merkitsevät sijainteja kartalle. Kokemuksellisen tiedon, kuten paikkaan kiintymisen, kvantifioiminen voi olla hankalaa, mutta PPGIS muuttaa sen laskennalliseen muotoon, ja määrälliset arviot paikkakokemuksista voivat olla hyödyllisiä suunnitteluprosessissa. Kansalaisten vastustus kaupunkikehittämistä kohtaan voi olla toisinaan voimakasta ja osallistamisen on havaittu vähentävän rakennushankkeisiin kohdistuvaa vastustusta (Kytä & Kahila 2006). PPGIS-metodi on yleistynyt myös yhdyskuntasuunnittelun tutkimuksissa viime vuosikymmeninä (Brown et al. 2007, 2012, 2015; Kytä et al. 2006, 2013, 2016). Tutkielmassa käyttämäni aineisto on osa Aalto-yliopiston rakennetun ympäristön laitoksen *Aktiivi*-tutkimusta, joka tarkastelee ikääntyvän väestönosan arkiympäristöä ja sen vaikutusta liikkumisaktiivisuuteen PPGIS-metodilla. Aineiston vastaajat ovat 55–75-vuotiaita pääkaupunkiseutulaisia. Ikäluokan preferenssejä tarkastelemalla yhdyskuntasuunnittelu voi varautua ikääntymisen tavoilla, joista kyseinen ikäluokka voi hyötyä vanhuuden päivinä.

1.1 Kaupunkilaiset ikääntyvät

Kaupungistuminen on yksi aikamme megatrendeistä. Kaupungit kasvavat maailmanlaajuisesti, eikä tälle kehitykselle ennusteta muutosta. Vuonna 2016 54,5 prosenttia maailman väestöstä asui kaupungeissa. Vuoteen 2030 mennessä kaupunkiväestön osuuden arvioidaan nousevan 60 prosenttiin (United Nations 2016). Samaan aikaan väestö ikääntyy erityisesti länsimaissa, ja tämän myötä ikääntyvien määrä myös kaupungeissa lisääntyy. Vuoteen 2030 mennessä yli 60-vuotiaiden osuuden on ennustettu nousevan 56 prosentilla 1,4 miljardiin (United Nations 2015). Suurin osa ikääntyneistä tulee asumaan kaupungeissa, joissa aktiivista ikääntymistä tukevalla

suunnittelulla tulee olla merkittävä rooli. Tällaista suunnittelua kutsutaan ikäystävälliseksi suunnitteluksi. Aktiivisella ikääntymisellä puolestaan tarkoitetaan ikääntyvän mahdollisuuksia ylläpitää terveyttään, sosiaalisia suhteitaan, yhteyttä yhteiskuntaan, turvallisuuden tunnetta ja korkeaa elämän laatua (Plouffe & Kalache 2010).

Lapset olivat toisen maailmansodan jälkeisen suunnittelun keskiössä. Kantakaupunki nähtiin huonona ja turvattomana kasvuympäristönä aivan erityisesti lapsille, mikä johti puutarhakaupunkien, ja sittemmin lähiöiden syntymiseen (Saarikangas 2002; Moll 2016). Yhdyskuntasuunnittelu on tärkeä työkalu sopeuduttaessa kasvavaan kaupunkilaismäärään ja kaupunkilaisten moninaistuviin tarpeisiin. Nyt kun väestön ikärakenne painottuu ikääntyneisiin, on perustelua kysyä tulisiko yhdyskuntasuunnittelun painopisteen sijaita ikääntyneiden ympäristöjen suunnittelussa?

Myös Suomen väestö ikääntyy huomattavasti seuraavina vuosikymmeninä, mutta ikääntyvistä puhutaan kaupunkitilan käyttäjinä vähän. Poikkeuksen tekevät kunnat, joissa on panostettu ikäystävälliseen suunnitteluun. Ikääntyville suunnitelluista asuinympäristöistä on tullut muuttotappioalueilla kilpailuvaltti. Eräät kaupungit, jotka eivät pysty kilpailemaan työpaikoista ja lapsiperheistä, ovat keskittyneet houkuttelemaan erityisesti ikääntyviä kaupunkilaisia kuntaansa. Esimerkkinä Ristijärven kunta, jonne päätettiin rakentaa ”ikäntymisen ihannekylä”, ja kunnan mottona toimii ”hyvän iän kunta” (Jauhiainen 2007).

Paikkaan kiintymistä ei ole tutkittu ikääntyvien näkökulmasta aiemmin Suomessa. Suomi on ollut pitkään ikääntyvien asumisratkaisujen suhteen verrattain laitosvaltainen (Välikangas 2009). Nykysäädösten mukaan ikääntyneitä tuetaan asumaan kotona niin pitkään kuin mahdollista. Perustelut omassa kodissa asumiseen ovat vedonneet osin tehokkuuteen, mutta merkittävä perustelu kotona ikääntymisen politiikalle on nähty juuri paikkaan kiintymisessä. Politiikassa oma koti nähdään otollisimmaksi paikaksi ikääntyä, sillä ihmisillä on tapana kiintyä paikkoihin, jossa ovat eläneet pitkään (Välikangas 2009).

Miellyttävällä arkiympäristöllä, joka kannustaa aktiivisen elämäntapaan, on merkittävä rooli aktiivisessa ikääntymisessä ja kotona pidempään asumisessa (Aspinall et al. 2010; Ward Thompson 2013). Ikääntyneiden asumisympäristöjen suunnittelussa paikkaan kiintyminen nähdään aktiivista ikääntymistä ja ikääntyvien hyvinvointia edistävänä tekijänä (Buffel et al. 2012). Paikkaan kiintymisen tapojen on todettu olevan ikäsidonnaisia (Scannel & Gifford 2010a), ja tämän työn tarkoituksena on selvittää, miten paikkaan kiintymisen prosessi näyttäytyy pääkaupunkiseutulaisten ikääntyvien keskuudessa.

1.2 Tutkimuskysymykset

Tutkielman tavoite on arvioida pääkaupunkiseudun ikäystävällisyyttä paikkaan kiintymisen näkökulmasta. Asetan kolme varsinaista tutkimuskysymystä, jotka erittelevät paikkaan kiintymisen taustalla vaikuttavia syitä ja havainnollistavat, miten paikan ja yksilön ominaisuudet ohjaavat yksilöiden paikkaan kiintymisen prosessia. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

Näyttäytyykö pääkaupunkiseutu aktiivista ikääntymistä tukevana ympäristönä paikkaan kiintymisen näkökulmasta?

- 1. Miten ikääntyvä väestö kiintyy paikkoihin pääkaupunkiseudulla?**
- 2. Mikä merkitys ympäristön laadulla on paikkaan kiintymisessä?**
- 3. Miten väestölliset tekijät vaikuttavat paikkaan kiintymiseen?**

Ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä pyrin selvittämään paikkojen merkitystä, ja millä eri tavoin paikkaan kiintyminen ilmenee pääkaupunkiseudulla ikääntyvän väestön keskuudessa. Olen erityisesti kiinnostunut siitä prosessista, joka yhdistää paikan yksilön kokemukseen. Stedmanin (2003) mukaan paikan merkitys on tekijä, joka yhdistää paikan fyysisen luonteen kiintymiseen tunnetasolla. Jotta voimme ymmärtää kiintymystä, meidän pitää selvittää ja identifioida paikkojen merkitys.

Yhdyskuntasuunnittelu voi vaikuttaa paikkakokemukseen ympäristön laatutekijöiden, esimerkiksi paikkojen esteettisyyden ja niiden tarjoamien mahdollisuuksien, kautta. Tästä syystä toinen tutkimuskysymys kysyy, missä määrin ympäristön laatutekijöillä on vaikutusta. Onko mahdollista, että paikkaan kiintyminen olisi riippuvainen vain yksilön henkilökohtaisista tekijöistä? Missä määrin ympäristön laatutekijöillä on merkitystä? Tutkimuskysymyksen avulla pohdin, onko yhdyskuntasuunnittelulla työkaluja vaikuttaa paikkaan kiintymiseen.

Kolmanneksi kysyn, miten väestölliset tekijät vaikuttavat paikan kokemiseen. Hypoteesinani on, että paikkaan kiintymisen luonteeseen vaikuttaa joukko demografisia tekijöitä kuten sukupuoli, tulotaso, koulutusaste, asunnon omistussuhde ja henkilön ikä, jotka aiemmassa kirjallisuudessa on todettu paikkaan kiintymiseen vaikuttaviksi tekijöiksi (Bolan, 1997; Mesch & Manor, 1998; Brown et al., 2003; Scannle & Gifford 2010b). Tavoitteeni on tuoda esiin, että ikääntyneet eivät ole homogeeninen joukko, joka kiintyisi paikkaan samalla tavalla, vaan monet muut yksilöön liittyvät muuttajat voivat vaikuttaa paikan kokemiseen. Erityisryhmien tunnistaminen ikäryhmän sisällä on hyödyllistä erityisesti yhdyskuntasuunnittelun näkökulmasta.

Näitä kysymyksiä tarkastelemalla pääsen käsiksi tutkielman kattokysymykseen: Näyttäytyykö pääkaupunkiseutu paikkaan kiintymisen näkökulmasta ympäristöltä, joka tukee aktiivista ikääntymistä? Lisäksi pohdin tarkemmin, onko pääkaupunkiseutu ikäystävällinen. Tutkielmani on lähtökohdiltaan teoreettinen, mutta empiirisen tutkimuksen avulla tarjoan yhdyskuntasuunnittelulle näkökulmia miellyttävän ja ikäystävällisen kaupunkiympäristön luomiseksi. Suunnittelu tarvitsee tutkimukseen pohjautuvaa teoriaa, jotta suunnittelijan valinnat eivät perustuisi vain intuitioon (Cambell & Fainstein 2005). Vaikka täysin sellaisenaan suunnittelun teoriaa ei voisi soveltaa käytäntöön, se voi kuitenkin antaa taustatukea suunnittelijan päätöksille tilanteissa, joissa tasapainoillaan esimerkiksi luonnon suojelemisen, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja taloudellisten intressien välillä.

1.2 Tutkielman rakenne

Tutkielman toisessa luvussa *Ikäystävällisen kaupungin rakennuspalikat* esittelen tutkielman kontekstin maantieteen, gerontologisen tutkimuksen sekä ympäristön laadun tutkimisen piirissä. *Paikan teoria* -kappaleessa käsittelen humanistista maantiedettä, paikkaan kiintymisen teoriaa ja sitä, miten sovellan teoriaa tässä työssä. *Empiria* -luvussa kerron tarkemmin käyttämästäni laadullisesta aineistosta ja siitä, miten olen menetelmällisesti lähestynyt aihetta. *Tuloksissa* esittelen sekä sisällönanalyysin että tilastollisten tarkastelujen tulokset. *Keskustelu* sitoo tulokset osaksi tutkielman teoreettista viitekehystä. *Johtopäätöksissä* pohdin, mikä merkitys tuloksilla on gerontologisessa tutkimuksessa, esitän kritiikkiä ja jatkotutkimuksen aiheita sekä pohdin, onko pääkaupunkiseutu paikkaan kiintymisen näkökulmasta ikäystävällinen.

1.4 Pääkaupunkiseutu tutkimusalueena

Pääkaupunkiseudun neljässä kunnassa (Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen) asuu yhteensä noin 1,2 miljoonaa asukasta. Väestönkasvun ennustetaan jatkuvan merkittävän suurena seuraavien vuosikymmenien ajan. Esimerkiksi Helsingissä väestön arvioidaan kasvavan 695 000 henkeen vuoteen 2025 ja 866 000 henkeen vuoteen 2050 mennessä (Vuori & Laakso 2016). Kohderyhmän, 55–75-vuotiaiden, osuus asukkaista on tällä hetkellä jokaisessa kunnassa noin viidesosa (19–21 %) (Tilastokeskus 2015). Väestön ikääntyminen haastaa erityisesti Suomen muuttotappiosta kärsiviä kuntia, mutta ikääntyvän väestön suhteellinen osuus kaupunkilaista tulee kasvamaan myös pääkaupunkiseudulla. Yli 60-vuotiaiden määrän arvioidaan nousevan Helsingissä yli 220 000 vuoteen 2050 mennessä (Vuori & Laakso 2016). SYKE:n tutkimus

Ikääntyneiden asunpaikat nyt ja tulevaisuudessa (Helminen et al. 2017) toteaa erityisesti kaupunkimaisten asuinympäristöjen olevan ikääntyville kaikkein houkuttelevimpia.

Pääkaupunkiseutu on eurooppalaiseksi metropolialueeksi verrattain vihreää. Vettä läpäisevää luonnonympäristöä alueen maa-alasta on 80 % (SYKE 2017), ja Helsinki on yksi Euroopan vihreimpiä pääkaupunkeja (Urban Ecosystem Europe 2007). Kaupunkiseudun ilmakuva määrittävät laajat ja yhtenäiset metsäalueet: Helsingin keskuspuisto, Sipoon korpi ja Nuuksion kansallispuisto, sekä noin 60 kilometrin pituinen Itämeren reunustava rantaviiva lukuisine saarineen (Maanmittauslaitos 2017). Tiiviisti rakennetun kantakaupungin jälkeen asutus keskittyy moniin pienempiin keskuksiin pääteiden ja rautatieyhteyksien määrittämänä.

Kaupunkiseutu on kasvanut huomattavalla vauhdilla erityisesti 1960-luvulla alkaneen kaupungistumiskehityksen myötä. Maalta kaupunkiin muuttaneelle väestölle rakennettiin esikaupunkialueelle rakenteeltaan tiiviitä kantakaupungista etäällä olevia asuinalueita. Ajan ihanteen mukaisesti luonnonläheisyyden nähtiin edistävän terveyttä. Tämän vuoksi rakennusten väliin suunnitettiin isoja pihvoja ja lähimetsiä vaalittiin, mistä johtuen 1960-luvun esikaupunkirakentamisen tuotteita on nimitetty metsälähiöiksi (Saarikangas 2002). Lähiöiden rakentaminen oli aikansa suuri sosiaalinen innovaatio. Lähiöiden rakentaminen merkitsi maalta muuttavalle väestölle suurta parannusta asumismukavuudessa esimerkiksi keskuslämmityksen, juoksevan veden ja sisäveden muodossa (Kortteinen 1982). Modernin kaupunkisuunnittelun keskiössä olivat lapsiperheet, ja lähiöiden nähtiin ratkaisevan monia liikenneturvallisuuteen ja asumisväljyyteen liittyviä ongelmia. Uusien esikaupunkialueiden nähtiin tarjoavan asukkaille luonnonläheistä elämää etäämpänä huonoksi ajatellusta keskusta-alueesta (Saarikangas 2002; Moll 2016). Lähiöt määrittävät pääkaupunkiseudun fyysistä ja väestöllistä rakennetta nykyisinkin.

Kaupunkikehitys jatkui 2000-luvulla hajautumisena kehyskuntien houkutellessa asukkaita pientalovaltaisille asuinalueille, jolloin pääkaupunkiseudulla kannettiin huolta varakkaimpien veronmaksajien muuttamisesta kehyskuntiin (Schulman 2002). Nykyisin pääkaupunkiseudun kuntien ja kehyskuntien välinen Nurmijärvi-ilmiöksi kutsuttu muuttoliike on kääntynyt pääkaupunkiseudun voitoksi. Erityisen vetovoimaiseksi ovat muodostuneet alueet kantakaupungin läheisyydessä (Strandell 2016), jossa asumisen hinta on kohtuullista, mutta palvelut ja saavutettavuus hyvää.

Helsingin seudulla on varauduttu lisääntyvään asukasmäärään lisäämällä asuntorakentamista. Esimerkiksi Helsingissä on varauduttu kaavoittamalla 600 000–700 000 kerrosneliömetriä

asuntoja, täydennysrakentamalla ja ottamalla asuntorakentamiskäyttöön uusia alueita kuten Malmin lentokenttä. Kaupunkisuunnittelu keskittyy yhä enemmän tiivistämisspolitiikkaan, joka ei voi olla kohdistumatta osin esikaupunkialueiden laajoihin pihoihin ja lähiviheralueisiin. Seudulla on käynnissä useita raideliikennehankkeita, joiden tarkoituksena on vastata kasvavan asukasmäärän liikkumistarpeisiin. Lisäksi tulevaisuudessa pääkaupunkiseudun väestö muuttuu monikulttuurisemmaksi työperäisen maahanmuuton ja pakolaisuuden myötä (Helsingin kaupunki 2017).

Yksinasuvien määrä pääkaupunkiseudulla on lisääntynyt, ja Helsingissä yksin asuminen on tyypillisin asutuskunnan muoto (Backman 2016). Yksinasuvat Helsingissä ovat tyypillisesti nuoria tai ikääntyneitä. Asuntojen keskikoot vaihtelevat pääkaupunkiseudun kuntien välillä: Kauniaisissa keskikoko on suurin, 116 neliömetriä, maan keskiarvon ollessa 83. Helsingissä vastaava luku on pienin, 64 neliömetriä (Tilastokeskus 2011). Ikääntyneet asuvat muuta väestöä väljemmin (Helminen 2017), minkä voi nähdä seurauksena siitä, että lapsien kotoa muuton jälkeen vanhemmat jatkavat asumista vanhassa asunnossa (Wiles et al. 2012). Erityisesti ikääntyneitä yksinasujia miellyttää esikaupunkiympäristö, ja kerrostalossa asuminen on yleisempää ja halutumpaa kuin missään muussa ikäryhmässä (Helminen et al. 2017). Voidaan siis ajatella, että Helsingin ikääntynyt väestö on keskittynyt lähioihin, nuorten perheiden pyrkiessä asumaan kantakaupungin reunoille. Ikääntymistä pääkaupunkiseudulla tulee näin ollen tarkastella sekä demografisena että alueellisena ilmiönä.

2. IKÄYSTÄVÄLLISEN KAUPUNGIN RAKENNUSPALIKAT

Tämä luku esittelee työn kontekstia ikääntymisen tutkimisen, ikääntymisen maantieteen, ympäristön laadun ja *ageing in place* -teorian kautta. Luvussa määrittelen, mitä tarkoitetaan aktiivisella ikääntymisellä ja ikäystävällisellä suunnittelulla. Lisäksi esittelen kokemuksellisen paikkatiedon PPGIS-menetelmää.

2.1 Aktiivinen ikääntyminen ja ikäystävällinen suunnittelu

Väestön ikääntyminen ja urbanisaatio ovat 2000-luvun leimallisia ilmiöitä, megatrendejä ja samalla ajan suurimpia globaaleja haasteita. Kaupungit kasvavat ja samalla erityisesti länsimaissa niissä asuva väestö ikääntyy ja kaupunkien vanhemman väestön määrä kasvaa.

Kaupunkien tulee sopeutua sekä kasvavaan väestömäärään että ikääntyvän väestön tarpeiden monipuolistumiseen. Erityisesti tarve itsenäistä asumista tukeville ja saavutettaville palveluille sekä asumisratkaisuille tulee kasvamaan (Helminen et al. 2017).

Maailman terveysjärjestö WHO (2007) on luonut kaupungeille ikääntyvän väestön huomioimiseen *Global age-friendly cities* -oppaan, joka pyrkii kannustamaan kaupunkia ikäystävällisiin toimiin. Kaupunki voi WHO:n mukaan olla ikäystävällinen vain, jos se huomioi ikääntyvien kokemuksen heidän terveydestään, turvallisuudestaan ja osallisuudestaan. Toisin sanoen ollakseen ikäystävällinen kaupungin tulee muotoilla palveluitaan vastaamaan asukkaidensa vaihtelevia tarpeita.

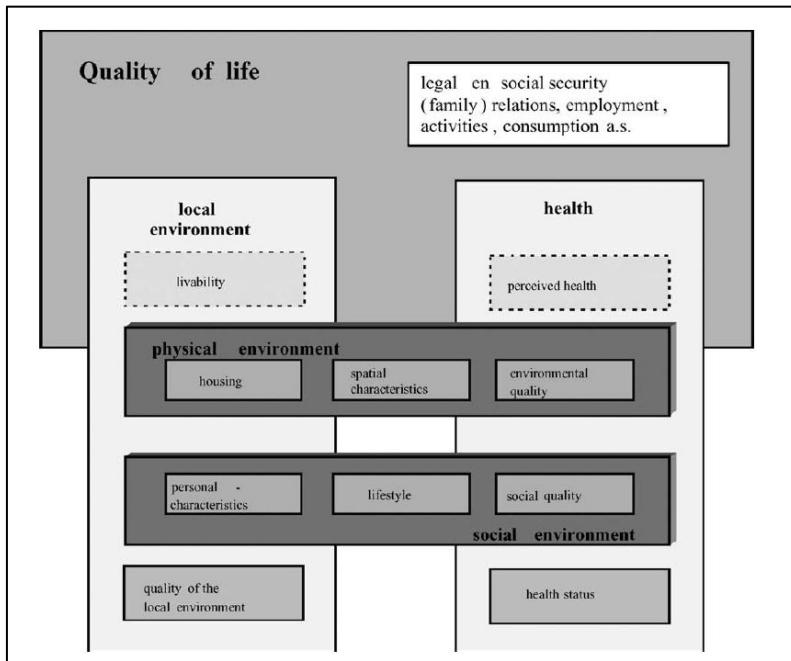
Aktiivinen ikääntyminen on elämänmittainen prosessi, joka ei määrity vain viimeisten elinvuosien perusteella. Elämänkaaren aikainen terveys ja sosiaaliset suhteet vaikuttavat siihen, millaiseksi elämän loppuvuodet muodostuvat (WHO 2007). Lisäksi ikääntyvien huomioiminen ei palvele vain yhtä väestöryhmää. Kaupunkia pitäisi suunnitella erilaiset kaupunkilaiset ja heidän toimintakykynsä huomioiden, eikä keskittyä vain luomaan ikääntyneille sopivaa kaupunkia. Esimerkiksi monet esteettömyyteen ja yhdenvertaisuuteen tähtäävät toimet palvelevat muitakin väestöryhmiä, kuten liikuntarajoitteisia ja lastenvaunuilla kulkevia. Usein myös sivuutetaan, kuinka ikääntynyt väestö voi olla kaupunkiyhteisöissä suuri voimavara esimerkiksi vapaaehtoistyön ja sosiaalisen kontrollin ylläpidon muodossa (WHO 2007).

2.2 Kaupunkiympäristön laatu

Kaupunkien strategioissa ja käytänteissä kiinnitetään yhä enemmän huomiota ympäristön laatuun. Miellyttävä ympäristö lisää viihtyisyyttä ja hyvinvointia kaupunkilaisten keskuudessa. Tähän tarpeeseen myös ympäristön laatua käsittelevä tutkimus pyrkii vastaamaan. Tutkimuksen kenttä on hyvin monitieteinen. Kaupunkiympäristö on monimutkainen kokonaisuus, joten se vaatii aineksia monilta tieteenaloilta (Van Kamp et al. 2003). Kaupunkiympäristöä on tutkittu myös maantieteessä, mutta keskeistä sen tutkiminen on ympäristöpsykologisessa traditiossa (Van Kamp et al 2003).

Ympäristön laadun on todettu olevan yhteydessä koettuun hyvinvointiin ja terveyteen (Kytä et al., 2016). Miellyttävä ympäristö kannustaa liikkumaan, ja ympäristöllä voi esimerkiksi olla palautumista helpottavia, mielenterveyttä, itsetutkiskelua ja ongelmanratkaisua edistäviä,

restoratiivisia vaikutuksia. Korpela työtovereineen (2001) tarkastelee restoratiivisia ominaisuuksia vastaajien suosikkipaikkojen kuvauksista. Tutkijoiden mukaan ympäristön laatu on tärkeä osa tutkittaessa elämänlaatua. Myös Van Kamp et al. (2003) mukaan ympäristön laadun ja elämän laadun välistä suhdetta tutkimalla saadaan teoreettiset työkalut kaupunkikehitykseen. Ympäristön laadun tutkimuksessa on keskeistä ymmärtää, miten ympäristö vaikuttaa yksilön terveyteen ja yksilön kokemaan elämänlaatuun (**kuva 2**).

Kuva 2. Yksilön elämänlaatuun vaikuttavat ympäristön ja yksilön vuorovaikutus (RIVM 2002).

Jane Jacobsin ja Jan Gehlin roolia ympäristön laadun tutkimisessa ei voi ylikorostaa. He olivat osa etujoukkoa, joka ryhtyi kritisoimaan modernia kaupunkisuunnitteluntraditiota, jossa toiminnallisuudella oli yksilön kokemusta keskeisempi rooli. Klassikossaan *The Life and Death of the American Cities* (1961), Jane Jacobs nimeää miellyttävän kaupunkiympäristön rakennuspalikat: eri toimintojen sekoittaminen, vaihtelu rakennuskannassa, inhimillinen mittakaava rakennuksien ja korttelivälien suunnittelussa sekä kaupunkiympäristön tiiviys. Erilaisten toimintojen, kuten palveluiden ja asumisen sekoittaminen takaa alueen elävyyden vuorokauden ympäri. Rakennuskannan vaihtelu mahdollistaa erilaisten toimijoiden mahdollisuudet sijaita alueella. Se edistää alueen monimuotoisuutta ja taloudellista uusiutumiskykyä. Tiiviys puolestaan mahdollistaa erilaisten palveluiden ylläpitämisen. Nämä seikat lisäävät alueen viihtyisyyttä, elävyyttä sekä turvallisuudentunnetta ja mahdollistavat niin sanotut katujen katseet (*eyes of the street*), joilla Jacobs tarkoittaa ihmisten jatkuvaa valvovaa läsnäoloa. Jan Gehl (2011, 2013) puhuu puolestaan julkisen tilan merkityksestä ja siitä, miten

kaupunkiympäristön paikkojen tulisi olla niin houkuttelevia, että ne kutsuisivat aktiivisuuteen ja ajanviettoon. Gehlin (2011) mukaan tärkeitä elementtejä ovat helpot ja selkeät sisäänkäynnit ja kulkuväylät, levähdyspaikat sekä paikat, joissa on toiminnan mahdollisuuksia. Gehlin (2013) mukaan ympäristö ei voi olla elävä, jos siellä ei ole istumismahdollisuuksia.

Kyttä et al. (2013) ovat tutkineet helsinkiläisten kokemaa ympäristön laatua ja sitä, mistä tekijöistä ympäristön koettu laatu koostuu. Kytän ydinajatus pohjautuu ympäristöpsykologiseen traditioon, jossa nähdään, että yksilöä ja ympäristöä kannattaa tarkastella yhdessä, sillä ne ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa toisiinsa. Yksilön ja ympäristön vuorovaikutusta voidaan kutsua myös *transaktionaalisuudeksi*, jossa sekä yksilö että ympäristö ovat aktiivisessa roolissa (Altman & Rogoff 1987). Transaktionaalisen tilan keskeisen idean mukaan yksilön henkilökohtaiset tavoitteet määrittävät paikkakokemuksen. Paikan laatu arvioidaan sen perusteella, missä määrin paikka mahdollistaa tai estää henkilökohtaisten tavoitteiden saavuttamista. Ympäristö puolestaan vaikuttaa yksilön käsitykseen siitä, mikä on houkuttelevaa ja toisaalta mahdollista saavuttaa (Ward Thompson 2013).

Millainen on laadukas ympäristö? Fornara, Bonaiuto, ja Bonnes (1999, 2009) ovat tutkineet paljon ympäristön laatua ja kehitelleet laadun määrällistämiseen erilaisia mittareita, kuten sosiaalisia, esteettisiä, tunnelmaan ja palveluihin liittyviä tekijöitä. Kytän ja kollegoidensa (2013) tuloksissa laadukkaan kaupunkiympäristön elementteinä korostuivat viheralueet. Ympäristön laatua heikentäviksi seikoiksi mainittiin liikennealueet. Myös muissa tutkimuksissa on saatu samanlaisia tuloksia (Tyväinen 2014; Laatikainen 2017). Kyttä et al. (2016) tutkimuksessa kaupunkialueen tiiviys indikoi lyhempiä kävelymatkoja, mikä oli yhteydessä parempaan koettuun hyvinvointiin. Esikaupunkialueen tutkimuksissa palveluiden läheisyydellä oli pikemminkin negatiivista vaikutusta koettuun hyvinvointiin. Yksilöt siis painottavat eri ympäristön laatutekijöitä, ja siksi hyvinvoinnin kannalta on olennaista, että mahdollisimman moni asukas voi asua ympäristössä, jossa itselle tärkeät laatutekijät ovat saavutettavissa (Kyttä et al. 2009). Myös ympäristöön liittyvissä kokemuksissa on havaittu ikäluokkakohtaisia eroja (Laatikainen et al. 2017). Aikuisiän suosikkipaikat olivat luonnonympäristöä sekä kaupallisia paikkoja, kun taas nuorilla ja lapsilla korostuivat urheilupaikat sekä asuinalueet.

2.3 PPGIS – pisteistä paikkoihin

Kartta on väline alueellisten ilmiöiden havainnollistamiseen (Kyttä & Kahila 2009). Kartografian kehittymisen myötä aiempaa yksityiskohtaisemmat ympäristökuvaukset ovat mahdollistuneet ja käsiteltävän tiedon määrä on kasvanut merkittävästi. Perinteisesti kaupunkisuunnittelussa on käytetty niin sanotun kovan tiedon paikkatietorekistereitä väestöllisistä tekijöistä, maanpinnan muodoista ja infrastruktuurista. Viime vuosina paikkatietoa on alettu kerätä myös ympäristön käyttäjiltä (Kyttä & Kahila 2006).

Ympäristön käyttäjiltä kerätyllä tiedolla voi olla merkittävä rooli kaupunkikehitysprojekteissa. Onnistuessaan osallistava ja vuorovaikutteinen suunnittelu luo kaupunkia, johon sekä yksittäiset kaupunkilaiset että ihmisryhmät ovat tyytyväisiä. Tämä palvelee myös laajemman yhteiskunnan tarpeita (Horelli 2001). Asukkaiden osallistamisen on nähty vähentävän rakennushankkeita koskevia valituksia, ja siten nopeuttavan rakennusprojekteja (Kyttä et al. 2013). Yhdyskuntarakenteen muodolla on merkitystä asukkaiden arkielämän kannalta. Asuinalueiden, palveluiden ja vapaa-ajan kohteiden sijainnit määrittävät, kuinka paljon arkielämästä kuluu aikaa liikkumiseen, ja missä kohteissa on mahdollista vierailla. Kysymys ei siis ole vain ympäristön laadusta, vaan myös siitä, miten ympäristön miellyttävät kohteet voidaan saavuttaa. Asukkaiden kokema arkiympäristön miellyttävyys ja toimivuus osoittavat lopulta, miten hyvin kaupunkisuunnittelu on onnistunut (Kyttä & Kahila 2006).

PehmoGIS, eli PPGIS (*Public participation geographical information system*) on internet-pohjainen työkalu, jolla voidaan paikantaa asukkaiden kokemuksellista tietoa kartalle. Työkalun taustalla on teoreettinen ja tieteellinen ajatus siitä, että ihmistä ja ympäristöä ei tulisi erottaa. Tämä viittaa jo tässä työssä aiemmin mainitsemaani transaktionaalisuuteen. Transaktionaalisessa tilassa sekä ihmisellä että ympäristöllä on aktiivinen rooli, eikä siten vain toisen tutkiminen erikseen olisi mielekästä (Altman & Rogoff 1987). Kaupunkilaisen kokemuksesta ei ole suunnittelijalla hyötyä, jos sitä ei voida paikallistaa. Esimerkiksi asukkaan näkemys viheralueiden säilyttämisestä ei ole kaavoittajalle yhtä arvokas kuin tiedetyn viheralueen säilyttäminen tiedetyssä kohtaa. Arkiympäristön kokemisessa vain kaupunkilainen voi olla asiantuntija, ja asukkailla on ensikäden tietoa omasta arkiympäristöstään. PPGIS:n avulla asukkaan kokemus voidaan osoittaa yhteen pisteeseen ja sitoa koordinaatteihin. Asukkaiden ja suunnittelijan välistä vuoropuhelua edistää se, että asukkaiden kommentit voidaan määrellistää, tiivistää ja esittää karttavisualisoinnein. Parhaimmillaan internetpohjaisilla karttakyselyillä voi kerätä suuremman määrän aineistoa kuin perinteisillä

kyselytutkimuksilla ja haastatteluilla. Internetpohjainen kysely on helposti laajan ihmisjoukon saavutettavissa, sillä vastaaminen ei vaadi kotoa poistumista. Asukaskuulemisten järjestäminen vaatii kaupunkisuunnittelijalta vaivaa, ja paikan päälle harvoin saadaan tilastollisesti edustava määrä asukkaita. Tämän tyyppisessä osallistamisessa voi korostua aktiivisimpien ja äänekkäimpien mielipiteet. Lisäksi vastatessaan yksilöllisesti kaupunkilaiset voivat arvioida kaupunkikokemustaan anonyymisti ja vaikuttumatta muiden mielipiteistä. PPGIS-menetelmää on käytetty laajasti Australiassa (mm. Brown 2007, 2012) ja Yhdysvalloissa sekä Suomessa (mm. Kyttä 2006, 2013, 2016). PPGIS:n verrattain lyhyestä historiasta johtuen sen teorian rakentaminen ja menetelmien kehittäminen jatkuvat yhä (Brown & Kyttä 2014).

Menetelmään liittyviä riskejä asukkaiden näkökulmasta ovat mahdolliset haasteet teknologisessa osaamisessa ja internetkyselyihin kyllästyminen aikana, jolloin asukkaiden ja asiakkaiden mielipiteitä halutaan tiedustella moneen asiaan (Kyttä & Kahila 2006). Suunnittelijoiden kannalta uhat liittyvät myös teknisiin valmiuksiin, aineistojen yhteensopivuuteen, asenteisiin sekä siihen, että aineistojen käsittelystä voidaan ajatella aiheutuvan suunnittelijalle lisätyötä. Kokemuksien korostaminen voi olla myös uhka tänä aikana, jolloin tarinallisuutta pidetään arvossa. Yksilön kokemuksen korostaminen voi johtaa argumentointiin, jossa yhden yksilön kokemus yleistetään yleiseksi totuudeksi. Toisaalta PPGIS voi nimenomaan kvantifioida yksittäisiä kokemuksia, ja muodostaa laajempia synteesejä yksittäisistä mielipiteistä.

2.4 Ikääntymisen maantiede

Ikääntymistä tarkastelevaa tieteenalaa kutsutaan gerontologiseksi tutkimukseksi. 1990-luvulla vanhenemisen tutkiminen keskittyi kolmeen eri osaan: väestön ikääntymisen spatiaalisten trendien havainnointiin eli tarkasteltiin *missä* väestö ikääntyy, terveydenhuollon palvelujen tutkimiseen sekä kolmanneksi tarkastelemaan ikääntyvien elinympäristöä ja elinolosuhteita. Myöhemmin ympäristön merkitys ikääntymisen tutkimuksessa on lisääntynyt, ja on pohdittu tarkemmin, miten tila, paikka ja aika vaikuttavat ikääntymiseen (Skinner et al. 2015). Tutkijat (Skinner et al. 2015; Harper & Laws 1995) ovat alkaneet puhua jopa ikääntymisen maantieteestä (*geography of ageing*) kulttuurimaantieteen alalajina. Skinnerin et al. mukaan maantiellisten konseptien, kuten tilan ja paikan potentiaalia ei ole hyödynnetty riittäväällä tavalla gerontologisessa tutkimuksessa, joka kuitenkin on perusluonteeltaan hyvin poikkitieteellistä. Skinner (2015) kirjoittajatovereineen korostavat, miten maantieteellä on paljon annettavaa, sillä paikka ja tila vaikuttavat merkittävästi ikääntyvien identiteetteihin, liikkumiseen ja asemaan

yhteiskunnassa. Kuitenkin Andrews et al. (2005) mukaan gerontologien kiinnostus on kääntynyt entisestään mikrotasolle ja ikääntyvien subjektiiviseen kokemukseen elinoloistaan. Tosin edelleen vain pieni osa tutkimuksesta käsittelee yksilöiden kokemusta arkiympäristöstä, vaikka ikääntyvien liikkumisen, asumisen ja palveluiden suunnittelemiseen tarvittaisiinkin paljon uutta tietoa. Ikääntyneille suunnattuja palveluita pitäisi kehittää jatkuvasti ja päivittää samaan aikaan kun ikääntyvien kokema todellisuus muuttuu (Cloutier-Fisher and Joseph 2005; Peace et al. 2011).

2.5 Ageing in place

Minkälainen paikka on ideaali ikääntyä? Ikääntyminen asettaa kotiympäristölle uudenlaisia vaatimuksia. Ikääntynyt väestö kohtaa monia muutoksia terveydessä ja sosiaalisissa verkostoissa esimerkiksi eläkkeelle siirtymisen myötä. Tästä syystä on mielekästä pohtia, minkälainen ympäristö tukee ikääntymisen mukanaan tuomissa haasteissa parhaiten. Gerontologisessa tutkimuksessa ikääntymisen ideaaleja kotiympäristöjä käsitellään termin *ageing in place* avulla (e.g. Sixsmith & Sixsmith 2008). Ageing in place -teoria tarkastelee, minkälainen ympäristö johtaa sellaiseen ikääntymiseen, että ihmisillä on mahdollisuus jatkaa asumista helposti, turvallisesti, itsenäisesti ja miellyttävästi riippumatta toimintakyvyn muutoksista (Välikangas 2009). Onnistuessaan ageing in place -ratkaisut mahdollistavat ikääntyvän asumisen tutussa ja turvallisessa ympäristössä niin, että asumisen ympärille muodostetaan itsenäistä elämää ja aktiivisuutta tukevia rakenteita. Ageing in place pohjaa samaan ajatukseen kuin paikkaan kiintyminen, jonka ajatellaan heijastuvan yksilön koettuun hyvinvointiin. Ageing in place -tutkimukset osaltaan arvoivat sitä, miten hyvin kotona asuminen edistää vanhusten hyvinvointia, ja toisaalta teoreettisesti sitä, millainen paikka koti ja asuinympäristö ikääntyneelle ovat. Siten aging in place -termi käsittää ikääntyvälle sopivan asunnon, asuinympäristön sekä palvelujärjestelmän (Välikangas 2009).

Ikääntyvien asumispolitiikan kansallisia päälinjoja on ollut kolme: omassa kodissa tukemisen politiikka, laitosvaltaisuus ja välimuotoiset asumisratkaisut (Välikangas 2009). Suomi on toistaiseksi yksi maailman laitosvaltaisimmista maista ikääntyvien asumisratkaisujen suhteen, mutta nykyinen politiikka näkee parhaaksi tukea ikääntyneiden kotona elämistä mahdollisimman pitkään laitoshoidon sijaan. Muualla Pohjois-Euroopassa on keskitytty kotona asumisen tukemisen lisäksi niin kutsuttuihin välimuotoisiin asumisratkaisuihin, jotka ovat itsenäistä asumista tukevia ikääntyneille suunniteltuja asuntoja, jonne yleensä muutetaan vanhuuden päiviksi (Välikangas 2009).

Suomalaisessa vanhustenhoidossa vallitsee käsitys siitä, että koti on ikääntyville paras paikka: taloudellisesti tehokkain ja yksilölle mieluisin paikka elää (Sixsmith & Sixsmith 2008). Kotona pitkään asumisen politiikka olettaa, että useimmat ikääntyneet haluavat asua kotonaan niin pitkään kuin mahdollista (Gitlin 2003). Suomen linjausta kotona pitkään asumisesta on perusteltu paikkaan kiintymisellä, eli sillä, että ihmisillä on tapana kiintyä paikkoihin, joissa asuvat pitkään. Toisaalta tämä käsitys ei ota huomioon, että kotona viihtyminen on täysin riippuvainen siitä, millainen kotiympäristö on kyseessä. Sixsmithin ja Sixsmithin (2008) mukaan usein unohdetaan, että koti voi olla myös paikka yksinäisyydelle. Koti voi olla paikka, jossa onnettomuuksien riskit ovat suuremmat, jos ympäristö ei täytä laatuvaatimuksia.

Ympäristö voi tukea mahdollisissa terveydellisissä haasteissa. Yksilön terveyttä tukeva ympäristö (*supportive environment*) tarjoaa yksilölle mahdollisuuksia tehdä terveyttä edistäviä valintoja (Milio 1986) (kuva 3). Laadukas ja merkityksellisiä paikkoja sisältävä ympäristö lisää fyysistä aktiivisuutta, mikä heijastuu myös henkiseen hyvinvointiin (Sixsmith & Sixsmith 2008). Toisaalta ympäristö, johon ei liitetä merkityksiä, vaikuttaa negatiivisesti yksilön hyvinvointiin ja fyysiseen aktiivisuuteen. Sixsmithin ja Sixsmithin (2008) tutkimuksessa kaupungissa asuvat vanhuksat kokivat funktionaalisten tekijöiden puuttumisen rajoittavan heidän toimintaansa ja tyytyväisyyttään elämään kotona. Asuinalueet tarjosivat liian vähän rajoittuneempaa liikkumista tukevia rakenteita, kuten penkkejä ja julkisia liikenneyhteyksiä. Liikkuminen ja sen mahdollisuudet ovat yksi merkittävä osatekijä ikääntyneiden koetussa elämän laadussa (Gilroy 2006). Liikkumismahdollisuuksien merkitys korostuu esimerkiksi silloin kun ei enää omisteta ajokorttia tai liikkuminen rajoittuu terveydellisistä syistä. Lisäksi helposti saavutettavien viheralueiden on todettu lisäävään vanhusten hyvinvointia ja pitkäikäisyyttä (Takano et al. 2002). Iso-Britanniassa toteutetussa tutkimuksessa yli 60-vuotiaille merkittävimpiä ympäristön laatutekijöitä olivat melutaso, siisteys, fasiliteetit kuten vessojen läheisyys, liikenteen määrä ja puiden määrä sekä puistojen kunnossapito (Aspinall et al. 2010). Abramsson (2015) on todennut asumispreferenssien riippuvan asuin ympäristön luonteesta. Luonnonläheisessä ympäristössä arvostetaan metsää ja palveluita sisältävässä ympäristössä korostuu julkisen liikenteen merkitys.

Kuva 3. Ympäristön laatutekijöillä on mahdollista vaikuttaa yksilön terveyteen (*supportive environment*) (Kuva: Pexels 2017).

Sosiaalinen kanssakäyminen tuttujen ihmisten kanssa tutussa ympäristössä on nähty elämänlaatua nostavana tekijänä ikääntyville (Sixsmith & Sixsmith 2008). Työelämästä poisjäänti, eläkkeelle siirtyminen ja lasten itsenäistyminen voivat ajaa tilanteeseen, jossa sosiaalinen verkosto ei ole enää sama kuin ennen. Nykyisin pohjoismaisessa kulttuurissa ei ole itsestäänselvyys, että lapset huolehtivat ikääntyvistä vanhemmistaan, saati että useammat sukupolvet asuisivat samassa asunnossa. Muualla maailmassa ylisukupolvinen huolenpito on elänyt vahvempana, mutta esimerkiksi jo Kiinassa suurissa kaupungeissa *filial piety*, suoraan käännettynä ”vanhempien kunnioitus”, on alkanut muuttua (Chen 2008). Myös yksinäisyys on ikääntyville todellinen uhka. Näin ollen aktiiviseen ikääntymiseen ohjaavassa ympäristössä on olennaista mahdollisuus uusien tuttavuuksien tekemiseen ja toisaalta olemassa olevien siteiden vahvistamiseen. Sosiaalinen pääoma on nähty oleelliseksi osaksi aktiivista ikääntymistä. Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan niitä resursseja, joita yksilöllä on käytettävissä vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa (Cannuscio 2003). Esimerkiksi Chicagon helleaallossa vuonna 1995 suurin kuolleisuus oli alueilla, joissa oli havaittu matalaa sosiaalista pääomaa, ja joissa ihmisten välinen auttaminen ja vuorovaikutus ei ollut yleistä (Cannuscio 2003).

Ympäristön tuen ja sosiaalisuuden mahdollistamisen lisäksi olennaisia ovat identiteettiin, itsensä toteuttamisen ja itsenäisyyteen liittyvät kysymykset (Wiles et al. 2011). Mikä on minun

paikkani? Mikä on minulle merkittävää? Ikääntyvät haluavat päättää, miten elävät vanhuutensa. Esimerkiksi Wilesin työryhmän (2011) tutkimuksessa yksi vastaaja oli huolissaan, miten hänen puutarhaharrastukselleen käy palvelutalossa. Lisäksi tuttuudella ja turvallisuudella on merkitystä. Todennäköisyys sille, että ikääntyvä joutuu rikoksen uhriksi, on muita ikäryhmiä pienempi (Wiles 2011). Tästä huolimatta on osoitettu, että ikääntyvät kokevat erityistä huolta turvallisuudesta. Wilesin et al. (2011) tutkimuksessa vastaajat olivat kiintyneitä päivittäisiin reitteihinsä ja ihmisiin reittien varrella. Tuttuuden tunne yhdistyi kuuluvuuden tunteeseen ja turvallisuuteen, joita oma pitkäaikainen koti tarjosi. On havaittu, että muuttaminen korkealla iällä on vähäistä, mutta suuntautuu yleensä saman asuinalueen sisälle. Usein muutetaan soveltuvampaan asuntoon omalla asuinalueella, jolloin osa tuttuuden tunteesta ja sosiaalisista verkostoista säilyy (Helminen et al. 2017).

Aktiiviseen ikääntymiseen ohjaavassa ympäristössä merkitsevät sekä fyysiset että emotionaaliset tekijät. Kodit ja kotiympäristöt ovat fyysisiä rakennelmia, mutta niitä voidaan tarkastella myös sosiaalisilla ja symbolisilla tavoilla (Wiles et al. 2011). Aktiivinen ikääntyminen ei ole vain emotionaalinen tila, vaan sillä on myös materiaallinen ulottuvuus. Ageing place -tutkimuksen keskiössä ovat yksilön kokemukset. Kaikki eivät koe ympäristöä samoin, ja paikkakokemus on jatkuvaa vuorovaikutusta yksilön ja ympäristön välillä. Tästä syystä myös ikääntyvien mieltymyksistä tehtyjen päätelmien kanssa on syytä olla varovainen. Jos paikkaa käsitellään ikääntymisen yhteydessä ikään kuin tilana, tyhjänä säiliönä ja ikääntyviä yhtenä homogeenisena ryhmänä, on riski, ettei havaita yksilöiden vaihtelevia tarpeita (Wiles et al. 2011).

3. PAIKAN TEORIA

3.1 Humanistinen maantiede työn viitekehyksenä

Humanistisen maantieteen mukaan kokonaisvaltainen ymmärrys yksilön ja ympäristön suhteesta saavutetaan tarkastelemalla ympärillä olevaan liitettyjä merkityksiä (Seamon & Lundberg 2017). Myös tämän työn keskiössä on yksilön ja ympäristön välinen suhde, joka koetaan paikassa. 1970-luvulla humanistinen ajattelutapa oli omaksuttu moniin tieteisiin, kuten psykologiaan ja sosiologiaan, minkä vuoksi se omaksuttiin myös maantieteen piiriin. Humanismiin liittyi vahva filosofinen ja ideologinen ajatus siitä, että juuri ihminen voi kehittää ympäristöään kokemuksellista tietoa hyödyntämällä (Seamon & Lundberg 2017). Humanistisen maantieteen mukaan kokemuksellista tietoa tulee käyttää yhteiskunnan

kehittämiseen ja kaikessa julkisessa päätöksenteossa tulee huomioida merkitykset ja yksilöiden kokemus. Humanistinen maantiede näkyy työni agendassa siten, että kaupunkisuunnittelussa tulisi korostaa ikääntyvien kokemuksia elinympäristöstään.

Humanistisen maantieteen kultakausi oli 1970-luvulla (Seamon & Lundberg 2017). Yksi humanistisen maantieteen merkittävimmistä teoksista on Yi Fu Tuanin (1974) *Tophophilia*, joka käsitteli erityisesti positiivista kiintymystä paikkaan. Työni ammentaa vahvasti Tuanin teorioista. Hän käsitti humanistisen maantieteen tarkastelevan ihmisten kokemuksia ja ymmärrystä ympäröivästä maailmasta. Tuanin mukaan ihminen on samanaikaisesti biologinen ja sosiaalinen olento sekä uniikki yksilö. Siten hän näki ihmiselämän kokemuksena, joka muodostui emotionaalisesti, sosiaalisesti, ruumiillisesti ja kognitiivisesti (Seamon & Lundberg 2017). Pääasiallisesti humanistisen maantieteen edustajat käyttivät kahdenlaista tutkimuksen tapaa (Seamon & Lundberg 2017): Toisaalta keskityttiin kokemuksen luonteen selittämiseen, jonka piiriin kuuluu joukko paikkaa tutkineita akateemikkoja kuten Yi-Fu Tuan, Edward Relf, Anne Buttimer ja David Seamon. Toisaalta tutkittiin sosiaalisesta maailmasta tehtyjä tulkintoja (James Duncan, David Ley, Marwyn, Samuels, Susan Smith, Graham Rowles ja John Western). Humanistinen maantiede läpäisi monia tieteenfilosofisia näkökulmia, mutta eniten käytettiin fenomenologista lähestymistapaa, sillä se ilmaisi hyvin arkipäiväisen eletyn elämän ja kokemusmaailman merkityksen (Seamon & Lundberg 2017). Fenomenologinen ote sopii siten myös tähän työhön, jossa tarkastellaan arkielämän positiivisia paikkakokemuksia. Humanististen maantieteilijöiden mukaan kokemus on yksilön aistimus tiedostetusta tietoisuudestaan, minkä vuoksi kvantitatiivisillä menetelmillä ei tavoiteta kokemuksen todellista luonnetta. Tutkijan tiedonkeruun tulisi humanististen maantieteilijöiden mukaan perustua ensikäden kokemuksiin (Seamon & Lundberg 2017). Tässä työssä vastaajilta kerätty kokemuksellinen tieto, ja kirjoitetun tekstin tulkitseminen on keskiössä. Lisäksi suunnittelun tarpeisiin tuloksia esitetään myös kvantitatiivisessa muodossa.

Humanistisen maantieteen edustaja kohtasivat kritiikkiä kahdesta suunnasta (Seamon & Lundberg 2017). Toisaalta kvantitatiivisia tutkimusmetodeita suosivat tutkijat kyseenalaistivat humanististen maantieteilijöiden käyttämät metodit. He kysyivät, miten johtopäätösten luotettavuus voitaisiin taata ilman määrällisiä mittareita. Esimerkiksi Karjalaisen (1986) mukaan maantieteelliset käsitteet, tila, paikka ja maisema, voidaan ymmärtää vain koettuina. Ne ovat olemassa huolimatta siitä, ettei niitä voi laskea tai mitata. Feministinen, marxilainen ja poststrukturalistinen kritiikki kohdistui siihen, ettei humanistinen maantiede heidän näkökulmastaan huomionut ympärillä olevaa yhteiskuntaa, eikä yksilöiden välisiä kulttuurisia

eroja. Humanistista maantiedettä kritisoitiin ylemmyyden ajatuksesta, että tutkijalla on ansaittu status arvioida, mitä on tavallisten ihmisten elämä. Feministiset maantieteilijät epäilivät (mies-)tutkijoiden kykyä asettua erilaisten väestöryhmien, kuten naisten tai seksuaali- ja kulttuurivähemmistöjen, asemaan näiden kokemuksia arvioidessaan. Marxilainen suuntaus kritisoi humanistista maantiedettä taloudellisten ja poliittisten vaikutusten unohtamisesta ja yksilön roolin ylikorostamisesta. Seamonin ja Lundbergin (2017) mukaan humanistiset maantieteilijät hyväksyivät ajatuksen, että yhteiskunnan rakenteet ovat olennainen osa ihmiselämää. Yhtä tärkeää ovat kuitenkin elämään liittyvät merkitykset, arvot, uskomukset ja maailmankuvat. Humanistisen maantieteen kritiikkiin palaan seuraavassa luvussa, jossa käsittelen humanistisen maantieteen paikkakäsitystä.

Myöhemmin humanistinen maantiede omaksui aineksia poststrukturalismista, feminismistä ja kriittisestä maantieteestä (Seamon & Lundberg 2017). Suuntausta on nimitetty uudeksi kulttuurimaantieteeksi (*New cultural geography*). Vaikka humanistisen maantiede tutkimuksellisenä alalajina on himmennyt, humanistiset teemat kuten identiteetin ja paikkakokemuksen tutkiminen elävät vahvana edelleen. Tämä tutkielma on siitä konkreettinen esimerkki.

3.2 Paikka

Mikä on paikka? Paikka käsitteenä vaatii määrittämistä, sillä se on myös osa arkipäiväistä sanastoa. Tim Creswell toteaa kirjansa *Place* ensimmäisessä lauseessa: “*Human geography is the study of places.*” (2005 s. 3). Maantiede tieteenalana on käynyt paikan käsitteellistämisen diskurssia vuosikymmenien ajan. Paikka terminä otettiin ihmismaantieteen piiriin 1970-luvulla humanististen maantieteilijöiden, erityisesti Yi Fu Tuanin *Topophilia* (1974) ja *Space and Place* (1977), Edward Relphin *Place and Placelessness* (1976) ja Anne Buttimerin *Grasping the dynamism of lifeworld* (1976) vaikuttamana. Humanistisen maantieteen paikkakäsitys nousi haastamaan positivismiin perustuvan tradition, jossa paikkaa oli käsitelty konkreettisesti spatiaalisena sijaintina. Humanistisen maantieteen tekijöille paikka oli fyysisen sijainnin sijaan pikemminkin idea, jolla jäsennettiin ympäröivää maailmaa. Heidän mukaansa sijainti muuttuu paikaksi yksilön liittäessä siihen merkityksiä (Creswell 2005). Karjalaista (1999) mukaillen paikka voidaan ajatella kahdella tapaa:

MITATTAVA PAIKKA

yksittäinen sijainti

60°09'27.6 N 24 52'41.8 E = Lauttasaari

KOETTU PAIKKA

yksilöllinen kokemus

Koti = Lauttasaari

Tuan (1977) ajatteli tilan olevan tekijä, joka mahdollistaa kaiken liikkumisen ja olemisen. Hänen mukaansa paikka muodostuu kohtiin, jossa ihminen ikään kuin pysähtyy tilassa ja luo paikkaan erityisen merkityksen. Tämän voi kokea esimerkiksi uudelle asuinalueelle muuttaessa. Aluksi lähialueen ympäristöllä ei ole erityistä merkitystä, mutta hiljalleen kotiympäristö tulee asukkaalle tutuksi. Ympäristön yksityiskohtia havainnoimalla aiemmin tuntemattomaan tilaan muodostuu paikkoja. Anne Buttner (1976) korosti arkipäivän kokemuksia ja sitä, miten ihminen osallistuu paikkojen ja ympäristön toimintaan myös tiedostomattaan. Edward Relph (1976) *Place ja placelessness* osoitti viimeistään, mikä merkitys paikoilla oli ihmiselämän kannalta, ja miten niiden merkitystä oli aliarvoitu modernina aikana. Relph (1985) mukaan akateeminen maantiede yritti pitää yksinoikeudella maantieteellisen tiedon, joten humanistisen maantieteen tehtäväksi jäisi antaa yksilöiden kokemalle ”arkimaantieteelle” arvostusta (Häkli 1999). Paikat ovat ikään kuin kokemuksen sijainteja, kuten Walter (1980: 162) muotoilee. Kokemuksella tarkoitetaan subjektiivista erilaisten tunteiden kuten arvostuksen, oivalluksen ja tuntemisen aistimista. Puhuttaessa usein kerrotaan, että tietty kokemus tapahtui esimerkiksi Bostonissa ilman tarkempaa määrittelyä koordinaatein. Paikoilla on nimet ja historia, jotka kertovat kokemuksista kyseisissä sijainneissa.

Koska paikat muodostuvat yksilön kokemuksesta, eivätkä ole olemassa ilman kokijaansa, ei paikkoja humanistisen maantieteen teorioitsijoiden mukaan voi sijoittaa kartalle (Karjalainen 1999). Työni paikkakäsitys pohjaa humanistisen maantieteen paikkakäsitykseen paikasta koettuna. Toisin kuin humanistisen maantieteen edustajat, käsittelen paikkaa myös fyysisinä sijainteina kartalla. Kokemukset syntyvät tiedetyssä lokaatiossa, joten on nähdäkseni perusteltua merkitä niitä kartalle. Siten näkökulmani soveltuu myös kaupunkisuunnittelun käyttöön. Toisaalta pelkkä pisteiden tutkiminen ei saavuttaisi niihin liitettyjä merkityksiä, sillä nähdäkseni merkitysten ymmärtäminen vaatii aineistoksi puhetta tai kirjoitusta.

Humanistisen maantieteen paikkakäsitystä haastettiin ajatuksella, jonka mukaan yksilöt elävät sosiaalisessa maailmassa. Paikkakokemus nähtiin jaettuna ja sen muodostuvan yhteiskunnan rakenteiden vaikuttamana (e.g. Jackson 1989; Rose 1993; Massey 1994). Esimerkiksi Doreen Massey (1994) näkemyksen mukaan humanistisen maantieteen paikkakäsitys eristi paikat taloudellisista ja poliittisista prosesseista, vaikka hänen näki paikkojen syntyvän näiden prosessien vuorovaikutuksesta. Hänen mielestään paikat eivät ole staattisia, vaan oikeastaan

prosesseja. Paikoilla ei Massey'n (1994) mukaan ole omaleimaisia identiteettejä, vain ne ovat ikään kuin jatkuvaa rajankäyntiä ja konflikteja erilaisten asioiden, aatteiden ja ihmisten välillä.

Sittemmin humanistisen maantieteen paikkakäsitystä on kritisoitu *stabiiliudesta* eli oletuksesta, että liika liikkuminen vähentäisi paikkojen merkitystä. Myöhemmissä tutkimuksissa on kuitenkin havaittu, että liikkuminen voi vaikuttaa paikkakokemukseen jopa vahvistavasti (Ponto 2017). Monen tieteilijän kiinnostus on siirtynyt paikkojen tarkastelemisesta liikkumisen tutkimiseen, jota on alettu nimittää käänteeksi (*mobilities turn*) tai jopa uudeksi paradigmatoksi (*the new mobilities paradigm*) (e.g. Creswell 2005; Sheller & Urry 2006; Ponto 2017).

3.3 Paikkaan kiintyminen

Paikkaan kiintymisellä tarkoitetaan erityistä tunnesidettä, jonka henkilö liittää paikkaan. Paikkaan kiintyminen sisältää monia eri tunteita: yhteenkuuluvuuden tunnetta, halua oleskella ja palata paikkaan takaisin aina uudelleen (Lewicka 2011). Paikkaan kiintymisen kohteeseen ei kyllästy, vaikka siellä vierailisi usein (Korpela 2009). Place attachment -termi voisi viitata myös paikkaan *kiinnittymiseen*. Kiinnittyminen sanana korostaa taloudellisten ja poliittisen rakenteiden vaikutusta paikkakokemuksessa. Kuitenkin tässä työssä käsittelen paikkaan kiintymistä, sillä olen kiinnostunut tarkastelemaan juuri paikan ja ihmisen vuorovaikutusta, sekä yksilön paikkaan liittämiä merkityksiä.

Paikkaan kiintyminen yleistyi kirjallisuudessa 1980-luvulla, ja 1992 julkaistiin ensimmäinen *Place attachment* -niminen kokoelmateos (Altman & Low 1992; Lewicka 2011). Kuitenkin jo 1970-luvulla humanistisen maantieteen piirissä oli alkanut muodostua ajatus siitä, miten suunnittelun tila kartoitteen ja laskelmineen eroaa paikasta, johon yksilö liittää merkityksiä. Kuten humanistisen maantieteen paikan käsite, myös paikkaan kiintymisen termi pohjautuu vahvasti Tuanin (1974) ajatukseen paikan tunnusta (*sense of place*), jonka hän määrittelee muuttumattomaksi osaksi ihmistä ja ihmisen olemassaoloa.

Sense of place -käsite on usein suomennettu paikan tajuksi (Vallius 2016) tai yksinkertaisesti paikkakokemukseksi (Kuusisto-Arponen 2008). Usein termiä käytetään paikkaan kiintymisen synonyyminä (Lewicka 2011; Gustafsson 2001). Lisäksi paikkaa on tutkittu monien muiden konseptien näkökulmasta kuten paikkaidentiteetti (*place identity*), juurtuminen (*rootedness*) ja paikkariippuvuus (*place dependence*) (Lewicka 2011). Lewickin (2011) mukaan tutkijat käyttävät näitä kaikkia konsepteja erilaisiin metodeihin ja teoreettisiin määrittelyihin nojaten, joskus paikkaan kiintymisen synonyymienä, joskus omina määritelmienään. Termien välisille

suhteille ei ole laadittu kattavaa teoriaa, mikä on johtanut tutkimustapojen pirstaloitumiseen. Shaimai (1991) puolestaan näkee sense of place -termin kaikkien edellä mainittujen kattokäsitteenä, luonnollisena ihmisen paikoissa olemisen muotona. Paikkakokemus on välttämättömästi aina läsnä, kun yksilö havainnoi ympäristöään, kun taas paikkaan kiintyminen muodostuu paikkoihin, joilla on erityistä positiivista merkitystä. Yi Fu Tuan (1974) mukaan paikkakokemus ei välttämättä aina ole positiivinen, minkä vuoksi Tuan loi käsitteen *topofilia*, jolla hän tarkoitti voimakasta positiivista sidettä ihmisten ja paikkojen välillä. Käsitän topofilan ja paikkaan kiintymisen tarkoittavan samaa. Nähdäkseni paikkaan kiintyminen on osa paikan tajua, mutta tarkoittaa vain positiivista paikkakokemusta. Tässä työssä keskityn juuri positiiviseen paikkakokemukseen, joten paikkaan kiintyminen on kontekstiin soveltuva termi. Maantieteen traditiossa sense of place -termin käyttö on ollut yleisempää kuin paikkaan kiintymisen, jota on suosittu ympäristöpsykologisessa traditiossa (Lewicka 2011).

Paikkaan kiintyminen voi käsitellä useanlaisia paikkoja eri mittakaavatasoilla (Lewicka 2011). Tässä työssä keskitytään arkielämän paikkoihin kortteleiden, asuinalueiden ja kaupunginosien tarkkuudella. Tuanin (1974) mukaan maailman kansainvälistyessä ja liikkuvuuden lisääntyessä paikkojen merkitys heikkenee. Samaa ovat huolehtineet muut alan teoreetikot kuten Doreen Massey (1994) ja Edward Relph (1976). Katoaako paikan merkitys teknologisen kehityksen globalisaation, vähittäiskaupan keskittymisen, turismin kasvun ja liikkuvuuden lisääntymisen seurauksena? Uhkaako maailmaa homogenisoituminen automarkettien ja Disneylandien kaltaisten paikattomien paikkojen myötä, jotka eivät kerro mitään paikallisympäristöstään?

Useat tutkimukset ovat osoittaneet, että paikkaan kiintyminen ei ole kadonnut ja sitä on käsitelty lukuisissa tutkimuksissa 50 vuoden ajan (Lewicka 2011). Esimerkiksi koti on edelleen ihmisille paikka, johon kiinnyy, vaikka sen muoto ei välttämättä ole enää sama kuin ennen. Synnyinpaikkakunnan lisäksi voi olla useita paikkoja ja kaupunkeja, jotka tuntuvat kodilta. Toki on myös väestönosa, joiden liikkuvuuteen globalisaatio ei ole vaikuttanut, ja elinpiiri jäsentyy edelleen paikallisesti. Paikan tutkiminen on siis edelleen relevanttia, vaikka kaupungistuminen ja globalisaatio vaikuttavat tapoihin, joilla paikkaan kiintyminen ilmenee. Lewickan (2011) mukaan nykytutkimuksen onkin syytä tarkastella juuri näitä muutoksia, ja tarjota tietoa muuttuvista olosuhteista. Referoin tässä työssä paljon Varsovan yliopiston psykologian professori Maria Lewickan (2011) julkaisua *Place attachment: How far have we come in the last 40 years?* vuodelta 2011, jossa hän esittelee kunnianhimoisen monipuolisesti paikkaan kiintymistä ja alan eri tutkimussuuntauksia. Artikkelin on nähdäkseni kattava, tuo esiin alan moniäänisyyden ja on lisäksi suhteellisen tuore.

3.4 Paikan kokijan taustatekijät

Yksilön paikkakokemusta voivat määrittää monet taustatekijät. Aikaisemmassa kirjallisuudessa vaikuttavia muuttujia ovat olleet ikä, sukupuoli, asuinalueella asuttu aika, kiinteistönomistussuhde, sosiaalinen asema, liikkuvuus ja koulutus (Scannel & Gifford 2010a). Näistä merkitsevimpänä muuttujana on havaittu asuinalueella asuttu aika (Kasarda & Janowitz 1972). Myös kodin omistussuhdetta on pidetty merkitsevänä ennustajana paikkaan kiintymiselle (Bolan 1997; Brown et al. 2003; Mesch & Manor 1998). Nämä muuttujat linkittyvät toisiinsa, sillä vuokra-asumisen on nähty johtavan keskimäärin lyhyempään ja omistusasumisen puolestaan pidempään asumisaikaan (Honkatukia & Niemi 2017). Alueelle kiintyminen voi olla helpompaa, jos asumisessa on pysyvyyttä, joka mahdollistaa alueelle juurtumisen.

Iällä, sukupuolella, sosiaalisella asemalla ja koulutuksella on todettu vaikuttavan paikkaan kiintymiseen (Bonaiuto et al. 1999; Fried 1984; Lalli 1992; Lewicka 2005). Pretty et al. (2003) havaitsivat, että paikkaan kiintymisen luonne oli vahvasti ikäsidonnaista. Ikääntyvien henkilöiden paikkaan kiintyminen selittyi sosiaalisilla syillä. Nuorempien sillä, miten paikka mahdollisti toimintoja ja elämäntavoitteiden saavuttamisen. Laatikaisen (2017) tutkimuksessa ikääntyneempien aikuisten positiiviset paikkamerkinnot sijaitsivat lähempänä kuin muiden aikuisten, mikä kertonee rajallisemmista liikkumismahdollisuuksista vanhemmalla iällä.

Espanjassa tehdyssä tutkimuksessa (Hidalgo ja Hernandez 2001) naisten on havaittu kiintyvän kotiin ja naapurustoon voimakkaammin kuin miesten. On kuitenkin aiheellista miettiä, pääteekö väittämä kaikkialla esimerkiksi suomalaisessa kontekstissa. Suomessa paikkakokemuksen sukupuolittuneisuudesta on kirjoitettu negatiivista paikkakokemusta käsittelevän turvallisuustutkimuksen yhteydessä. Koskela (2009) on todennut naisten kokevan turvattomuutta miehiä enemmän ja tunteiden vaikuttavan naisten omaksumiin käytösmalleihin, mikä näkyy esimerkiksi tiettyjen paikkojen välttämisen muodossa (Koskela 2009). Naisten on todettu olevan erilaisia julkisen tilan käyttäjiä verrattuna miehiin. Naisten on esimerkiksi todettu kulkevan lyhempiä matkoja yksin ja suosivan seuraa julkisilla paikoilla (Kay 1989).

Korkeammin koulutettujen on osoitettu kiintyvän paikkoihin enemmän ideologisella tavalla, jolloin ympäristön funktionaalisuus ei merkitse yhtä paljon kuin paikan historia ja esteettisyys (Hummon 1992). Kaupunkilainen saattaa esimerkiksi tuntea itsensä helsinkiläiseksi kävellessään Senaatintorilla, jossa aistii parinsadan vuoden aikaisen historian. Koulutus ja

korkeat tulot indikoivat usein myös korkeampaa sosiaalista pääomaa eli kykyä verkostoitua ja ylläpitää ihmissuhteita (Putnam 2000). Halpern (2005) toteaa, että paikkoihin, joissa omien ystävien ja tuttavien kohtaaminen on mahdollista, muodostuu erityisiä siteitä. Siten on kiinnostavaa pohtia kokevatko ihmiset, joilla on korkeampi sosiaalinen pääoma, paikkojen sosiaalisuuden erityisen merkitsevänä tekijänä. Vai johtaako korkea sosiaalinen pääoma päinvastoin riippumattomuuteen paikoista. Lisäksi sosiaalinen pääoma voi tulla esiin elämäntyyliissä ja Bourdieun (1987) luomassa käsitteessä *habitus* (Bourdieu 1987), jolla yksilö ilmentää yhteiskunnallista asemaansa. Taloudelliset ja sosiaaliset resurssit asettavat yksilöille reunaehdot, missä paikoissa voi vierailla. On mielenkiintoista pohtia voiko elämäntyyli ja luokka-asema ohjata myös sitä, miten paikkoihin kiinnyytään. Maslowin (Tweed & Sutherland 2007) tarvehierarkiassa sivistykseen liitetyt henkiset tarpeet sijaitsevat aivan pyramidin huipulla (**kuva 4**). Sinne asti päästäkseen ihmisen täytyy tyydyttää muun muassa fysiologiset, sosiaaliset ja turvallisuuteen liittyvät tarpeensa. Maslowin ajatusta mukaillen käy järkeen, että korkea sosiaalinen asema mahdollistaisi kiintymisen muihin kuin paikkojen välttämättömiin ominaisuuksiin kuten esteettisyyteen.

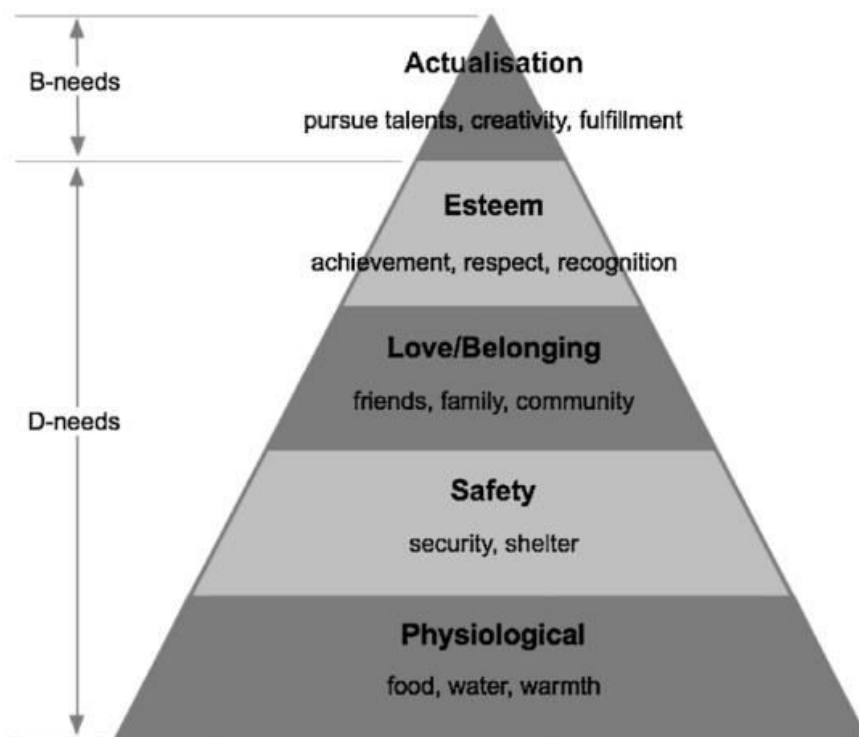

Fig. 1. Maslow's hierarchy of needs.

Kuva 4. Maslowin tarvehierarkia (Tweed & Sutherland 2007)

1970-luvulla humanistiset maantieteilijät pohtivat aiheuttaako parempiosaisten mahdollisuus laajempaan liikkumiseen muutosta paikkakokemuksessa siten, että paikkojen merkitys vähenee (Creswell 2005). Lewickan (2010) tutkimuksen valossa kiintyminen paikallistasolle omaan asuinalueeseen on edelleen vahvaa kaikissa väestöryhmissä, myös koulutettujen keskuudessa. Tosin niillä vastaajilla, joilla oli enemmän sosiaalista pääomaa, kiintymys laajempien mittakaavatasojen paikkoihin, kuten maanosaan, oli suurempaa, ja esimerkiksi Eurooppa koettiin paikkana läheisemmäksi kuin muissa väestöryhmissä.

3.5 Paikan ominaisuudet vai sosiaaliset merkitykset?

Stedmanin (2003) mukaan paikkaan kiintymistä ymmärtääkseen pitää selvittää ja identifioida paikkojen merkityksen luonne. Aikaisemmassa tutkimuksessa on kiistelty siitä, ovatko paikkaan kiintymisen syyt täysin sosiaalisten tekijöiden määrittämiä, vai vaikuttavatko niihin myös paikan ominaisuuksiin liittyvät tekijät (Lewicka 2011). Sosiaaliseen tapaan kiintyä paikkaan vaikuttaa esimerkiksi naapureiden tunteminen, naapurustoon kuulumisen tunne ja se, että identifioi itsensä samanlaiseksi alueella asuvien ihmisten kanssa (**kuva 5**). Lisäksi paikka toimii ikään kuin sosiaalisen kanssakäymisen areenana, jossa on mukava tavata ihmisiä tai vain observoida ihmisvilinää (Scannel & Gifford 2010a).

Kuva 5. Paikkaan kiintymiseen vaikuttavat sosiaaliset syyt kuten yhteenkuuluvuuden tunne (Pexels 2017).

Merkityksellisiin paikkoihin sisältyy joukko erilaisia paikan ominaispiirteitä. Kiintymyksen kohteet voivat olla rakennettua ympäristöä, kuten katuja ja rakennuksia, sekä erilaisia luonnonympäristöjä, kuten järviä, metsiä ja puistoja (Manzo 2005). Stedman (2003) mukaillen yksilöt eivät suoranaisesti kiinny paikan ominaisuuksiin, vaan kiintyminen tapahtuu niiden merkitysten kautta, jotka yksilö näihin ominaisuuksiin luo. Paikan ominaisuuksien mittareita voivat esimerkiksi olla tiiviys, rakennusten muoto, viheralueiden määrä, turvallisuus ja estetiikka, mutta näiden muuttujien vakioiminen voi olla haastavaa. Lewicka (2011) toteaa, että paikan ominaisuuksien muuttaminen mitattavaan muotoon ei ole yhtä yksinkertaista kuin väestöllisten muuttujien, mikä on oletettavasti johtanut empiirisen tutkimuksen puutteeseen.

Lisäksi paikan ominaisuuksista on kirjoitettu verrattain vähän teoreettista kirjallisuutta paikkaan kiintymisen kontekstissa. Scannel ja Giffordin (2010a) näkemyksen mukaan paikan ominaisuuksia on käsitelty tutkimuksessa ”teoriavapaasti” pohjautumatta aiempaan empiiriseen tutkimukseen. Tiedämme suhteellisen hyvin, keitä ovat he jotka kiintyvät, ja kuinka voimakkaasti he ovat kiintyneitä, mutta suhteellisen vähän tiedetään näistä paikoista ja paikkaan kiintymisen prosessista. Lewicka (2011) ehdottaa, että tutkijoiden pitäisi keskittyä ihmisten välisten erojen sijaan paikkojen välisiin eroihin, ja siihen mistä erot johtuvat. Näin toimi esimerkiksi Ziebiska (2009), joka vertaili Wieniä ja Varsovaa, ja osoitti, miten kumpaankin kaupunkiin kiintyneet olivat kiintyneet siihen eri tavoilla. Varsovaan oli kiinnytty jännittävyyden ja inspiroivuuden vuoksi, kun puolestaan Wien koettiin rauhoittavaksi ja rauhalliseksi.

Empiiristä tutkimusta paikkojen ominaisuuksien vaikutuksesta paikkaan kiintymiseen on kuitenkin tehty jonkin verran. Sugihara ja Evans (2000) esittivät tutkimuksessaan, miten asuinalueilla, jotka on suunniteltu ikääntyvää väestöä huomioiden, merkittävimmät tekijät paikkaan kiintymiselle olivat ympäristölliset tekijät kuten kävelyetäisyys alueen keskustaan, naapureiden läheisyys ja pääsy alueen yhteiseen puistoon. Kim ja Kaplan (2004) vertailivat paikkaan kiintymistä *New urbanism* -liikkeen mukaisesti rakennetulla asuinalueella sekä perinteisessä amerikkalaisessa lähiössä. New urbanism -rakennustyyliä kiinnitetään huomiota siihen, että fyysinen ympäristö rohkaisee asukkaiden väliseen kanssakäymiseen. Kirjoittajien mukaan yhteisöllisyydestä ja sosiaalisuuteen kannustavasta ympäristöstä johtuen paikkaan kiintyminen tällä asuinalueella oli perinteistä asuinaluetta korkeampaa. Tämä osoittaa sen, miten paikan ominaisuudet voivat mahdollistaa paikassa tapahtuvaa sosiaalisuutta, joten paikan fyysisiä ominaisuuksia ei aina voi erottaa sosiaalisuudesta.

Ympäristöön liittyviä ja sosiaalisia paikkaan kiintymiseen johtaneita merkityksiä vertailevissa tutkimuksissa on saatu kaksijakoisia tuloksia. Eisenhauerin, Krannichin ja Blahnan (2000) maaseudulla tehty tutkimus esitti, että vastaajien mainitsemat merkitykselliset paikat olivat seitsemänkymmentäprosenttisesti sosiaalisia. Samanlaiseen johtopäätökseen tulivat Hildalgo ja Hernandez (2001) Kanarian saarilla toteutetussa tutkimuksessa. Sitä vastoin Brownin ja Raymondin (2007) tutkimuksessa Australiassa ympäristöön liitettyjä syitä mainittiin merkittävästi enemmän kuin sosiaalisia. Alueen fyysisiin piirteisiin kiintyneiden asukkaiden osoitettiin vastustavan alueelle suunniteltua tuulipuistohanketta voimakkaimmin Scannel & Giffordin (2010b) tutkimuksessa Kanadassa.

Fornara, Bonaiuto ja Bonnes (2009) ovat ratkaisseet vuorottelun sosiaalisten ja fyysisten tekijöiden välillä siten, että paikkaan kiintymisen ennustajiksi sisällyttiin lähes kaikki paikan ominaisuudet. Tutkimuksissaan he ovat arvioineet paikkaan kiintymistä ympäristönladun mittarilla (*Index of Perceived Residential Environment Quality PREQ*), johon on sisällytetty useita ympäristön laatuun vaikuttavia tekijöitä kuten sosiaalisia, esteettisiä, tunnelmaan ja palveluihin liittyviä tekijöitä. Roomassa tehdyn tutkimuksen (Fornara et al. 2009) tulokset osoittivat, miten parhaiten paikkaan kiintymistä selittivät *kontekstuaaliset*, eli tunnelmaan liittyvät tekijät. Huonoiten kiintymystä selittivät funktionaaliset tekijät, kuten palvelut ja saavutettavuus. Suomessa tehdyssä tutkimuksessa merkittävimpiä ympäristönladun tekijöitä ovat kuitenkin olleet juuri funktionaaliset ja esteettiset tekijät (Kytä 2014). Kytän työryhmän (2014) tutkimuksessa saavutettavuus, kävely- ja pyöräilymahdollisuudet sekä harrastusmahdollisuudet olivat yhdessä esteettisyyden kanssa merkittävimpiä tekijöitä. Kytä et al. (2014) on arvioinut eron johtuvan funktionalistisesta perinteestä Suomessa, ja suomalaisten arvostavan toimivuutta yli muiden kriteerien. Cooper Marcusin (2014) mukaan on yhtä tärkeää tutkia paikkaan kiintymisen kohdetta sellaisenaan kuin yksilön emotionaalisia yhteyksiä paikkaan. Esimerkiksi jos henkilö on asunut samassa paikassa kaksikymmentä vuotta, on hän kiintynyt fyysisiin tekijöihin kuten näkymään ikkunasta, sisustukseen ja huoneisiin, mutta myös turvallisuuden ja viihtyisyyden tunteisiin, jotka ne herättävät.

3.6 Prosessit osana paikkaan kiintymistä

Paikkakokemukset muodostuvat erilaisten prosessien kautta. Käsitän prosessin sarjana tapahtumia, joilla on jonkinlainen lopputulos tai päätös. Paikkakokemuksen muodostuminen riippuu siitä, mistä tieteellisestä lähtökohdasta katsoo. Humanistisen maantieteen piirissä paikkakokemus on käsitetty emotionaalisena prosessina paikan ja yksilön välillä (Scannel & Gifford 2010a). Kun puolestaan ympäristöpsykologisessa traditiossa paikan luonteeseen

vaikuttavat ympäristön ominaisuudet ja niihin liitetyt kognitiiviset, oppimiseen ja havainnointiin liittyvät prosessit.

Aiemmassa tutkimuksessa on todettu, että paikkaan kiintyminen on voimakkainta paikoissa, joihin liittyy henkilökohtaisia muistoja (Twigger-Ross & Uzzell 1996; Manzo 2005) (**kuva 6**). Muistot ovat kognitiivinen prosessi, jolla paikat liitetään osaksi omaa havaintomaailmaa (Scannel & Gifford 2010b). Paikat, joissa on koettu suuria elämäkokemuksia, kuten tavattu kumppani tai kasvatettu lapset, voivat pysyä tärkeinä koko elämän ajan (Hay 1998). Menneen elämän tärkeät paikat voivat pysyä tärkeinä, vaikka ne eivät enää kuuluisi arjen elinpiiriin. Toisaalta aiemmat paikkakokemukset voivat vaikuttaa siihen, miten koemme paikat myöhemmässä elämässä. Cooper Marcusin (1992) mukaan lapsuuden aikana tullaan tietoiseksi omasta itsestä, minkä vuoksi monet käsittävät lapsuuden erityisen merkityksellisenä, jopa ”pyhänä” elämänjaksona. Lapsuuden merkittävät paikat voivat vaikuttaa ympäristöön liitettyihin preferensseihin myös myöhemmässä elämässä: Morgan (2010) esittää, että vain ne, jotka ovat kokeneet lapsuudessaan kiintyneensä kotiinsa, voivat kokea vastaavanlaisia tunteita tulevassa elämässään. Lapsuus ei kuitenkaan ole ainut ajanjakso, jolloin liitämme paikkoihin merkityksiä, vaan paikkaan kiintyminen voidaan ajatella elämänkaaren ajan jatkuvana prosessina. Cooper Marcusin (1991) tutkimuksessa vaimonsa menettänyt mies ei enää voinut jatkaa asumista yhteisessä kodissa, koska se herätti liikaa yhteisiä muistoja.

Kuva 6. Muistot ovat merkittävä osa paikkaan kiintymisen prosessia. Lapsuuden merkittävät paikat voivat heijastua paikkakokemukseen myös vanhemmalla iällä (Kuva: Kaboompics // Karolina/ Pexels 2017).

Muistot, preferenssit ja merkitykset voivat kietoutua toisiinsa tavalla, jossa kokija muodostaa paikalle oman identiteetin. Identiteetti on nähty merkitsevässä osana paikkaan kiintymisessä myös niin, että paikka vahvistaa ihmisen omaa identiteettiä (Lewicka 2011). Félonneau (2004) käsitteli tutkimuksessaan urbanofiliaa ja urbanofobiaa. Tutkimuksessa vastaajat, jotka kokivat epämiellyttävyyden tunteita kaupungissa, kokivat identiteettinsä vähemmän kaupunkilaiseksi kuin vastaajat, jotka kokivat positiivisia tunteita kaupunkiympäristössään. Urbanofiileiksi itsensä määritelleet vastaajat suhtautuivat kevyemmin ajoittaisiin negatiivisiin kokemuksiin kaupungissa kuten ryöstöihin ja turvattomuuden kokemuksiin.

Paikkaan kiintymisen prosessiin vaikuttavat myös temporaaliset, eli aikaan kytkeytyvät tekijät (Low and Altman 1992). Vierailun toistuvuudella, kestolla ja alueella asutun ajan pituudella, on todettu olevan positiivinen vaikutus paikkakokemukseen (Gustafson 2001; Kasarda & Janowitz 1972). Cooper Marcus (1991) on tutkinut asuntoihin liitettyjä muistoja ja osoittanut, miten asunnossa asuttu aika voimistaa kiintymyksen tunnetta. Ruotsissa tehty tutkimus osoitti, miten ikääntyvät ihmiset sopeutuivat parhaiten vanhuuden ajan asuntoon, jos se sijaitsi lähellä edellistä kotia tai lapsuuden kotia. Mahdollisuus muokata paikasta omannäköinen vaikuttaa positiivisesti paikan kokemiseen (Lewicka 2011). Creswell (2009) kirjoittaa yliopisto-opiskelijasta, joka alkaa tuntea soluasuntonsa omaksi vasta, kun on purkanut tavarat muuttolaatikoista ja tehnyt tilasta oman näköisen paikan seinään ripustamallaan julisteilla. Näin oma identiteetti tulee näkyväksi osaksi paikkaa.

Korpela et al. (2001) tutkivat suosikkipaikkoja ja epämiellyttäviä paikkoja niissä koettujen tunteiden näkökulmasta. Tutkimus toteutettiin sisällönanalyysin menetelmällä laadullisesta aineistosta. Suosikkipaikkojen kategoriat olivat rauhallisuus, mukavuus, onnellisuus, ilo, innostus, kauneus, pako arjesta, huolien unohtaminen, huolenpito paikasta, lohtu, turvallisuus, vapaus ja yhteenkuuluvuuden tunne. Useimmin mainitut perustelut suosikkipaikalle olivat rauhallisuus, pako arjesta ja murheiden unohtaminen. Näitä perusteluja voidaan ajatella aiemmin mainittuina restoratiivisina tekijöinä, joissa ympäristöllä on rauhoittavia ominaisuuksia. Restoratiiviset ominaisuudet on todettu olennaisina ympäristön laadulle, mutta myös paikkaan kiintymiselle (Korpela et al. 2008).

3.7 Paikkaan kiintymisen operationalisointi

Paikkaan kiintymisen kohteita on operationalisoitu, eli muutettu mitattavaan muotoon hyvin erilaisilla tavoilla. Korpela (2001, 2008) on kysynyt vastaajilta heidän suosikkipaikoistaan. Gustafson (2001) ja Manzo (2005) ovat kysyneet vastaajille tärkeitä (*important place*) ja merkityksellisiä (*meaningful place*) paikkoja. Brownin et al. tutkimuksessa vuodelta 2007 vastaajat ovat merkinneet erityisiä paikkoja (*special places*) ja vuoden 2015 tutkimuksessa kiintymisen paikkoja (*place attachments*) ja alueita.

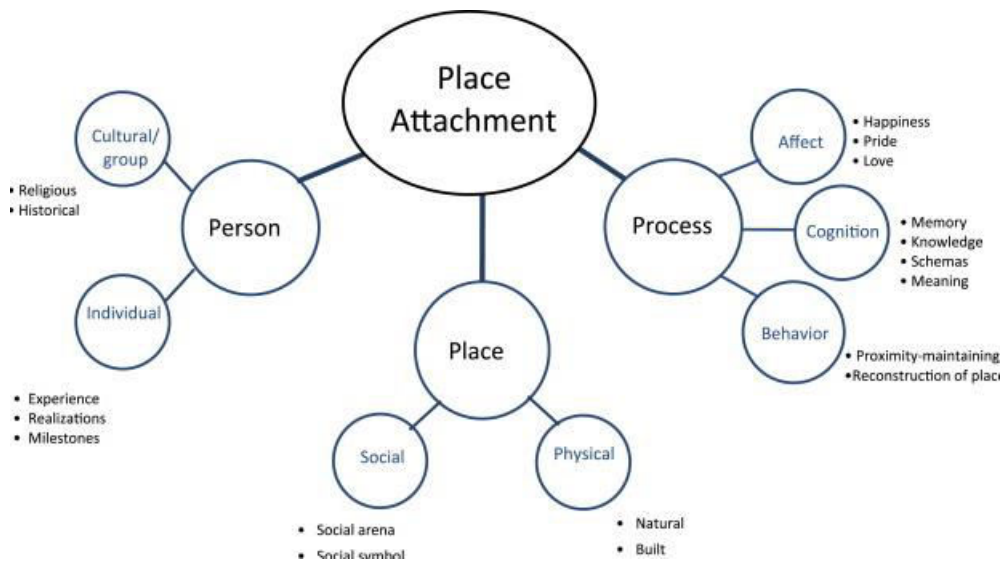
Asiaan vihkiytymättömälle vastaajalle paikkaan kiintyminen voi olla epäselvä käsite. Kysymys, *mihin paikkaan olet kiintynyt*, ei välttämättä olisi vastaajille yksiselitteistä. Tässä työssä onnen paikkoja hyödynnetään paikkaan kiintymisen operationalisointina. En siis väitä, että onnen paikat ovat synonyymi paikkaan kiintymiselle, vaan onnen paikkoja tarkastelemalla päästään käsiksi positiiviseen paikkakokemukseen. Positiivinen paikkakokemus tarkoittaa luvussa 3.3. avaamani näkemyksen mukaan samaa kuin paikkaan kiintyminen. Onnellisuutta on sivuttu paikkaan kiintymistä käsittelevässä kirjallisuudessa aiemmin. Scannel ja Gifford (2010a) mainitsevat onnellisuuden yhdeksi osaksi paikkaan kiintymisen prosessia. Lisäksi Korpela et al. (2001) luokittelee onnellisuuden yhdeksi ominaisuudeksi ihmisille tärkeissä paikoissa.

3.8 Moniulotteisen ilmiön malleja

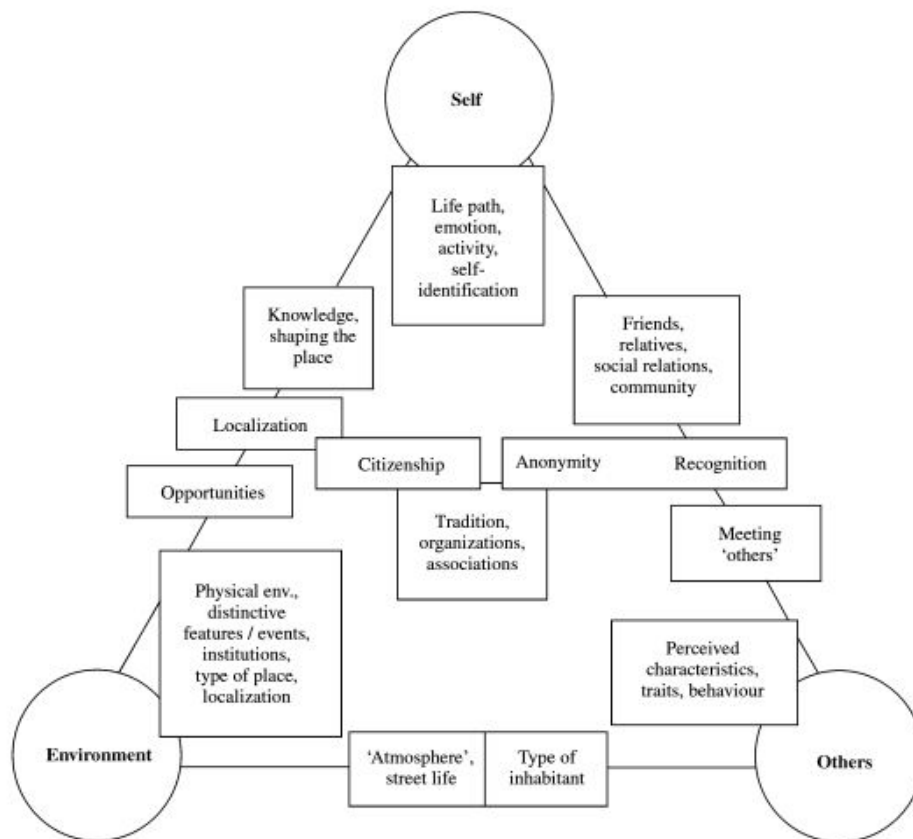
Paikkaan kiintymistä on tutkittu monipuolisesti tiedekentällä sosiaalitieteissä, ympäristöpsykologiassa, ihmismaantieteessä, gerontologiassa, väestötieteessä, kaupunkitutkimuksessa, ekologiassa, metsätieteissä ja yhdyskuntasuunnittelun alalla (Lewicka 2011). Monitieteisyytensä takia paikkaan kiintymisen teoriaa onkin kritisoitu pirstaloituneeksi, ja paikkaan kiintymistä tutkineet ovat kaivanneet yhtä teoriaa, johon nojata tutkimuksissaan (Hernandez & Hidalgo 2001, Jorgensen & Stedman 2006; Lewicka 2011).

Monet tutkijat käsittävät paikkaan kiintymisen moniulotteisena ilmiönä siten, että paikkaan kiintymisen luonne on riippuvainen sekä paikkojen kokijoista, paikkojen ominaisuuksista sekä kognitiivisesta prosessista, joka tapahtuu kokijan ja paikan välillä (eg. Hidalgo & Hernandez 2001; Low & Altman 1992; Scannel & Gifford 2010a). Aiempi kirjallisuus sisältää erilaisia malleja, joista **kuva 7** ja **8** ovat esimerkkejä. Malleja tarvitaan, jotta voidaan pyrkiä selittämään ihmiselämän monimutkaisuutta (Karjalainen 1999). Scannel ja Gifford (2010a) jäsensivät paikkaan kiintymisen teoriaa kolmikantaisella mallilla (**kuva 7.**), johon on viitattu paljon viime vuosina (Lewicka 2011). Mallissa paikkaan kiintyminen eritellään kolmeen osaan: yksilöön

(*person*), paikkaan (*place*) ja prosessiin (*process*). Sen sijaan Gustafsson (2001) (**kuva 8**) on luokitellut paikkaan liitettyjä merkityksiä kolmeen pääkategoriaan: minä (*self*), muut (*other*) ja ympäristö (*environment*), sekä alakategorioihin: erottautuminen (*distinction*), arvostus (*valuation*), jatkuvuus (*continuity*) ja vaihtelu (*change*). Gustafssonin mallissa oivaltavaa on se, ettei hän ole pakottanut alakategorioita yhteen yläkategoriaan, vaan sijoittanut ne kolmen navan välille, mikä tuo hyvin esiin napojen vuorovaikutuksen. Scannelin ja Giffordin (2010a) mallissa ei kuvata mitenkään vuorovaikutusta person-, place- ja process-napojen välillä, vaikka mielestäni juuri näiden seikkojen vuorovaikutuksesta paikkaan kiintymisessä on kyse. Siten Gustafssonin (2001) malli tarjoaa Scannelin ja Giffordin (2010a) mallia rikkaamman kuvauksen paikkakokemuksen luonteesta ja eri ulottuvuuksien välisistä suhteista. Gustafssonin mallia voi kritisoida siitä, ettei se erittele monipuolisesti fyysisen ympäristön ominaisuuksia, jotka tässä työssä ovat keskiössä.

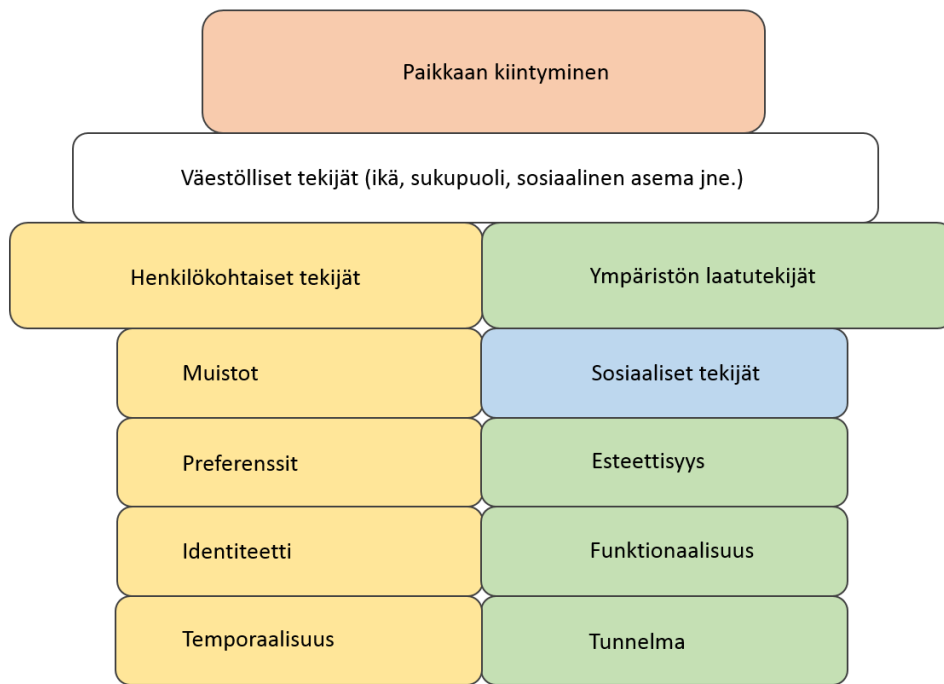

Kuva 7. Paikkaan kiintymisen malli Scannelia ja Giffordin (2010a) mukaan.

Kuva 8. Gustafsonin (2000) kolmen ulottuvuuden malli paikkaan kiintymisestä.

Jäsensin tätä työtä varten mallin, jossa on elementtejä sekä Scannelin ja Giffordin mallista (2010a) että Gustafsonin (2001) mallista (**kuva 9**). Malli ottaa huomioon sekä taustatekijät että paikan kokemisen eri ulottuvuudet. Malli korostaa ympäristön laatuun liitettyjä elementtejä ja puolestaan tiivistää emotionaalisia prosesseja henkilökohtaiset tekijät -otsikon alle. Gustafsonin termi *self* ja osittain myös Scannelin ja Giffordin termi *person* vastaavat henkilökohtaiset tekijät -luokkaani. Gustafsonin environment-others-yhdistelmä on mallissani sisällytetty samaan sosiaaliset tekijät -luokkaan. Näen sitten sosiaaliset tekijät sekä ympäristöstä että muista ihmisistä riippuvana asiana. Paikka ja sen fyysiset ominaisuudet osaltaan mahdollistavat sosiaalista kanssakäymistä: ihmisvilinän katselemista ja ajanviettoa ystävien kanssa. Toisaalta paikan pääasiallinen funktio voi juuri olla läheisen ihmisen asuinpaikka, jolloin suurin merkitys lähtee muista ihmisistä eikä paikan luonteella välttämättä ole merkitystä. Koska sosiaalisilla tekijöillä on myös ympäristön laatutekijöistä riippumaton vaikutus, on se mallissa eritelty myös omaksi osiokseen sinisellä värillä. Henkilökohtaiset tekijät ja ympäristön laatutekijät ovat toisistaan riippuvaisia. Muistot ja mieltymykset vaikuttavat siihen, miten koemme fyysisen ympäristön, ja toisaalta ympäristö voi herättää meissä muistoja menneistä.

Kuva 9. Tässä työssä käyttämäni jäsenitys paikkaan kiintymisen ulottuvuuksista. Paikkaan kiintyminen koostuu henkilökohtaisista tekijöistä ja ympäristön laatutekijöistä. Sosiaalisuuden luonne on sekä henkilökohtainen että ympäristön ominaisuuksiin liittyvä, joten se on mallissa eroteltu omaksi osiokseen sinisellä värillä.

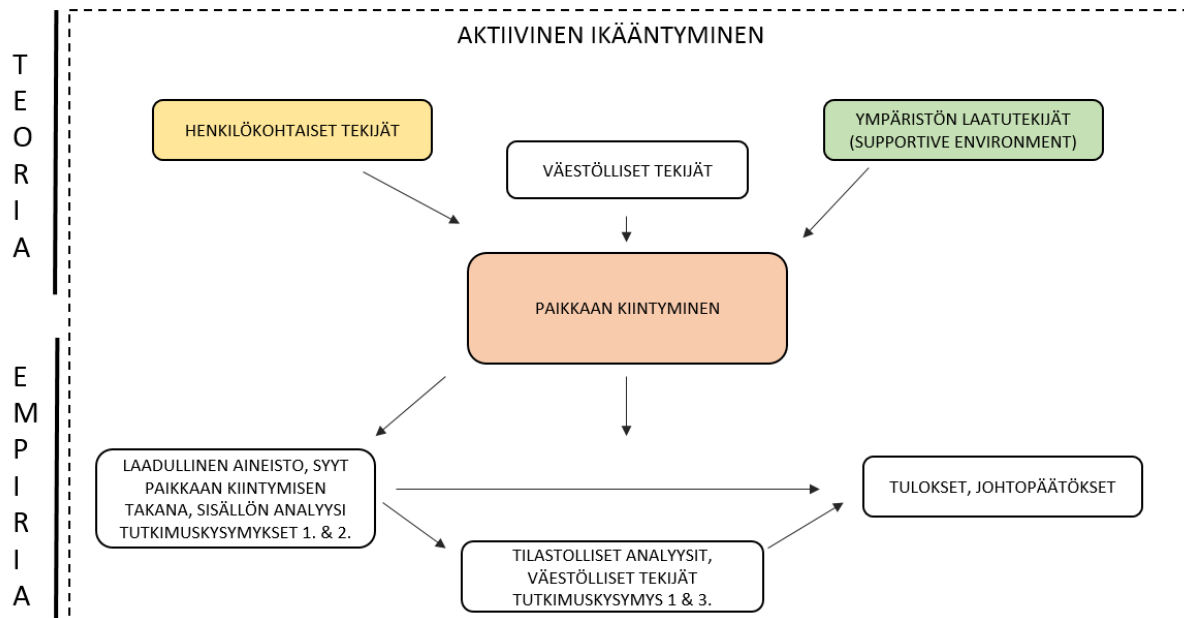
4. EMPIRIA

Luvussa kuvaan tutkielman empiirisen osuuden: aineiston ja käyttämäni menetelmät.

4.1 Teoriasta empiriaan

Edellinen kappale johdatteli paikkaan kiintymisen teoriaan ja aikaisempaan tutkimukseen. Tässä luvussa teoria yhdistetään osaksi tämän tutkielman kontekstia, ja esitellään, miten teoriaa sovelletaan tutkielman empiirisessä osassa. Tutkimusotteeni on maantieteellinen, ja se yhdistää sekä laadullisia että määrällisiä menetelmiä. Metodologisesti se kuuluu humanistisen maantieteen piiriin, jossa maailma muodostuu koettuna ja ympärillä olevaan liitettyjen merkitysten kautta (Seamon & Lundberg 2017). Humanistinen maantiede pyrkii ymmärtämään pelkän kuvaamisen sijaan. Tiedonmuodostus tässä työssä, kuten maantieteessä usein, tehdään empirismin, eli havainnoivan ja kokeellisen testaamisen kautta (Häkli 1999). **Kuva 10** esittelee tutkimuksen kokonaisuuden teoriasta empiriaan. Teoria on yksinkertaistettu ylös ja empiirinen puoli on esitelty alhaalla. Teoria koostuu paikkaan kiintymisestä ja siihen vaikuttavista henkilökohtaisista tekijöistä sekä ympäristön laatutekijöistä, jotka tässä tutkielmassa viittaavat aktiivista ikääntymistä tukevaan ympäristöön (*supportive environment*). Empiirinen osuus koostuu laadullisen aineiston sisällönanalyysistä ja saatujen tuloksien tilastollisista

tarkasteluista. Koko tutkielmani asemoituu aktiivisen ikääntymisen ja gerontologian viitekehykseen, jota kuvassa 10 havainnollistaa katkoviivoilla piirretty suorakaide. Seuraavissa kappaleessa esittelen käyttämäni aineiston ominaisuudet ja tutkimuksessa käytetyt menetit.

Kuva 10. Tutkielman teorian keskeiset osat ja analyysin vaiheet

4.2 Menetelmien traditio

Paikkaan kiintymistä on tutkittu sekä kvalitatiivisilla että kvantitatiivisilla menetelmillä. Laadullinen traditio on keskittynyt enemmän siihen, *mitä* paikat ihmisille merkitsevät, ja kvantitatiivisessa on mitattu tunteen voimakkuutta (Lewicka 2011). Laadullisen tutkimuksen menetelmiä ovat olleet muun muassa syvähaastattelut ja sisällönanalyysi (Van Pattern & Williams 2008), ryhmähaastattelu (*focus group meetings*) (Devine-Wright & Howes 2010), valokuvien tulkinta (*photo elicitation*) (Beckley et al. 2007) ja haastattelu toteutettuna liikkuen (*mobile interview*) (Grosjean & Tribaud 2001). Kvantitatiivisessa tutkimuksessa paikkaan kiintymistä on tutkittu monenlaisilla mitta-asteikoilla. Useat tutkijat ovat suosineet Likertin järjestysasteikollista mitta-asteikkoa mittaamaan paikkaan kiintymisen voimakkuutta (e.g. Hidalgo & Hernandez 2001; Lewicka 2005; 2010, Bonaiuto et al. 2002).

Perinteisten menetelmien lisäksi viimeisinä vuosikymmeninä kartografiset tavat kerätä tietoa ovat yleistyneet (Kytä 2013). Erityisesti PPGIS-menetelmät ovat avanneet uusia mahdollisuuksia paikkaan kiintymisen tutkimuksessa (Brown 2007 & 2015). Ihmisille

merkityksellisiä paikkoja on paikannettu kartalle jonkin verran myös aiemmin (e.g. Hester 2014), mutta kartta-aineistoa ei ole juurikaan käytetty kvantitatiivisessa tutkimuksessa ennen 2000-lukua. Teknologinen kehitys on osaltaan mahdollistanut sähköisten ja internet-pohjaisten menetelmien käytön vasta viime vuosikymmeninä.

4.3 Mixed methods research

Tässä työssä teoria ammentaa humanistisen maantieteen perinteestä, jossa laadullinen tutkimus on ollut perinteisesti vahvaa (Seamon & Lundberg 2017). Vaikka käyttämäni aineisto on laadullinen, menetelmät ovat enimmäkseen kvantitatiivisia. Tätä kutsutaan *mixed methods* - lähestymistavaksi, eli tutkimusmenetelmien monimenetelmällisyydeksi (Johnson et al. 2007). Mixed methods käsitetään monen tutkijan mielestä uutena tutkimuksellisena paradigmatena kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen lisäksi. Mixed methods- lähestymistavan tavoite on kunnioittaa sekä kvalitatiivisen että kvantitatiivisen tutkimuksen vahvuuksia. Mixed methods on ollut käytössä jo pitkään, mutta Johnsonin ja kollegoidensa (2007) mukaan vasta viime vuosina alkanut jäsentyä omaksi tutkimukselliseksi ajattelutavaksi. Heidän mielestään puhuttaessa mixed methodsista metodologiana on hyvä käyttää termiä *mixed methods research*, sillä se viittaa käytettyjä metodeita laajemmin siihen, miten tietoon suhtaudutaan, mitä tiedosta halutaan selvittää, mitä luulemme löytävämme ja miten tieto oikeutetaan oikeaksi. Kirjoittajien mielestä mixed methods voi esiintyä tutkimuksen missä tahansa vaiheessa: teorian muodostuksessa, aineiston keräämisessä, aineiston analysoinnissa ja johtopäätösten tekemisessä. Heidän mukaansa mixed methods tulee esiin erilaisten metodologisten maailmankuvien ja tieteen kielen sekoittamisessa, ja siinä miten tuloksista tehtyjä havaintoja tuodaan esiin. Heidän käsityksensä on erittäin laaja, ja poikkeaa esimerkiksi Creswellin samassa artikkelissa (Johnson et al. 2007) tuomasta ajatuksesta, jonka mukaan mixed methods käsittelee ainoastaan laadullisen ja määrällisen datan keräämistä ja analysointia. Johnson ja työtoverinsa (2007) kysyivät 19 tutkijalta heidän määritelmänsä mixed methods -termille, ja he käyttivät monimenetelmällistä analyysiä luodakseen vastauksista synteesin. Analyysinsä pohjalta tutkijat muodostivat seuraavanlaisen määritelmän:

Mixed methods –tutkimus on tutkimustyyppi, jossa tutkijat yhdistelevät kvalitatiivisia ja kvantitatiivisia lähestymistapoja (esim. laadullisten ja määrällisten näkökulmien käyttäminen, aineiston kerääminen, analyysit, päättelymenetelmät) saadakseen laajemman ja syvemmän ymmärryksen ja vahvistuksen. (Johnson et al. 2007. s. 123)

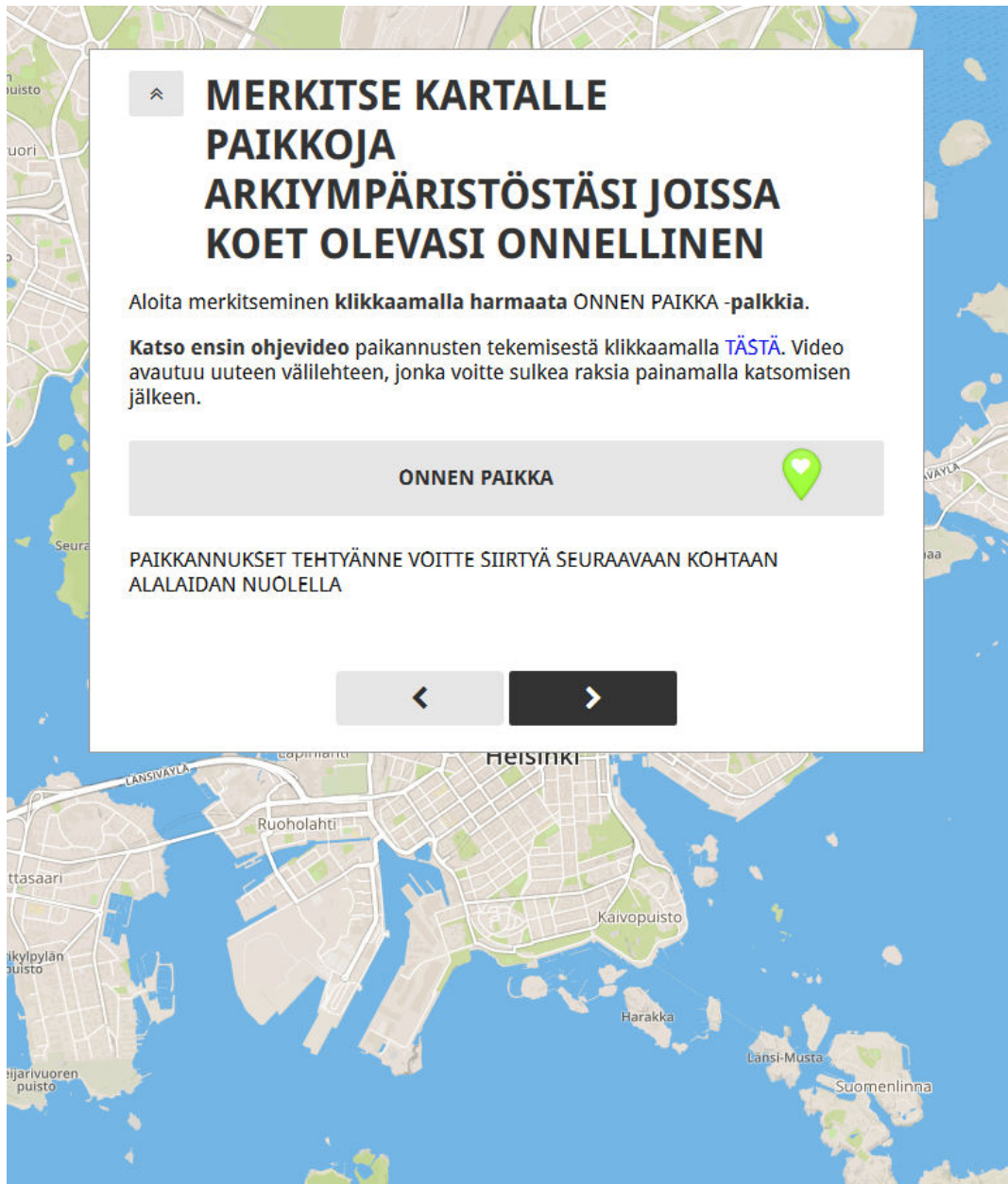
Myös paikkaan kiintymisen tutkimisessa on käyty keskustelua siitä, pitäisikö paradigmojen rajoissa pysyttäytyä (Lewicka 2011). Osa paikkaan kiintymisen tutkijoista ovat olleet valmiita kokeilemaan erilaisia tapoja yhdistellä laadullisia ja määrällisiä menetelmiä (Beckeley et al. 2007), ja toiset taas kritisoivat sitä jyrkästi (William and Patterson 2007). Esimerkiksi Devine-Wright ja Howes (2010) tutkivat tuulipuistojen vastustajia, ja yhdistivät kyselyhaastattelut vapaamuotoisiin ryhmähaastatteluihin. Kyselyllä kartoitettiin vastaajien kiintymyksen voimakkuutta, ja ryhmähaastatteluissa päästiin syvemmälle siihen, mitä tuulivoimaprojektin kohteena oleva alue projektin vastustajille merkitsi. Ajattelen samoin, että laadullisen aineiston avulla pääsen käsiksi paikkaan liittyviin merkityksiin, ja kvantitatiivisen analyysin avulla voin tarkastella merkityksiin liittyviä eroja muiden muuttujien valossa. Morse (1991) puhuu kahden tyyppisestä monimenetelmällisyydestä: peräkkäisestä (*sequential*) ja samanaikaisesta (*simultaneous*). Tutkielmani tapauksessa monimenetelmällisyys on luonteeltaan peräkkäistä, sillä analyysi muuttaa laadullista aineistoa kvantitatiiviseen muotoon, jonka jälkeen analysoin näitä määrällisiä tuloksia tilastollisilla menetelmillä. Tutkielman empiiristä valinnoista kerron lisää seuraavissa kappaleissa.

4.4 Aktiivi-tutkimus ja aineisto

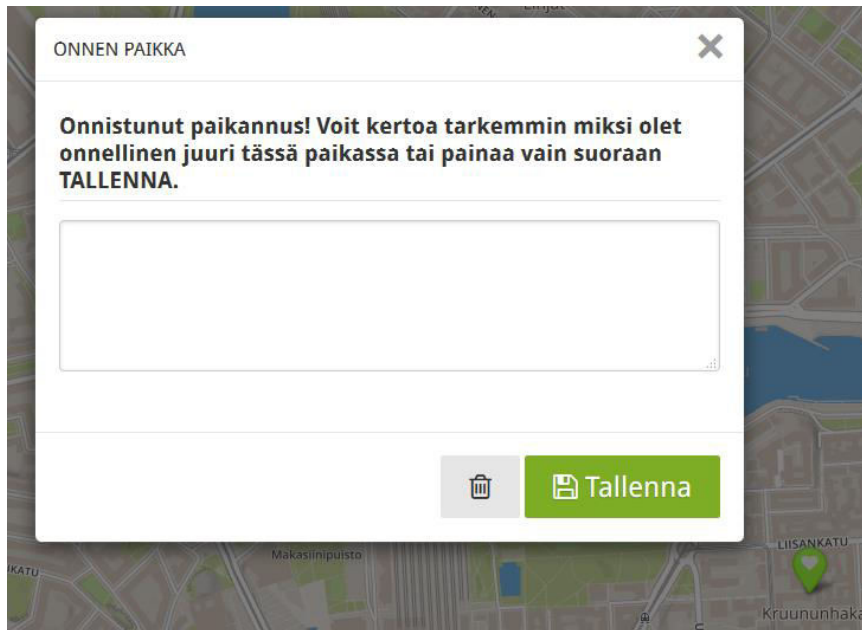
Tutkielmassa käyttämäni aineisto on osa Aalto-yliopiston rakennetun ympäristön laitoksen *Aktiivi*-tutkimushanketta, joka etsii yhdyskuntasuunnittelun keinoin ratkaisuja ikääntyvien ihmisten liikkumisaktiivisuuteen. Aineiston keruuta varten väestörekisterijärjestelmästä valittiin satunnaisotannalla 5000 henkilön otos pääkaupunkiseudun kunnissa asuvista 55–75-vuotiaista. Otos edustaa kahta prosenttia alueen ikäryhmään kuuluvista kaupunkilaisista. Otantaan kuuluvat henkilöt vastaanottivat lokakuussa 2015 postitse kutsukirjeen, jossa pyydettiin vastaamaan verkkokyselyyn kirjeessä olevan linkin kautta. Muistutuskirjettä ei lähetetty. 8.11.2015 mennessä jätetyt vastaukset ovat mukana analyysissä. Osallistujien vastauksia käsiteltiin kokonaisuuksina, ei yksilötasolla, eikä yksittäisiä vastaajia ole mahdollista tunnistaa lopullisista tuloksista.

Kyselyyn vastaaminen tapahtui internet-pohjaisen *Maptionnaire*-kyselyn avulla, jossa vastaajilta kysyttiin arkielämästä, henkilökohtaisista tavoitteista ja hyvinvoinnista. Kyselyssä vastaajien oli mahdollista merkitä kartalle heille tärkeitä sijainteja, kuten koti, asiointipaikkoja ja onnen paikkoja (kuva 11). Onnen paikan sijoittamisen jälkeen vastaajan oli mahdollista kirjoittaa lisätietoja siitä, miksi on onnellinen kyseisessä paikassa (kuva 12.). Karttatehtävien

lisäksi vastaajilta kysyttiin terveydestä, elämän tavoitteista ja taustatiedoista, kuten koulutuksesta, tuloista ja asumismuodosta. Tutkielmassa käyttämäni aineisto käsittää onnen paikkojen pisteet, onnen paikkojen avoimet vastaukset sekä vastaajien taustatiedot.

Kuva 11. Vastaajia pyydettiin merkitsemään Maptionnaire -kyselyyn arkielämän onnen paikkoja.

Kuva 12. Vastaajien oli mahdollista kertoa tarkemmin miksi he kokivat itsensä onnelliseksi juuri merkitsemissään paikoissa.

4.5 Tutkijan etiikka

Käyttööni luovutettu aineisto on ollut henkilötiedotonta, ja minun on ollut mahdotonta tunnistaa yksittäisiä vastaajia tutkimuksen missään vaiheessa. Käytän työssä suoria sitaatteja aineistosta, joten kyselyyn vastannut saattaa tunnistaa oman avovastauksensa osana analyysiäni. Kun esittelen suoria lainauksia vastauksista, en liitä niihin taustatietoja kuten ikää tai sukupuolta, jotta vastaajien anonymiteetti säilyy. Tutkielmani ikäryhmä 55–75-vuotiaat ovat vielä keskimäärin hyvin toimintakykyinen ja hyvinvoiva joukko, joten ei ole tarpeen pohtia tulosten luotettavuutta samalla tapaa kuin esimerkiksi lapsia tai huonokuntoisia vanhuksia tutkittaessa. Kyselyn on hyväksynyt Aalto-yliopiston tutkimuseettinen toimikunta.

Kirjoitan tätä opinnäytetyötä yksikön ensimmäisessä persoonassa, jotta voin tuoda esiin positionaalisuuteni. Siten on avoimempaa, että tutkija katsoo aiheitaan aina tietynlaisten ”silmlälasien” läpi. Lisäksi ensimmäisen persoonan käyttö tuo selkeästi esiin sen, mikä on ollut omaa ajatustyötäni, ja mikä toisten. Erityisesti laadullisista aineistoista tehtyjen päätelmien kohdalla täydellinen subjektiivisuus on haastavaa. Omia ennako-oletuksiani ovat saattaneet ohjata taustatekijäni ja koulutustaustani. Etäisyyttä aiheeseen tuo se, etten kuulu tutkielmassa käsiteltyyn kohderyhmään. Tosin pääkaupunkiseutu on myös minulle tuttu ympäristö, ja minulla on siitä omat käsitykseni. Olen työskennellyt tutkimusryhmässä, joka on kehittänyt käyttämäni työkalun. Lisäksi laadullinen menetelmä ammentaa paljon Kytän (2014)

ja tutkijatovereidensa aiemmasta tutkimuksesta. Tämä tausta vaikuttaa valitsemiini menetelmiin, ja mahdollisesti myös tuloksista tekemiini tulkintoihin. Olen suunnitellut tutkimuksen viitekehyksen ja menetelmätapani itsenäisesti ohjaajani Tiina Laatikaisen tuella. Opinnäytetyö syntyi osin omista kiinnostuksen kohteistani ja osin tutkimushankkeen määrittämänä. Tehtävänäni oli käydä läpi onnen paikkoja käsittelevä laadullinen aineisto käyttämällä itse valitsemaani analyysitapaa ja hyödyntämällä paikkaan kiintymisen teoriaa. Analyysitavan valintaa käsittelem tarkemmin seuraavassa kappaleessa.

4.6 Sisällönanalyysi

Analyysin tarkoitus on koota yhteen, järjestää ja jäsentää aineisto niin, ettei analyysitapa jätä olennaista tietoa pois, mutta jäljelle jäävän tiedon informaatioarvo lisääntyy (Eskola 2015). Kävin systemaattisesti läpi 2438 avovastausta, joissa vastaajat olivat kirjoittaneet paikkamerkintöjen oheen tarkempaa tietoa siitä, miksi kyseisellä paikalla on merkitystä. Käytin sisällönanalyysin tekniikkaa, jossa aineistosta esille tuleville asioille, kuten prosesseille, preferensseille, ja asenteille, annetaan kuvailevia koodeja. Koodeja käytetään tavallisesti aineiston jäsentämiseen siten, että päätelmien tekeminen laajasta tekstimassasta on mahdollista (Forman & Damschröder 2008). Koodaamisen *reliabiliteetin*, eli mittaustason luotettavuuden vahvistamiseksi 7 prosenttia koodeistani kävi läpi toinen tutkija. Enimmäkseen (91 %) koodit olivat samoja omien tulkintojeni kanssa.

Laadullista aineistoa voidaan käsitellä aineistolähtöisesti tai vastaavasti aiempaan teoriaan nojaten, jolloin analyysimetodi perustetaan aikaisempaan tutkimukseen ja kirjallisuuteen (Eskola 2015). Lähestymistapani oli sekoitus kumpaakin. Jo aineiston alustavissa tarkasteluissa huomasin, että samanlaiset kuvailut toistuivat vastauksissa. Mitä pidemmälle vastuksia luin, sitä selkeämmin alkoi hahmottua, millaisiin luokkiin aineiston voisi jakaa. Tätä Eskola ja Suoranta (2014) kutsuvat tutkijan tieteelliseksi mielikuvitukseksi, jota vaaditaan laadullisen analyysityön valintojen tekemisessä.

Samaan aikaan kun tutustuin aineistoon, luin kirjallisuutta place attachment -teoriasta, ja erityisesti Bonaiuton työryhmän (1999, 2009) asuinalueen miellyttävyyden mittarin, PREQ (Perceived Residential Environmental Quality) luokat, tuntuivat vastaavan aineiston ominaisuuksiin hyvin. Tutkimuksissa Bonaiuto (2009) työtovereineen on ennustanut asuinalueeseen kiintymistä ympäristön laatutekijöistä koostetulla 14 osaisella mittarilla, ja he ovat osoittaneet, miten näillä ympäristön ominaisuuksilla ja paikkaan kiintymisellä on yhteys toisiinsa. Kyttä et al. (2013) sovelsivat PREQ-mittaria ympäristön laadun mittaajana

täydennysrakentamisprojektien kontekstissa. Kytän et al. (2014) neliosainen luokittelu (*functional, social, appearance, atmosphere*) oli muokattu pääkaupunkiseudun kontekstiin sopivaksi, joten omaksuin ympäristön ominaisuuksiin liittyvät luokat heiltä.

Jaoin vastaukset viiteen luokkaan vastauksissa mainittujen paikkaan kiintymisen syihin perustuen (taulukko 1). Ympäristön laatuun liittyvät tekijät luokittelin, Bonaiuto et al. (1999, 2009) ja Kytää et al. (2013) mukaillen neljään luokkaan: funktionaaliset paikat, sosiaaliset paikat, esteettiset paikat ja tunnelmalliset paikat. Funktionaaliset paikat -luokka sisältää mainintoja hyvistä palveluista, saavutettavuudesta, ja siitä, että jonkin paikka mahdollistaa erilaiset aktiviteetit, kuten urheilun. Sosiaaliset paikat - luokkaan kuuluu mainintoja, joissa kerrotaan vuorovaikutustilanteista toisten ihmisten kanssa, tai oleskelusta observoijan roolissa ihmisiä katsellen. Esteettiset paikat sisältävät ulkonäöltään miellyttäviä ympäristön tekijöitä. Tunnelmallisiin paikkoihin liittyy mainintoja, joita ei voi nähdä, mutta voi aistia, kuten rauhallisuus, turvallisuus ja eloisuus.

Vaikka ympäristön laatutekijöiden ja paikkaan kiintymisen välillä on havaittu yhteys, ei ole yksiselitteistä, että yksilön kokemus laadukkaasta ympäristöstä olisi verrannollinen paikkaan kiintymiseen. Aikaisempaa place attachment -tutkimusta onkin kritisoitu oletuksesta, että korkea koettu laatu automaattisesti johtaisi erityiseen yhteyteen paikan ja yksilön välillä (Hernandes et al. 2014). Kuitenkin useat tutkimukset ovat osoittaneet ympäristön laatutekijöiden merkityksen paikkaan kiintymisessä (e.g. Twigger-Ross & Uzzel 1996; Hidalgo & Hernandez 2001; Beckley et. al 2007; Korpela 2008; Casakin & Billig 2009; Carrus et. al 2014).

Tiedostin, että ympäristön luonteeseen liittyvät tekijät eivät yksinään selitä paikkaan kiintymistä, vaan kiintymiseen liittyy useita ulottuvuuksia, jotka eivät ole riippuvaisia paikasta itsestään. Tästä syystä analyysissä on mukana henkilökohtaiset paikat -luokka, johon kuuluu mainintoja muistoista, preferensseistä, identiteetistä, rutiineista ja paikkaan kuuluvuuden tunteista.

Taulukko 1. Paikkojen luokitteluperusteet viidessä luokassa

Koodi	Kuvaus
Henkilökohtaiset paikat	<i>Täällä tapahtui jotain merkittävää Olen asunut täällä pitkään Lapsuuden kotiympäristöä Vierailen täällä usein tai säännöllisesti Tämä paikka on tärkeä Rakastan tätä paikkaa Tämä on paras paikka koko kaupungissa Koti kullan kallis Tunnen täällä pääseväni hetkeksi pois arjesta Olen rakentanut tämän talon itse Täällä tunnen olevani osa kaupunkia</i>
Sosiaaliset paikat	<i>Tapaan ystäviäni ja perhettäni täällä Ihmisvilinää Voin nähdä ihmisiä</i>
Esteettiset paikat	<i>Ympäristö on miellyttävän näköinen Näen historian rakennuksissa Ympäristö on siisti ja hyvin hoidettu Voin nähdä vuodenaikojen vaihtelun täällä Maisema ja luonto on täällä vaihtelevaa</i>
Funktionaaliset paikat	<i>Helppo saavutettavuus Hyvät palvelut Hyvät mahdollisuudet kävelyyn ja pyöräilyyn Laadukas julkinen liikenne Mahdollisuudet harrastaa ja kehittää itseään Luonto on lähellä</i>
Tunnelmalliset paikat	<i>Rauhallinen Hiljainen Turvallinen Elävä Kodikas Urbaani tunnelma Luonnonläheisyys</i>

Yhteenvetona havainnollistan luokittelua kertomuksella Eilan onnen paikasta eli hänen kodistaan: Eila on asunut alueella kauan, ja kokee itsensä vahvasti oulunkyläläiseksi (henkilökohtainen paikka). Eilan mielestä pihapiiri on miellyttävän näköinen (esteettinen paikka), ja pihalla voi tehdä puutarhatöitä (funktionaalinen paikka) ystävien kanssa (sosiaalinen paikka). Eila tuntee olonsa turvalliseksi ja hän nauttii alueen rauhallisuudesta (tunnelmallinen paikka).

Yksi vastaus saattoi saada useampia koodeja, jotta paikkaan kiintymisen moniulotteinen luonne tulisi esiin. Esimerkiksi vastaus *käyn täällä ostoksilla ystäväni kanssa* koodattiin sekä luokkaan funktionaalinen paikka, että sosiaalinen paikka. Yhden sanan vastaukset luokiteltiin seuraavien esimerkkien tapaan:

koti - henkilökohtainen paikka

puisto/tori - funktionaalinen paikka

merenranta - esteettinen paikka

Kyselyssä vastaajilta on tiedusteltu heidän arkiympäristönsä onnen paikkoja. Osa vastaajista on maininnut paikkoja, jotka eivät välttämättä kuulu heidän arkielämän ympäristöönsä, kuten vapunviettopaikan tai paikan, jossa ensi kerran tapasi kumppaninsa. Näin ollen aineisto ei pelkästään kuvaa arkiympäristöön kiintymistä vaan mahdollisesti myös muita elämänsä aikana vierailtuja paikkoja, mikä pitää ottaa huomioon aineistosta tehdyissä päätelmissä.

Analyysini tukena visualisoin aineistoa sanapilvi-menetelmällä (*word cloud*) (**kuva 13.**), jossa sanan koko kertoo sanan toistuvuuden aineistossa. Sanapilvi-menetelmä on esimerkki siitä, miten tieteen yleistajuisuutta voi lisätä, mutta toisaalta myös tapa jolla yhdellä kuvalla voi esittää tyhjentävästi aineiston ominaispiirteet. Rishbeth (2014) peräänkuuluttaa artikkelissaan, että paikkaan kiintymisen alalla tulisi löytää innovatiivisempia tapoja tutkia aihetta paljon käytettyjen kyselyhaastattelujen sijaan. Tästä sanapilvi-menetelmä voi olla yksi esimerkki. Menetelmän haasteena on se, miten ohjelma ei tunnista sanojen taivutusmuotoja, joten analyysi voi nostaa esiin useimmiten vain perusmuodossa mainitut sanat. Näin ollen sanapilvi-menetelmän tuloksiin on suhtauduttava kriittisesti tiedostaen, että sanojen korostuminen on osittain sattumanvaraista.

Esimerkkihypoteesit:

H1: iällä on yhteys sosiaalisiin paikkoihin.

H1: koulutustasolla on yhteys esteettisiin paikkoihin.

Taustamuuttujien tarkastelemista varten yhdistin paikkaperustaiset tiedot henkilökohtaisiin muuttujiin. Liitoksen tein ArcGIS-ohjelmistolla, ja analyysin tein IBM SPSS Statistics -ohjelmistolla. Muuttujia oli esikäsiteltävä ennen laskennan aloittamista. Tulotason jaoin kolmeen eri luokkaan perustuen siihen, että kussakin luokassa olisi suunnilleen yhtäläinen määrä arvoja: 1000-3000 euroa kuukaudessa tienaaviin, 3001-4500 euroa ja 4501-10 000 euroa tienaaviin. Tiedostan, että erityisesti ensimmäiseen tuloluokkaan sijoittuu monen eri tulotason vastaajia. Asumisen omistussuhde jaettiin omistusasumiseen ja vuokra-asumiseen, johon sisällytin myös asumisoikeusasunnoissa asuvat vastaajat. Koulutusasteet jaoin neljään luokkaan: perusaste, keskiaste (lukio/ammattikoulu), alempi korkeakoulututkinto ja ylempi korkeakoulututkinto. Muut muuttujat olivat dikotomisia (kyllä-ei, esim. eläkkeellä/ ei eläkkeellä, nainen/mies).

Aineiston järjestys- ja luokitteluasteikolliset muuttujat aiheuttivat haasteita oikean tilastollisen testin valinnalle. Aineistosta ei siten voi tehdä normaalisuusoletusta, joten esimerkiksi parametrisen t-testin ei soveltunut tälle aineistolle. Vaihtoehtoisiksi jäivät epäparametriset testit, joista Mann-Whitneyn testi ei soveltunut aineiston sisältämien dikotomisten muuttujien takia. Tästä syystä käytän muuttujien välisiin tarkasteluihin Pearsonin χ^2 -testiä (*The Chi-Square Test of Independence*), johon liittyviä oletuksia kuvailen seuraavaksi.

χ^2 -testiä käytetään kahden luokitteluasteikollisen muuttujan välisien yhteyksien tarkastelemiseen. χ^2 -testiä voisi esimerkiksi käyttää tutkimaan onko liikuntaharrastuksella (muuttujat 'kyllä' ja 'ei') ja muistisairaudella (muuttujat 'kyllä' ja 'ei') yhteyttä. Testillä voidaan määritellä yhteyden voimakkuus, ja onko yhteys positiivinen vai negatiivinen. Aluksi muuttujat ristiintaulukoidaan. Tämän jälkeen χ^2 -testiä vertailee havaittuja frekvenssejä niiden odotusarvoihin, eli arvoihin joita oletetaan, jos yhteyttä muuttujien välillä ei ole. Suuri ero odotettujen ja havaittujen frekvenssien välillä indikoi tilastollisesti merkitsevää yhteyttä tarkasteltavien muuttujien välillä. Yhteyden positiivista ja negatiivista voimakkuutta tarkastellaan Φ (phi) asteikolla -1 - + 1, jossa yhteys on sitä voimakkaampi, mitä lähempänä luku on arvoja 1 tai -1. Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa luvut eivät kuitenkaan yleensä ole kovin suuria (Laerd Statistics 2016). χ^2 -testiä käyttääkseen pitää varmistua, että seuraavat ehdot täyttyvät.

Ehto #1 Käytössä on kaksi luokitteluasteikollista muuttujaa, jotka voivat olla joko nominaalisia eli luokiteltuja (*nominal*) tai järjestysasteikollisia muuttujia. Testi on suunniteltu luokitteluasteikollisia muuttujia varten, mutta se soveltuu myös järjestysasteikollisille, jos niitä käsitellään laskennassa kuten luokitteluasteikollisia. Käyttämieni muuttujien joukossa on järjestysasteikollisia muuttujia kuten koulutusaste, mutta käsittelen niitä tässä testissä luokitteluasteikollisten muuttujien tapaan.

Ehto #2 Havaintojen välillä on vallittava riippumattomuus (*independence of observations*). Tämä tarkoittaa, että havaintojen välillä ei ole yhteyttä tarkasteltavien ryhmien välillä. Useimmiten tämä toteutuu silloin kun kummassakin ryhmässä on eri vastaajat (Laerd Statistics 2016). Tämä ehto toteutuu käyttämäni aineiston kohdalla esimerkiksi siten, että vastaajani eivät voi kuulua useampaan ikäluokkaan tai koulutustason muodostamaan ryhmään.

Ehto #3 Antaakseen luotettavan tuloksen kaikkien solujen odotusarvon tulisi olla suurempi kuin viisi. Tulos saattaa pitää paikkansa, vaikka testiä käytettäisiin alle viiden solun arvoilla. Näissä tapauksissa on virhepäätelmän mahdollisuus on kuitenkin mainittava. Tarkasteluissani solujen odotusarvot ovat suuria, joten tältä osin χ^2 -testiä voidaan käyttää huoletta.

5. TULOKSET

5.1 Aineiston edustavuus ja ominaisuudet

Kyselyyn vastasi 1139 henkilöä, ja siten vastaajajoukko edustaa 23 prosenttia 5000 ihmisen otoksesta. Samalla vastaajat edustavat 0,5 prosenttia kaikista tutkimuksen kohderyhmään kuuluvista pääkaupunkiseudulla asuvista henkilöistä. Analyyseissäni käytin kotinsa sijainnin merkinneitä vastaajia, jotta vastaajat olisivat samat kuin muissa Aktiivi-tutkimuksen analyyseissä. Näin ollen vastaajia oli yhteensä 871. Naiset (59 %) vastasivat kyselyyn miehiä (41 %) aktiivisemmin. Ikäluokat, eläkeläiset ja tuloluokat olivat edustettuna aineistossa tasaisesti. Vain peruskoulun käyneet, kerrostaloissa asuvat, ja muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvat olivat hieman aliedustettuina aineistossa (taulukko 3.).

Taulukko 3. Aineiston edustavuus

	Vastaajat (%)	Perusjoukko (%)*
Sukupuoli		
Mies	41	45
Nainen	59	55
Ikä		
55–64	51	55
65–74	49	45
Eläkkeellä	60	59
Korkein koulutus ^a		
Peruskoulu	13	40
Toisen asteen tutkinto	42	33
Alempi korkeakoulututkinto	16	11
Ylempi korkeakoulututkinto	29	17
Asumismuoto		
Kerrostaloasunto	59	70
Rivitalo	21	10
Omakotitalo	20	19
Äidinkieli		
Suomi	89	87
Ruotsi	9	7
Muu	3	6
Tulot (mediaani) ^b		
Ikä 55–64	3501–4000	4001–4500
Ikä 65–74	3001–3500	3001–3500

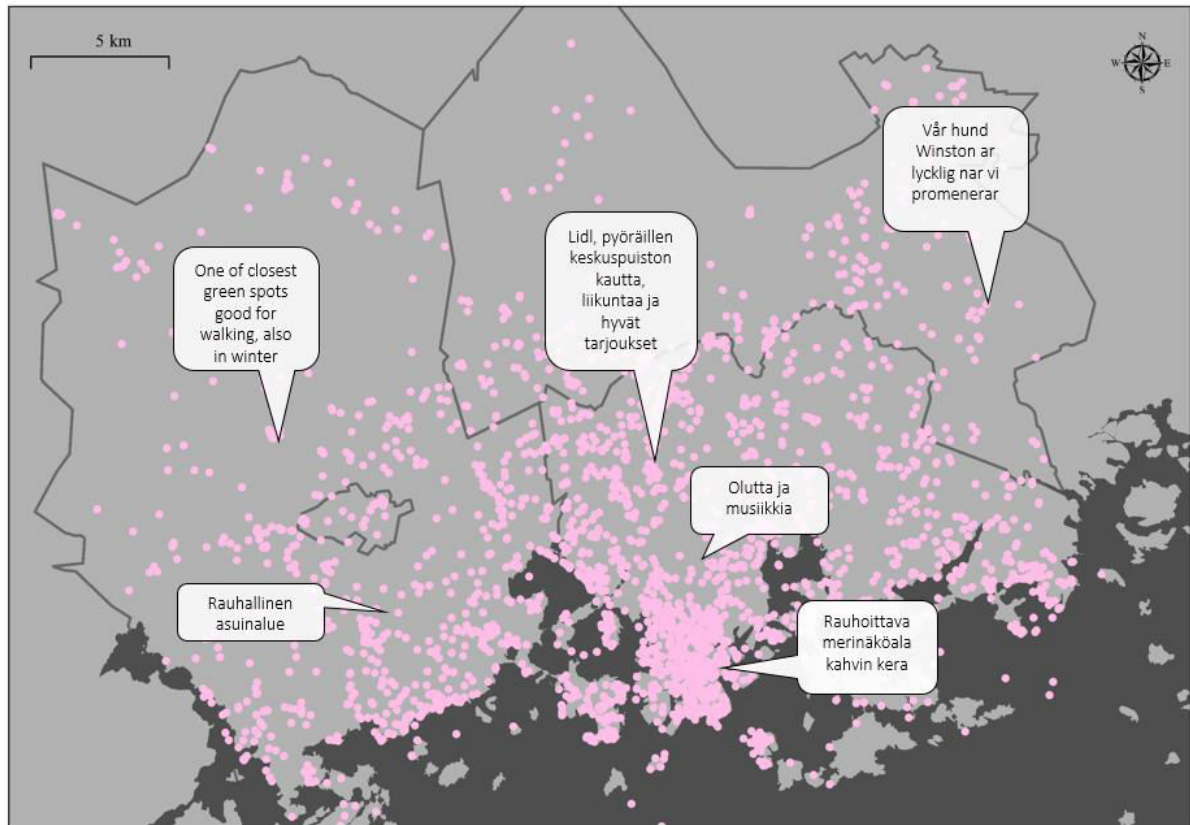
* Osuus laskettu pääkaupunkiseudulla asuvista suomalaisista 55–75-vuotiaista (huom. a ja b) vuonna 2015. (Tilastokeskus 2015)

^a Osuus laskettu suomalaisista pääkaupunkiseudulla asuvista yli 55-vuotiaista vuonna 2014.

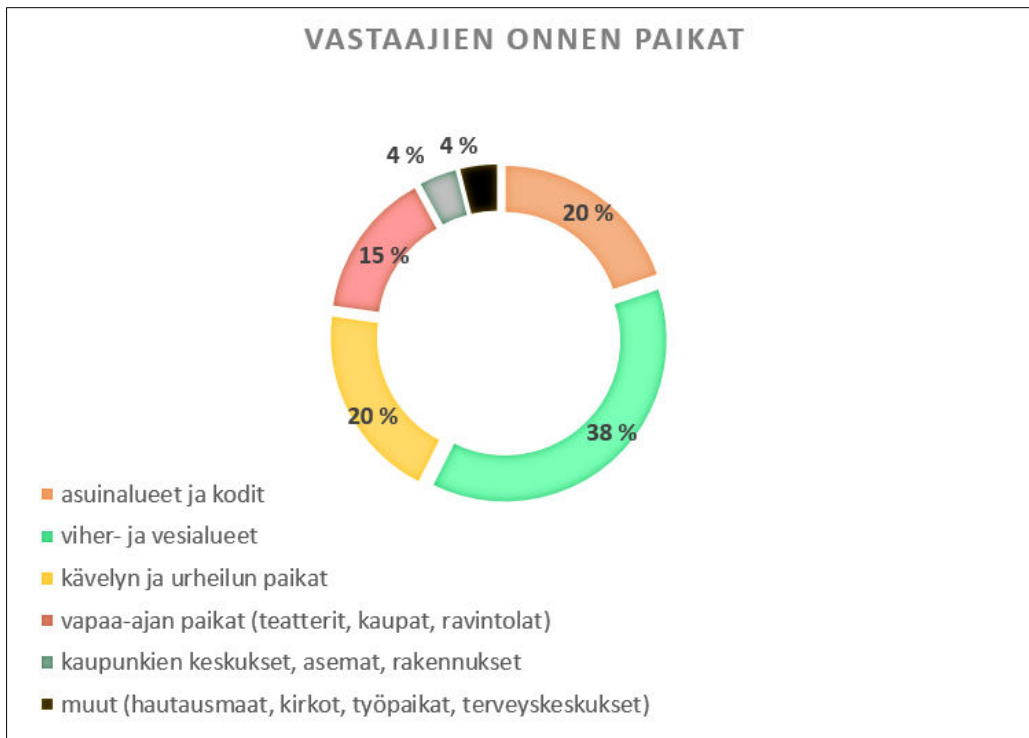
^b Osuus laskettu pääkaupunkiseudulla asuvista suomalaisista 55–75-vuotiaista vuonna 2014. (Tilastokeskus 2014)

Vastaajat paikansivat yhteensä 3199 onnen paikkaa ja kirjoittivat 2048 avovastausta siitä, miksi kyseinen paikka oli heille tärkeä (kuva 14.). Paikkojen merkitsemistä ei rajoitettu, ja keskimääräinen paikannusten määrä oli 3,9 ja mediaani 2. Suurin paikannusten määrä yhdellä vastaajalla oli 71. Pisteet levittäytyivät tasaisesti pääkaupunkiseudulle, seuraten väestön jakautumista alueella. Väestömäärään suhteutettuna hieman yliedustettuina olivat Helsingin

keskusta, Aviapolis Vantaalla sekä Espoon Tapiola. Avovastaukset käsittelivät erityisesti viher- ja vesialueita (38 %), asuinalueita ja koteja (20 %) sekä kävelyn ja urheilun paikkoja (20 %). Muita vastauksissa esiin tulleita paikkoja olivat kaupunkien keskukset, julkiset rakennukset, kulkuvälineet, asemat, kirkot ja hautausmaat (kuva 15).

Kuva 14. Vastaajat paikansivat yhteensä 3199 onnen paikkaa ja kirjoittivat 2048 avovastausta.

Kuva 15. Osallistujien onnen paikat käsittelivät erityisesti asuinalueita, viher- ja vesialueita, urheilun paikkoja ja vapaa-ajan paikkoja.

5. 2 Sisällönanalyysin tulokset

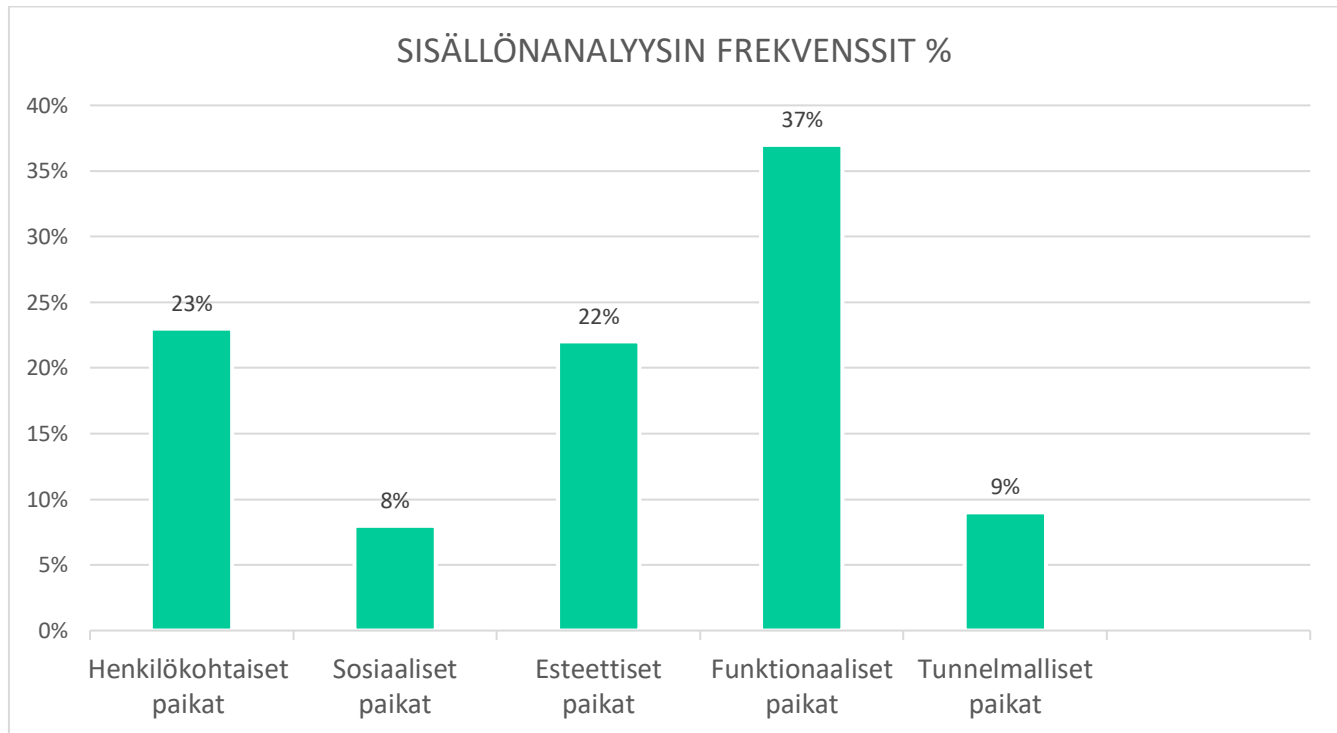
Sisällönanalyysin tulosten on tarkoitus valaista, miten vastaajat kiintyvät paikkoihin ja mitä ovat merkitykset paikkaan kiintymisen taustalla. Sisällönanalyysin kannalta olennaiset tutkimuskysymykset ovat: Miten ikääntyneet kiintyvät paikkoihin pääkaupunkiseudulla? Mikä on ympäristön laadun merkitys paikkaan kiintymisessä?

Taulukko 4. Taulukossa on kuvattuna sisällön analyysin frekvenssit ja prosenttiosuudet kokonaismäärästä.

Henkilökohtaiset paikat	744	23 %
Sosiaaliset paikat	268	8 %
Esteettiset paikat	722	22 %
Funktionaaliset paikat	1198	37 %
Tunnelmalliset paikat	307	9 %
n	3239	

*2 vastausta ei voitu määrittää

Sisällönanalyysin tulosten mukaan paikkojen funktionaalisuus määrittää eniten paikkaan kiintymisen luonnetta (37 %). Toiseksi eniten paikkaan kiintymistä määrittävät henkilökohtaiset tekijät (23 %) ja melkein yhtäläisen paljon esteettiset seikat (22 %). Vähiten mainintoja avovastauksissa saivat tunnelmaan (9 %) ja sosiaalisuuteen (8 %) liittyvät tekijät (taulukko 4 ja kuva 16).

Kuva 16. Suhteelliset osuudet kuvattuna diagrammina.

Jokaisella paikan kategorialla oli omat erityispiirteensä, mutta havaitsin aineistosta myös muutamia läpileikkaavia teemoja. Useimmat vastaukset käsittelivät kotia ja omaa asuinalueita, mikä on ilmeistä myös **kuvassa 17**, jossa sana *koti* on aineistossa useimmiten toistunut sana. Kotiympäristöä kuvailtiin monesta eri näkökulmasta. Eri vastaajille kodit edustivat muun muassa sosiaalisia suhteita, itsensä toteuttamisen mahdollisuuksia ja tuttuuden tunnetta. Kodeissa arvostettiin kauneutta ja joillekin koti oli itseisarvoisesti onnen paikka. *En osaa mieltää mitään paikkaa juuri onnen paikaksi, jos ei nyt kotia lasketa mukaan, jossa on sentään katto pään päälle.*

Mahtava urbaani alue missä voi nauttia ja olla stadilainen.

Koti, jota juuri rakkaudella sisustan. Paras paikka

Tjarholmen, jag tar ofta en promenad hit

Joskus työ stressin uuvuttamana kävin juuri tässä kalliopainanteessa ottamassa pienet nokoset ja vasta sitten virkistyneempänä menin kotiin.

Henkilökohtaisia paikkoja oli vastausten joukossa toiseksi eniten. Henkilökohtaiset paikat sisälsivät paljon muistoja, ja osa menneistä tapahtumista edelleen määrittivät arkielämän paikkoja. Useimmiten muistot liittyivät lapsuuteen, omiin lapsiin, puolisoon sekä opiskelu- ja työpaikkoihin. Pysyvyydellä oli selkeä merkitys, ja monet vastaajat kertoivat ylpeydellä asuneensa alueella jo kymmeniä vuosia. Henkilökohtaisiin paikkoihin liittyivät rutiinit, viikoittaiset vierailut, jotka tekivät paikoista merkityksellisiä. Toisaalta aineistossa oli paljon mainintoja yksittäisistä tapahtumista, joiden vaikutus teki paikoista merkittäviä edelleen. Vastaajat kuvailivat, että paikat saavat heidät rentoutumaan ja ikään kuin pääsemään hetkeksi pois arjesta. Useat vastaajat kuvasivat ”voimaantuvansa” paikoissa. *Metsäiset lenkipolut antavat voimaa.* Henkilökohtaiset paikat olivat usein vastaajien koteja. Oma kotia käsittelevät maininnat liittyivät sisustamiseen ja tilan oman näköiseksi tekemiseen, tai esimerkiksi siihen, että oli itse rakentanut kotitalon ja istuttanut pihalle puita ja pensaita. Myös omistajuutta korostettiin ja sanaa *oma* käytettiin paljon, kuten **kuvassa 18** voi nähdä. Identiteetti näkyi vastauksissa, joissa samaistuttiin omaan kaupunginosaan tai kotikaupunkiin, ja korostettiin että paikoissa tunsivat olevansa esimerkiksi espoolainen ja *stadilainen*. Yleisiä adjektiiveja henkilökohtaisten paikkojen joukossa olivat *paras*, *mahtava*, *tuttu*, *täydellinen* ja *tärkeä*.

Sosiaalisesti merkittyjen paikkojen ominaisuuksissa korostuivat oletetusti muut ihmiset. Osassa vastauksissa paikka mahdollisti muiden ihmisten tarkkailun ja ihmisvilinän havainnoinnin. Paikka mahdollisti anonyymin tarkkailun ilman tarvetta liittyä keskusteluihin tai lähestyä ihmisiä. Paikat saattoivat myös mahdollistaa spontaanin keskustelun ventovieraiden kanssa. Toisaalta sosiaaliset paikat tarjosivat mahdollisuuksia ylläpitää ennestään solmittuja ihmissuhteita, tavata ystäviä ja sukulaisia. Sukulaisia tavattiin useimmiten yksityisasunnoissa, ja julkiset paikat kuten kahvilat ja urheilukentät olivat erityisen tärkeitä ystävien tapaamiselle. Olennaista paikoissa oli, että niissä pääsi tekemään asioita yhdessä muiden kanssa: *Olen saanut jumppakavereita vuosien varrella. Nautin suunnattomasti yhdessä olemisesta ja omien fyysisten rajojen hakemisesta.* Lapsenlapset ovat esillä monessa vastauksessa. **Kuvassa 19** korostuvat sanat kuten *lapsenlapset*, *leikkipuisto* ja *perhe*. Tyypillinen sosiaalinen paikka mahdollisti lasten lapsien kanssa yhteisen ajan viettämisen: *Mukava puisto viettää aikaa lapsenlasten kanssa.* Myös vapaaehtoistyön merkitys tuli esiin siten, että omalla työllä oli merkitystä muille ihmisille.

Kuva 19. Sosiaaliset paikat kuvattuna sanapilvi-menetelmällä (Zygomatic 2017).

Esteettiset paikat

Hieno kotipiha.

Merenrantakalliot viehättävät.

Haagan Alppiruusuupuisto on upea paikka, jossa on käytävä vuosittain ihailemassa rhododendronien kukkaloistoa.

Haltialan, Tuomarinkartanon ja Ruutinkosken alueet aivan superihania!

Kumpula tarjoaa vanhaa idyllistä puutalo aluetta uimaloineen

Varsinkin keväällä lumien sulamisen jälkeen, kun vettä on paljon, paikalla oleva koski kuohuu valtoimenaan.

kun länsiväylällä olen bussilla matkustanut tähän asti, lopetan muut tekemiset ja keskityn katsomaan merelle.

Esteettisiä paikkoja oli vastausten joukossa kolmanneksi eniten. Esteettisiä paikkoja kuvailtiin adjektiiveilla *kaunis, upea, hieno ja ihana (kuva 20)*. Esteettiset paikat viehättivät vastaajia ja niitä haluttiin jäädä ihailemaan pitkäksi aikaan. Luonnossa vastaajia miellytti vuodenaikojen vaihtelemisen seuraaminen ja rakennuksissa historiallisuus. Ympäristön ulkonäkö sai monen vastaajan ajatukset muualle arjen haasteista. Vastauksissa toistui ehdottomuus: *täällä on käytävä, tänne on päästävä* erityisesti tiettyinä vuorokaudenaikoina. Vuodenaikoihin liittyvistä vastauksista useimmat käsittelivät kesää, mutta myös luminen talvi, kirpeä pakkanen, syksyn lehdet, kevätaurinko sekä lintujen kevät- ja syysmuutto mainitaan. Usein esteettiset paikat olivat osa usein kuljettua reittiä kuten kävelyä Töölönlahden ympäri tai työmatkaa, jolloin paikan esteettiset piirteet saivat pysähtymään ja ihailemaan maisemaa. Vesialueiden merkitys esteettisenä tekijänä oli läsnä useassa vastauksessa. Tämän voi nähdä myös **kuvassa 20**, jossa sana *meri* on erityisen korostunut. Lisäksi useita vastaajia huolettivat arkiympäristössään, erityisesti luonnonympäristössä, tapahtuvat muutokset. *Rauhoittava upea kallio. Huoli niiden säilymisestä // JaTTaKaa RANNAT RAKENTAMATTA !!!*

Kuva 20. Esteettiset paikat kuvattuna sanapilvi-menetelmällä (Zygomatic 2017).

Funktionaalliset paikat

One of closest green spots good for walking, also in winter.

kaikki palvelut lähellä, erinomaiset kaupungat

Ympäristö ei sinänsä ole mitenkään viehättävä, mutta toimiva.

Hyvin hoidettu liikuntakeskus

Lidl, pyöräillen Keskuspuiston kautta, liikuntaa ja hyvät tarjoukset

Tarkoittaako onnellisuus paikkaa, johon voi mukavasti mennä?

Funktionaalisuus oli vastausten perusteella eniten arvostettu piirre paikoissa. Usein funktionaaliset paikat olivat hyvin saavutettavissa tai lähellä vastaajien koteja. Funktionaalisten paikkojen joukossa oli paljon palveluita, mutta myös paikkoja, jotka mahdollistivat erilaiset aktiviteetit. Paikka aktiviteettien mahdollistajana näkyy myös **kuva 21.**, jossa sana **voi**, on korostunut. Näin ollen paikoissa oli hyvät mahdollisuudet kävelyyn ja pyöräilyyn, ja hyvät

Tarkastelin χ^2 -testin avulla paikkaluokituksia aiemmassa tutkimuksessa esiin nousseiden taustamuuttujien sukupuoli, ikä, eläkkeellä olo, asunnon omistussuhde, koulutus ja tulotaso suhteen (Bonaiuto et al. 1999; Fried 1984; Lalli 1992; Lewicka 2005; Scannel & Gifford 2010a). Tarkastelujen perusteella ainoastaan funktionaalisissa paikoissa ei ollut havaittavissa 5 % riskitasolla tilastollisesti merkitsevää riippuvuutta minkään taustamuuttujan suhteen (**taulukko 5**). Henkilökohtaisten paikkojen suhteen merkitseviä yhteyksiä löytyi sukupuolen suhteen. Sosiaalisten paikkojen joukossa yhteyttä esiintyi tulotason ja vastaajien iän suhteen. Esteettisten paikkojen yhteys koulutukseen sekä ikään oli tilastollisesti merkitsevä. Tunnelmallisten paikkojen yhteys asunnon omistussuhteeseen oli tilastollisesti merkitsevä.

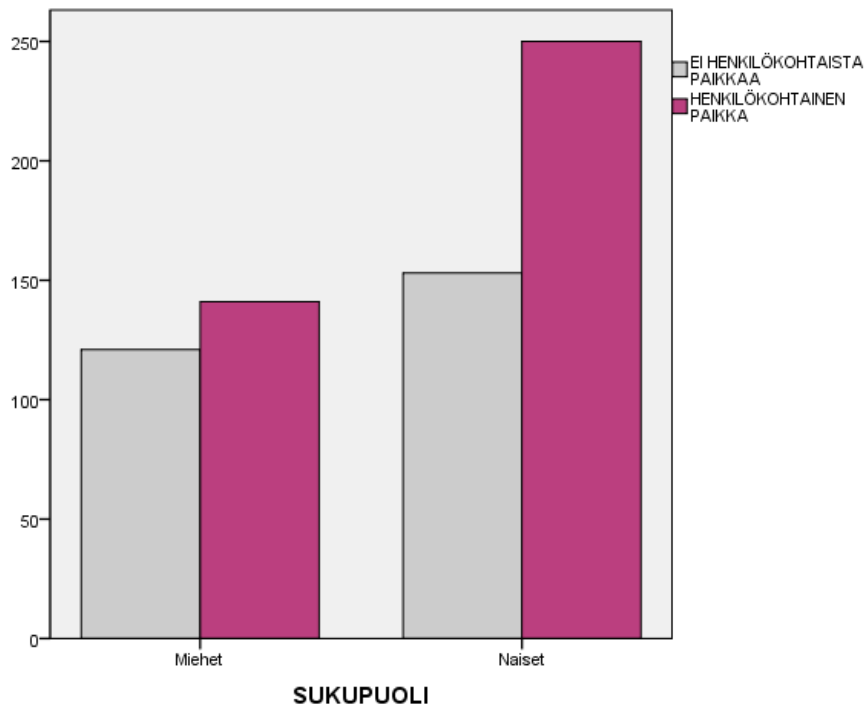
Taulukko 5. Kooste tuloksien merkitsevyydestä. Taulukkoon on merkitty muuttujien yhdistelmät, joiden välillä esiintyi tilastollisesti merkitsevää yhteyttä. Suluissa kuvattuna yhteyden voimakkuus (-1 - +1).

$\chi^2(1)$	Henkilökohtaiset paikat	Sosiaaliset paikat	Esteettiset paikat	Funktionaaliset paikat	Tunnelmalliset paikat
Ikä	1,752	3,806* ($\phi = 0,076$)	3,779* ² ($\phi = 0,750$)	0,414	0,361
Eläkkeellä olo	0,304	1,005	1,338	0,055	0,130
Sukupuoli	4,426* ($\phi = 0,082$)	0,224	0,586	1,415	1,990
Koulutusaste	0,315	1,157	20,878*** ($\phi = 0,183$)	6,163	3,033
Tulotaso	3,746	7,308* ¹ ($\phi = 0,109$)	2,676	0,524	3,496
Asunnon omistussuhde	0,628	0,544	0,439	6,546	6,546** ($\phi = 0,103$)
* yhteys muuttujien välillä < .05 ** yhteys muuttujien välillä < .01 ***yhteys muuttujien välillä < .001 * ¹ merkitsevyystaso 0,051 * ² merkitsevyystaso 0,052					

Henkilökohtaiset paikat

Sukupuolta ja henkilökohtaisten paikkojen välistä yhteyttä tarkasteltaessa kaikkien solujen odotusarvoiset frekvenssit (*expected cell frequencies*) olivat yli viiden, joten χ^2 -testin edellytykset olivat voimassa. Testin tuloksena esiintyi tilastollisesti merkitsevä yhteys muuttujien välillä $\chi^2(1) = 4,426$ $p = ,035$. Yhteyden voimakkuus oli positiivista ja maltillisen voimakasta tilastollisesti merkitsevästi $\phi = 0,082$ $p = .035$. Muiden testien tuloksina ei esiintynyt tilastollisesti merkitsevää yhteyttä muuttujien välillä.

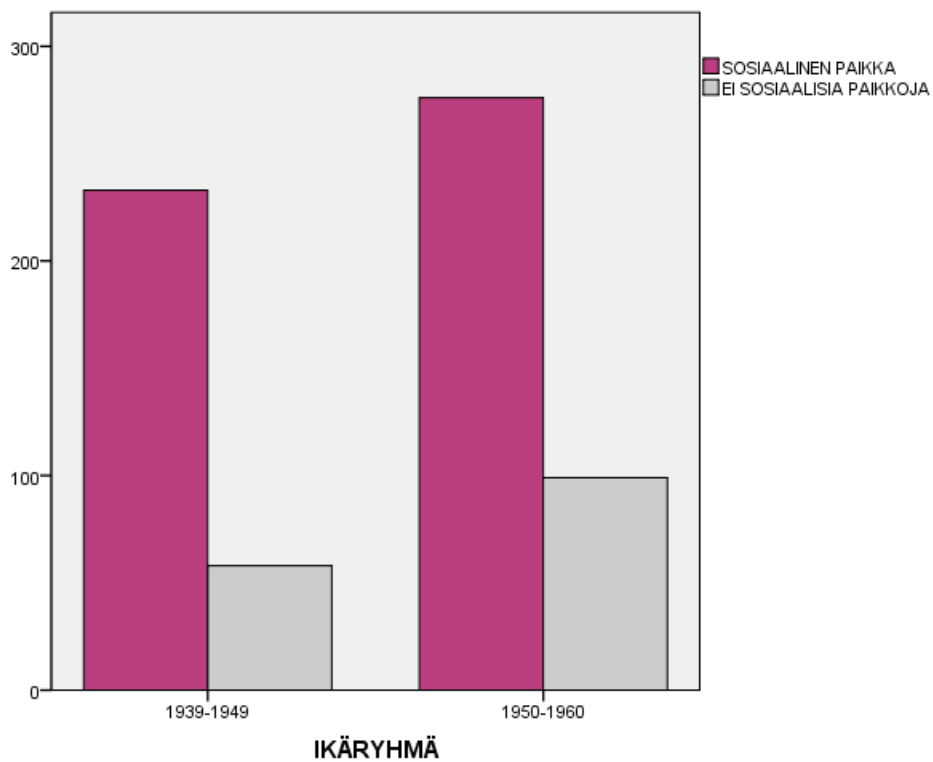

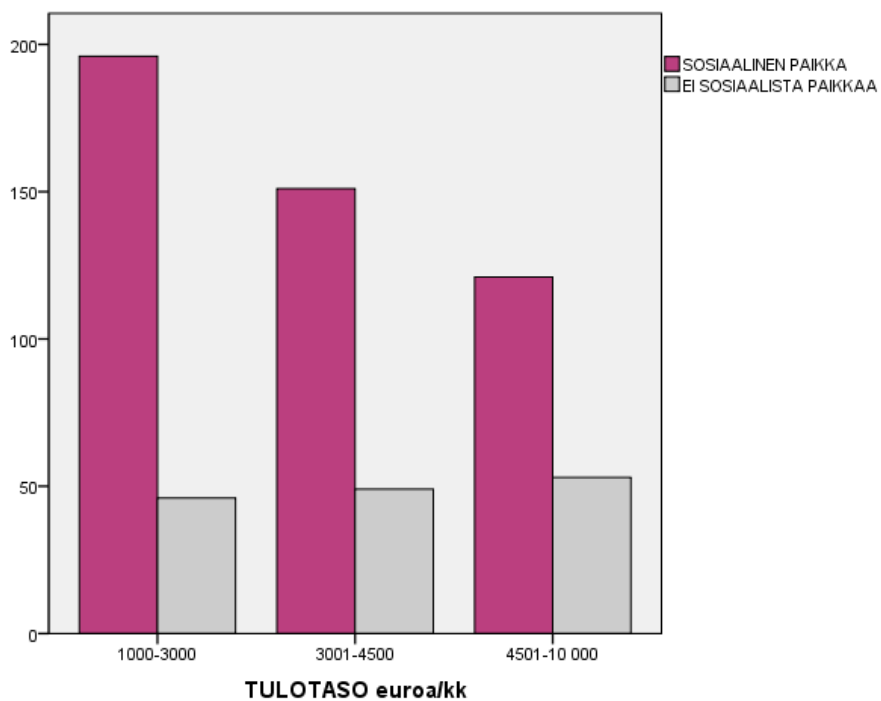
Kuva 23. On havaittavissa tilastollisesti melkein merkitsevä yhteys sukupuolen (naiset) ja henkilökohtaisten paikkojen välillä.

Sosiaaliset paikat

Ikää ja sosiaalisia paikkoja tarkasteltaessa kaikkien solujen odotusarvoiset frekvenssit olivat yli viiden. Testin tulos osoitti lähes tilastollisesti merkitsevää yhteyttä muuttujien välillä $\chi^2(1) = 3,806$ $p = ,051$. Katsoin tarpeelliseksi raportoida tämän merkitsevyyden vaikka 0,05 riskitaso ei alittunut. Yhteyden voimakkuus oli maltillista $\phi = 0.076$, $p = .051$. Myös tulotaso ja sosiaalisia paikkoja tarkasteltaessa kaikkien solujen odotusarvoiset frekvenssit olivat yli viiden. Testin tulos osoitti tilastollisesti merkitsevää yhteyttä muuttujien välillä $\chi^2(1) = 7,308$ $p = ,026$. Yhteyden voimakkuus oli positiivista ja maltillisen voimakasta $\phi = 0.109$, $p = .026$. Muiden testien tuloksina ei esiintynyt tilastollisesti merkitsevää yhteyttä muuttujien välillä.

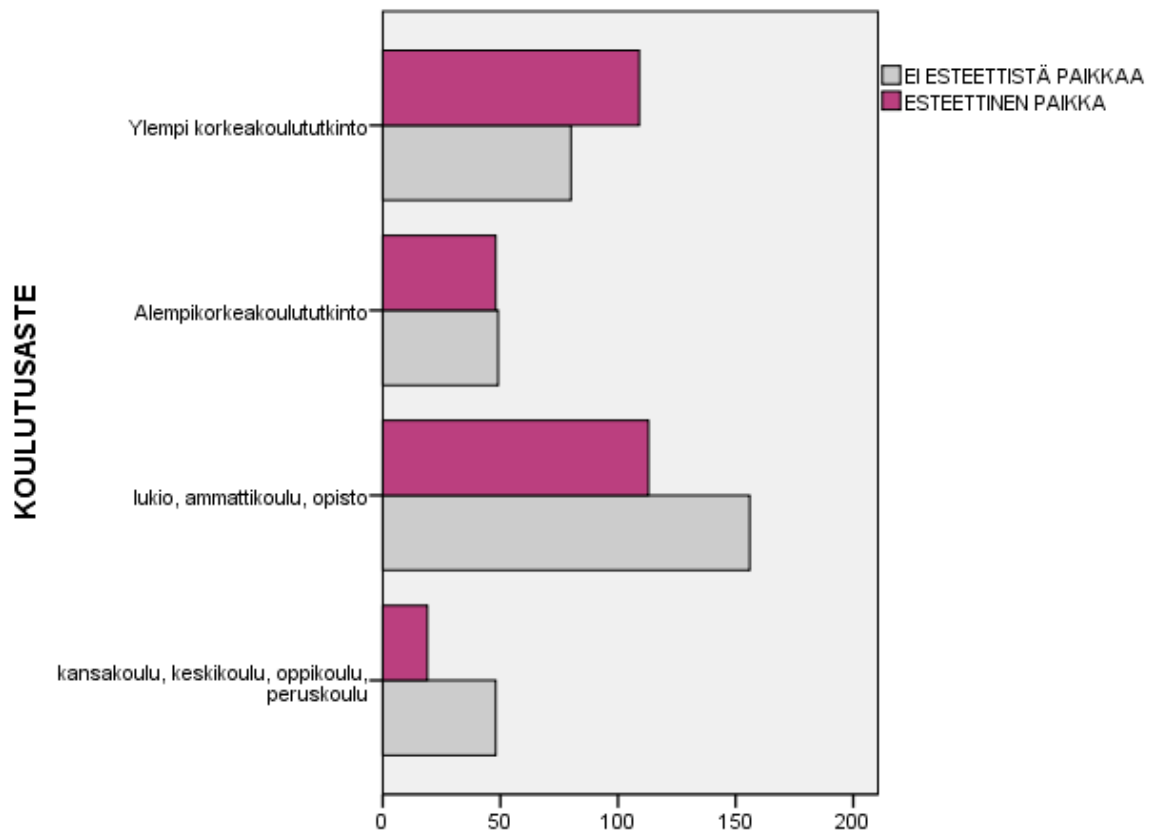
Kuva 24. On havaittavissa tilastollisesti merkitsevää yhteyttä nuoremman ikäluokan (1950–1960 syntyneet) ja sosiaalisten paikkojen välillä.

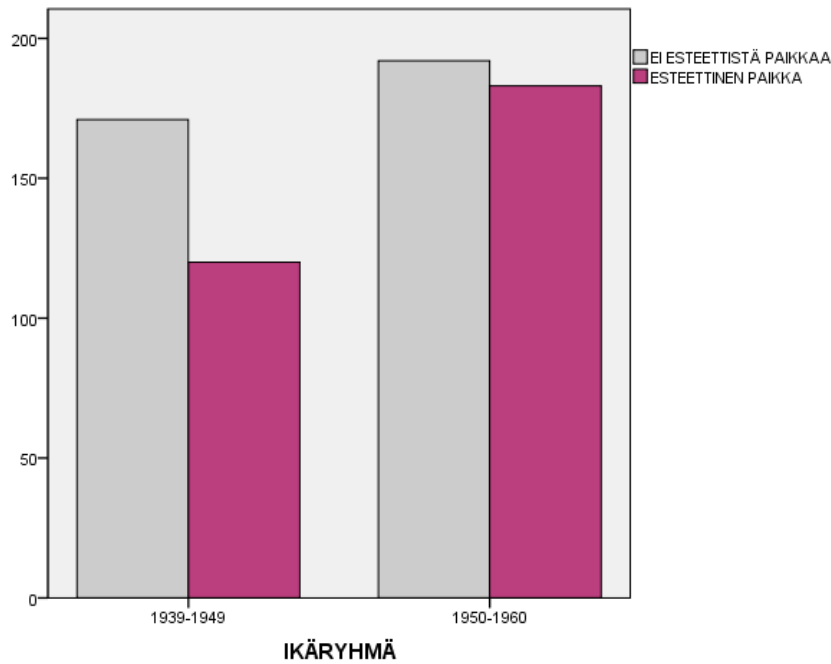
Kuva 25. On havaittavissa lähes tilastollisesti merkitsevää yhteyttä matalimman tuloluokan ja sosiaalisten paikkojen välillä.

Esteettiset paikat

Ikää ja esteettisiä paikkoja tarkasteltaessa kaikkien solujen odotusarvoiset frekvenssit olivat yli viiden. Testin tuloksena esiintyi lähes tilastollisesti merkitsevää yhteyttä muuttujien välillä $\chi^2(1) = 3,779$ $p = ,052$. Yhteyden voimakkuus oli positiivista ja maltillisen voimakasta tilastollisesti merkitsevästi $\phi = 0,750$ $p = .052$. Koulutusta ja esteettisiä paikkoja tarkasteltaessa kaikkien solujen odotusarvoiset frekvenssit olivat yli viiden. Testin tuloksena esiintyi tilastollisesti merkitsevää yhteyttä muuttujien välillä $\chi^2(1) = 20,878$ $p = ,000$. Yhteyden voimakkuus oli positiivista ja maltillisen voimakasta tilastollisesti merkitsevästi $\phi = 0,183$, $p = .000$. Muiden testien tuloksina ei esiintynyt tilastollisesti merkitsevää yhteyttä muuttujien välillä.

Kuva 26. On havaittavissa tilastollisesti melkein merkitsevä yhteys korkeamman koulutuksen ja esteettisten paikkojen välillä.

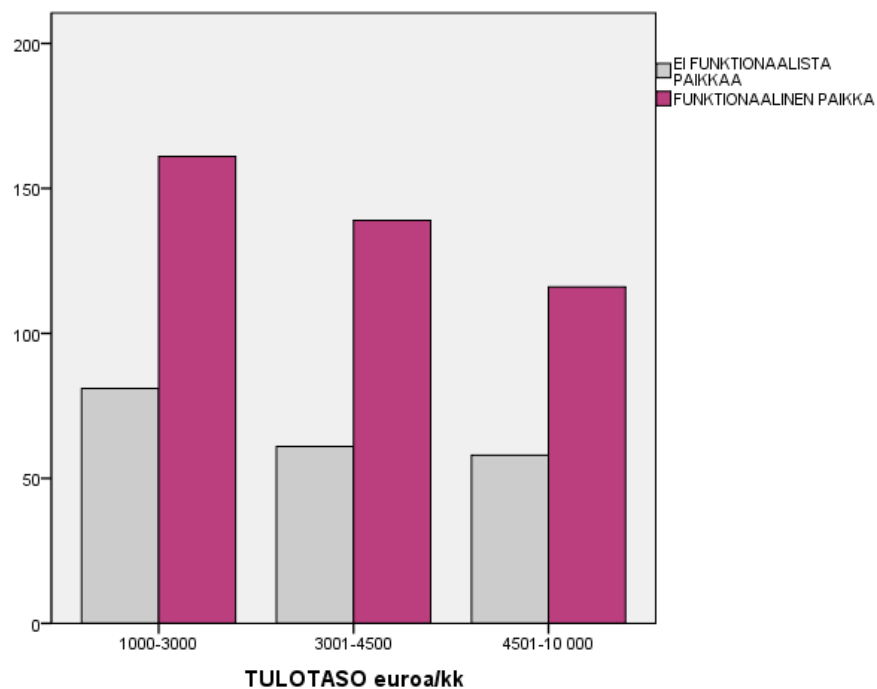

Kuva 27. On havaittavissa lähes tilastollisesti melkein merkitsevä yhteys nuoremman ikäluokan (1950-1960 syntyneet) ja esteettisten paikkojen välillä.

Funktionaaliset paikat

Minkään muuttujan suhde funktionaalisiin paikkoihin ei ollut tilastollisesti merkitsevä.

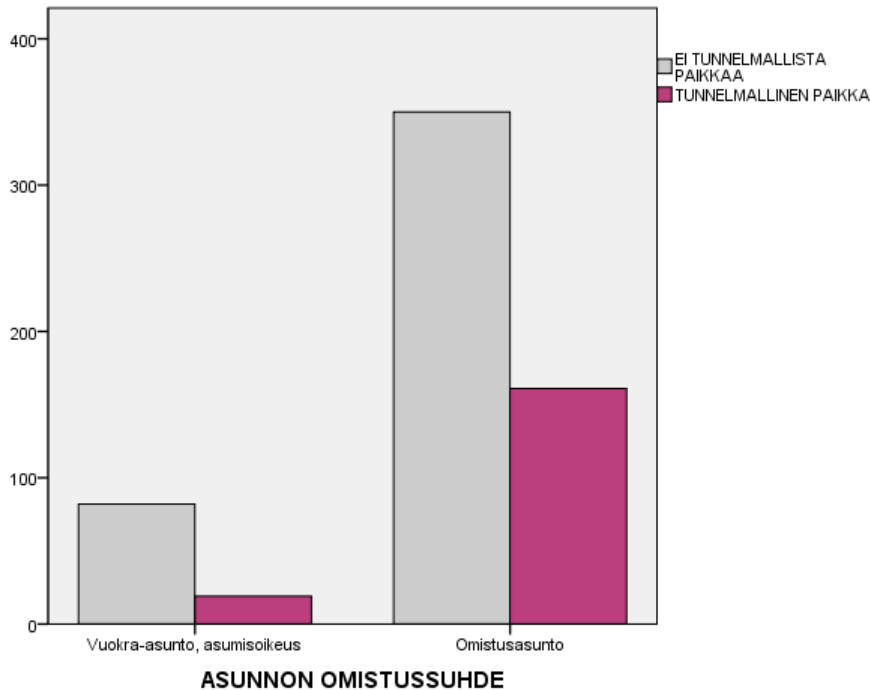
Viitteitä lievään trendiin voi havaita omistussuhteen ja tulotason kanssa. (**kuva 28.**). Tämä voi olla seurausta myös aineiston luokittelutavasta, jossa tuloluokat on jaettu tasaisesti kolmeen luokkaan.

Kuva 28. Minkään muuttujan suhde funktionaalisiin paikkoihin ei ollut tilastollisesti merkitsevä, mutta viitteitä lievään trendiin voi havaita omistussuhteen ja tulotason kanssa.

Tunnelmalliset paikat

Asunnon omistussuhteen ja tunnelmallisten paikkojen välistä yhteyttä tarkasteltaessa kaikkien solujen odotusarvoiset frekvenssit olivat yli viiden. Testin tuloksena esiintyi tilastollisesti merkitsevä yhteys muuttujien välillä $\chi^2(1) = 6,546$ $p = ,011$. Yhteyden voimakkuus oli positiivista ja maltillisen voimakasta tilastollisesti merkitsevästi $\phi = 0,103$ $p = .011$.

Kuva 29. On havaittavissa tilastollisesti merkitsevä yhteys omistusasumisen ja tunnelmallisten paikkojen välillä.

6. KESKUSTELU

Esitin tutkielman alussa, että paikkaan kiintymistä tarkastelemalla päästään käsiksi positiivisiin kaupunkikokemuksiin. Tehtäväni on ollut selvittää, miten ikääntyvä väestö kiintyy paikkoihin pääkaupunkiseudulla, ja toisaalta selvittää, mikä on ympäristön laadun merkitys paikkaan kiintymisen prosessissa. Lisäksi asetin kysymyksen siitä, onko paikkaan kiintymisen luonteessa havaittavissa eroja eri ryhmien välillä, jotta ikääntyvät eivät näyttäytyisi työn valossa homogeenisenä ryhmänä.

Paikkaan kiintyminen näyttäytyy aineistosta tekemieni havaintojen perusteella moniulotteisena ilmiönä (e.g. Low & Altman 1992; Hidalgo & Hernandez 2001; Scannell & Gifford 2010a), johon vaikuttavat useat koettuun ympäristöön ja sen kokijaan liittyvät tekijät. Analyysini tuloksena jäsentäin paikkaan kiintymisen viiteen eri kategoriaan: henkilökohtaisiin, sosiaalisiin,

esteettisiin, funktionaalisiin ja tunnelmallisiin paikkoihin. Jokainen näistä kategorioista tarjoaa näkökulmia paikkaan kiintymisen prosessin tarkastelemiseen.

Humanistisen maantieteen käsitystä mukaillen paikkaan kiintyminen näyttäytyy emotionaalisena prosessina kokijan ja paikan välillä, mutta myös ympäristöpsykologisen ajattelun kognitiivisena prosessina, jossa kiintyminen paikkaan muodostuu yksilön erilaisten oppimisprosessien avulla ympäristöä havainnoimalla. Paikkaan kiintyminen ilmenee siten transaktionaalisena vuorovaikutuksena paikan ja kokijan välillä (Scannel & Gifford 2010a). Havaintojeni perusteella paikallisympäristön paikat ovat edelleen merkittäviä, eivätkä Yi Fu Tuanin (1974) ja hänen tutkijatovereidensa pelot lähiympäristön paikkojen katoamisesta globalisaation, digitalisaation ja kaupungistumisen myötä ole käyneet toteen ainakaan pääkaupunkiseutulaisten ikääntyvien joukossa.

6.1 Henkilökohtaiset merkitykset

Paikkoihin liitettiin paljon henkilökohtaisiin muistoihin, identiteettiin ja aikaan liittyviä merkityksiä. Paikkojen restoratiivisuus nousi esiin erityisesti henkilökohtaisissa paikoissa, jonne haluttiin kerta toisen jälkeen palata, joissa paettiin arjesta, unohdettiin murheet ja saatiin paikassa oleskelusta voimaa (Korpela 2001). Muistot ovat olleet merkittävässä osassa aiemmassa paikkaan kiintymisen kirjallisuudessa (Manzo 2005; Twigger-Ross & Uzzell 1996). Myös tämän aineiston valossa niillä on suuri merkitys. Menneisyyden tärkeät tapahtumat ja ihmiset vaikuttivat vastaajien arkiympäristön kokemukseen edelleen. Paikkaan kiintyminen näyttäytyy siten elinkaaren läpi jatkuvana prosessina (Cooper Marcus 1991). Lapsuus korostui vastauksissa kultaisena ajanjaksona, jota muisteltiin mielellään edelleen. Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista selvittää, miten lapsuuden kasvuympäristö vaikuttaa tämänhetkiseen paikkakokemukseen.

Paikallisuudella oli monelle vastaajalle merkitystä. Vastaajille oli tärkeää kuulua osaksi asuinalueita, Helsinkiä ja vielä tarkemmin *Stadia*. Monta vastaajista voisi luokitella Félonneun (2004) määritelmän mukaan urbanoofiileiksi, jotka kokevat kaupunkilaisen identiteetinsä vahvaksi. Identiteettiin liittyviä kysymyksiä tuli esiin myös paikoissa, joihin oli saanut itse vaikuttaa. Esimerkiksi oman talon rakentaminen, kukkien istutus ja huoneiston sisustaminen liitettiin identiteettiin. Kuten aiempi kirjallisuus esittää, omistajuudella oli merkitystä (Scannel & Gifford 2010a). ”Oma” oli yksi useimmin mainituista sanoista aineistossa. Erityisesti koteja käsittelevien vastausten kohdalla vastaajille oli merkittävää, että kodin omisti itse.

Paikkaan kiintymisen temporaalinen ulottuvuus näyttäytyy vahvana myös tämän aineiston valossa (Kasarda & Janowitz 1972; Gustafson 2001). Asuinalueella asutusta ajasta kerrottiin ylpeydellä. Lisäksi vastaajille oli tärkeää toistuvat ja säännölliset vierailut paikoissa. On vaikea vastata, mikä ilmiössä on syy ja mikä seuraus: Alkoiko henkilö käydä paikassa kiinnittyään siihen, vai muodostuiko kiintyminen toistuvien vierailujen ansiosta? Aineiston perusteella kumpikin teoria voi pitää paikkaansa. Paikka saattoi sijaita arkipäiväisen reitin varrella, mutta toistuvien vierailujen seurauksena siitä muodostui merkittävä. Toisaalta paikan miellyttävät ominaisuudet saattavat olla myös ohjaava syy toistuviin vierailuihin. Paikkaan kiintymisessä merkitsi myös tuttuus, jonka tunnetta paikoissa usein vieraileminen lisäsi, kuten myös Cooper Marcus (1991) toteaa.

6. 2 Sosiaaliset merkitykset

Paikkaan kiintymisen sosiaalinen ulottuvuus tuli esiin aineistossa kahdella tavalla. Ensinnäkin sosiaaliset paikat mahdollistivat matalan kynnyksen vuorovaikutuksen ihmisten kanssa, spontaanit keskustelut ja ihmisten tarkkailun. Toiseksi sosiaaliset paikat mahdollistivat jo olemassa olevien ihmissuhteiden vahvistamisen, kuten perheen ja ystävien tapaamisen. Jälkikäteen ajateltuna analyysissä nämä kaksi piirrettä olisi voinut myös erottaa toisistaan, niiden erilaisen luonteen takia. Observoiva sosiaalisuus oli riippuvainen eniten paikan luonteesta, kun taas olemassa olevien ihmissuhteiden ylläpidossa yksilön omat läheiset ihmiset ovat keskiössä. Kaupunkisuunnittelun kannalta on olennaista mahdollistaa kaupunkilaisille kummatkin sosiaalisuuden tavat. Kaupunkiympäristön tulee tarjota tiloja, joissa voi anonyymisti havainnoida ihmisvilinää, ja keskustella vapaamuotoisesti tuntemattomien kanssa. Toisaalta kaupunkiympäristön paikkojen tulisi mahdollistaa myös ajanvietto ystävien ja perheen kanssa.

Suvun, perheen ja erityisesti lastenlasten merkitys paikkaan kiintymisen kannalta oli ilmeinen. Myös ”lapsenlapset” oli yksi aineiston yleisimmistä sanoista. Aineistossa ei tullut esille hoiva-asetelmaa ikääntyviä kohtaan, vaan ikääntyvät näyttäytyivät itse hoivan antajina, erityisesti lastenlapsista huolehtijoina. Lisäksi monelle paikat vapaaehtoistyölle olivat merkittäviä ja muiden auttaminen lähiympäristössä nähtiin tärkeäksi. Tämä tuo esiin sen, miten ikääntyvät voivat olla yhteisölle voimavara, eivät taakka.

6.3 Esteettiset merkitykset

Subjektiiiviset kokemukset paikkojen estetiikasta ovat olleet paikkaan kiintymisen keskiössä pitkään (Korpela 2001; Manzo 2005; Bonaiuto & Bonnes 2009). Myös tämän aineiston valossa kauneus näyttäytyy tärkeäksi osaksi paikkojen merkitystä. Ikääntyviä viehättivät maisemat ja näköalat erityisesti luonnonympäristöissä. Kaupunkiympäristössä viehättäväksi koettiin historiallisuus, kuten on todennut myös Hummon (1992). Vuodenajat olivat tärkeässä roolissa erityisesti, kun vastauksia tarkasteli esteettisestä näkökulmasta. Käyttämäni aineisto on kerätty loka-marraskuussa, mikä on saattanut ohjata vastausajankohtana vierailtujen paikkojen korostumiseen. Tästä huolimatta kesä korostui vastauksissa eniten, ja myös muista vuodenaajoista nähtiin hyvät puolet. Kaupunkisuunnittelu voi vähentää julkisten paikkojen kausittaisuutta ja lisätä ympärivuotisten tilojen miellyttävyyttä. Vuodenaikojen vaihtumisen vaikutuksesta paikkaan kiintymiseen tarvittaisiin lisää tutkimusta, sillä sitä ei ennestään ole paljon.

6.4 Funktionaaliset merkitykset

Funktionaalisia syitä oli vastauksissa eniten. Yli kolmannes perusteluista käsitteli paikan tarjoamia mahdollisuuksia. Funktionaalisten paikkojen merkitys tuli aineistossa esiin samaan tapaan kuin aiemmissa tutkimuksissa, joissa juuri liikkumismahdollisuudet, viheralueiden saavutettavuus, istumismahdollisuudet ja alueiden kunnossapito on nähty tärkeiksi kriteereiksi (Takano et al. 2002; Aspinall et al. 2010; Gehl 2011). Ympäristön funktionaalisten piirteiden hallitsevuus paikkaan kiintymisen osatekijänä yllätti minut. Esimerkiksi Bonaiuto et al. (1999) tutkimuksessa toiminnalliset tekijät vaikuttivat paikkaan kiintymiseen kaikkein vähiten. Toisaalta Kytän pääkaupunkiseudulla tehdyssä tutkimuksessa (2013) juuri funktionaaliset tekijät korostuivat esteettisten tekijöiden ohella. On kiinnostavaa pohtia, merkitseekö funktionaalisuus pääkaupunkiseudun ja ikääntyvien kontekstissa enemmän kuin esimerkiksi Bonaiuton Italiassa tehdyissä verrokkitutkimuksissa. Kytän tutkimus (2013) on tehty hyvin samanlaisella tutkimusotteella kuin minun työni, joten osaselittäjä voi löytyä siitä, että tutkielmassa on käytetty samanlaista menetelmää samankaltaisella datalla. Funktionaalisten perustelujen määrä on kuitenkin merkittävän suuri, joten toimivuuden ja paikkojen tarjoamien mahdollisuuksien merkitystä ei voi erottaa suunniteltaessa ikääntymiseen soveltuvaa ympäristöä pääkaupunkiseudulla. On loogista, että oman fyysisen toimintakyvyn heiketessä ympäristön toimivuudelta vaaditaan enemmän.

Vastausten perusteella ikääntyvät vaikuttavat erilaisten aktiviteettien suurkuluttajilta. On mahdollista, että tutkimuksen saatekirjeen (**liite 2**) maininnat liikkumisaktiivisuudesta ovat ohjanneet vastaajia merkitsemään paljon liikunnallisia paikkoja. Toisaalta paikkaan kiintymisessä on todettu olevan olennaista juuri itsensä toteuttamisen ja kehittämisen mahdollisuudet (e.g. Wiles 2011), joita kyseiset funktionaaliset paikat tarjosivat. Kaupunkisuunnittelun haasteena onkin toisaalta säilyttää ja toisaalta luoda sellaisia ympäristöjä, jotka stimuloivat aktiivisuuteen. Funktionaaliset paikat ovat esimerkkejä siitä, miten ympäristö voi tukea ikääntyvien kaupunkilaisten hyvinvointia lisäävien valintojen tekemistä (*supportive environment*, Milio 1986; Sixsmith & Sixsmith 2008).

Usein paikkaan kiintymisen tekijäksi mainittiin läheinen sijainti. Tulos tukee Laatikaisen (2017) havaintoa siitä, että ikääntyvien positiiviset paikat sijaitsivat lähempänä kuin muiden ikäluokkien positiiviset paikat. Tulos voi liittyä ikääntyvien rajoittuneisiin liikkumismahdollisuuksiin. Lähiympäristöllä ja saavutettavuudella näyttää olevan korostunut merkitys paikkaan kiintymisessä, mikä on hyvä huomioida ikääntyvien asuinympäristön suunnittelussa.

6.5 Tunnelmalliset merkitykset

Havaitsin aineistosta tekijöitä, joita vastaajat eivät nähneet silmillä vaan ne aistittiin. Äänimaailma oli läsnä vastauksissa, joissa useimmiten arvostettiin paikkojen hiljaisuutta ja rauhallisuutta. ”Rauhallisuus” oli yksi useimmin toistuneista sanoista aineistossa. Jo aiempi tutkimus oli nostanut melun yhdeksi olennaiseksi ympäristön laatua heikentäväksi tekijäksi ikääntyville (Aspinall et al. 2010). Toisaalta osassa paikoista juuri elävyys ja kupliva tunnelma olivat merkittäviä tekijöitä. Kuten Félonneau (2004) on todennut, turvallisuuden tunne näyttäytyi paikkaan kiintymisen osatekijänä, jona myös ympäristön tuttuus mainittiin. Turvallisuuden tunnetta vastaajille tarjosi erityisesti oma koti. Bonaiuton et al. tutkimuksissa (1999; 2009) tunnelmaan liittyviä tekijöitä mainittiin eniten, mutta tämän aineiston valossa ne eivät ole tärkeimpiä selittäjiä paikkaan kiintymiselle.

6.6 Tutkimuskysymys 2. Mikä merkitys ympäristön laadulla on paikkaan kiintymisessä?

Aikaisemmassa tutkimuksessa on kiistelty siitä, ovatko paikkaan kiintymisen syyt täysin henkilökohtaisten ja sosiaalisten tekijöiden määrittämiä, vai vaikuttavatko kiintymykseen myös paikan ominaisuuksiin liittyvät tekijät (ks. 3.4 ja 3.5). Erityisesti ikääntyvien paikkaan

kiintymistä on aiemmin selitetty sosiaalisilla syillä, kun puolestaan nuorempien paikkaan kiintymisen on havaittu olevan enemmän riippuvaista ympäristön tarjoamista mahdollisuuksista (Pretty et al. 2003). Vastoin näitä tuloksia ympäristön laadulla näyttää olevan suuri merkitys paikkaan kiintymisessä pääkaupunkiseudun ikääntyville kaupunkilaisille: Vastaajille juuri paikan funktionaalisuudella ja esteettisyydellä oli korostunut merkitys. Paikan funktionaaliset ja esteettiset merkitykset edustivat yhdessä yli puolta mainituista merkityksistä. Scannel & Gifford (2010b) tutkimuksessa ympäristön fyysisiin ominaisuuksiin kiintyneet vastustivat kehityshankkeita voimakkaimmin. Tästä näkökulmasta on erityisen mielenkiintoista, että pääkaupunkiseudun ikääntyvillä juuri funktionaalisuus ja esteettisyys korostuvat. Jatkotutkimuksilla voisi selvittää eroavatko esimerkiksi muiden ikäryhmien ja ikääntyvien paikkaan kiintymisen tavat ja vastustus kehittämishankkeita kohtaan.

Kuitenkin on syytä pohtia, ohjasiko kartalle merkitsemisen metodi ympäristökeskeisiin vastauksiin. Toisaalta paikkojen merkitsemistä edeltävät kysymykset internetlomakkeessa (**liite 1**) käsitelivät henkilökohtaisia tavoitteita, joten on luontevaa, että ihmiset ovat heijastelleet paikkojen merkitystä henkilökohtaisten tavoitteiden saavuttamiseen. Tämä ei kuitenkaan olisi sulkenut mahdollisuutta sosiaalisuuden korostumiseen vastauksissa, sillä ihmissuhteet olivat yksi mahdollisista vastausvaihtoehdoista onnen paikkojen merkitsemistä edeltäneessä kyselyssä osassa.

Monessa kaupunkiympäristöä käsittelevässä tutkimuksessa korostetaan luonnonympäristön merkitystä kaupunkiympäristön laadulle (e.g. Manzo 2005; Laatikainen et al. 2017). Viheralueiden merkitys erityisesti ikääntyvälle väestölle on havaittu useassa aiemmassa tutkimuksessa (e.g. Takano et al. 2002; Aspinall et al. 2010). Tämä aineisto ei tee poikkeusta. Erityisesti vastaajia miellyttävät viheralueet ja alueet veden äärellä. Vastauksista nousi esiin voimakas huoli näiden paikkojen säilymisestä. Vastauksissaan useat vastaajat ikään kuin ohjeistivat, minne ei tulisi rakentaa lisää, ja mitä luontokohteita tulisi vaalia. Näin tehdessään vastaajat oivalsivat, mikä parhaimmillaan on PPGIS:n etu. Sen avulla voidaan korttelitasolla osoittaa suunnittelijalle vaalittavia kohteita. Aiempi tutkimus on osoittanut helsinkiläisten ikääntyvien suosivan kerrostaloasumista esikaupunkialueilla (Helminen et al. 2017). Näillä alueilla täydennysrakentamishankkeiden ja lähiluonnon säästämisen välinen tasapaino tulee lähivuosina erityisen ajankohtaiseksi.

6.7 Onnen reitit

Usein paikkojen merkitys oli yksittäistä pistettä monimutkaisempi prosessi, johon vaikutti myös paikkaan kuljettu matka. Merkitykselliset paikat saattoivat sijaita vastaajien työmatkoilla, lenkkipoluilla, viikoittaisilla kävelyretkillä tai matkalla ystävän kotiin. Paikan merkitys perustui osittain reitin helppokulkuisuuteen ja osittain reitin varrella vangitseviin maisemiin, näköaloihin ja sosiaalisiin suhteisiin. Tutkielmani asetelmaa voi syystä kritisoida stabilisoituneisuudesta ja pysyvyyden tutkimisesta, sillä aineiston perusteella on selvää, että kiintymyksen kohteet voivat olla myös reittejä ja paikkoja, jotka koetaan liikkuen. Tämä taas puhuu mobiliteettikäanteen puolesta. Mobiliteettikäanteen perusteella paikkoja olisi tarkoituksenmukaista käsitellä juuri liikkumisen kautta ja liikkuminen voi vahvistaa paikkoihin liitettyjä merkityksiä (Creswell 2005; Sheller & Urry 2006; Ponto 2017). Tämän tutkielman tulosten pohjalta olisi mielekästä tutkia ikääntyneiden reittivalintoja ja paikkaan kiintymisen suhdetta tarkemmin, mikä voisi tarjota lisää uutta tietoa aktiivista ikääntymistä tukevan ympäristön suunnitteluun.

6.8 Kodin merkitykset

Ageing in place -teoria tarkastelee, minkälainen ympäristö johtaa hyvinvoivaan ja aktiiviseen ikääntymiseen (e.g. Sixsmith & Sixsmith 2008). Onnistuessaan ageing in place -ratkaisut mahdollistavat ikääntyvän asumisen itsenäisesti, mukavasti ja turvallisesti. Nykyisin ikääntyneiden palvelutarpeiden näkökulma on siirtynyt terveyspalveluista enemmän ikääntyneille sopivien asuinympäristöjen luomiseen (Välikangas 2009). Havaintoni antavat syytä uskoa, että paikkaan kiintymisen tarkastelemisesta voi olla apua kaupunkiympäristön ikäystävällisyyden arvioimisessa.

Ikääntyvien asumispolitiikan kansallisia päälinjoja on ollut kolme: omassa kodissa tukemisen politiikka, laitosvaltaisuus ja välimuotoiset asumisratkaisut (Välikangas 2009). Suomessa koti on nähty ikääntyville ensisijaisena asuinpaikkana, ja kotona pärjäämistä on pyritty tukemaan aiemman laitoshoidon suosivan hoivapolitiikan sijaan. Suomen käytäntöä on perusteltu erityisesti paikkaan kiintymisellä. On ajateltu, että omaan kotiin kiintyminen on niin kokonaisvaltaista ja yksilölle olennaista, että ikääntyvien tukipalvelut on pitkälti suunnattu kotona pitkään pärjäämisen tukemiseen (Välikangas 2009). Kuitenkin politiikka ei nähdäkseni ota huomioon sitä, miten koti, kuten mikä tahansa paikkaan kiintymisen kohde, on paikkana monimerkityksinen.

Vastaajien keskuudessa kotia käsiteltiin paikkaan kiintymisen kohteena runsaasti ja monin eri tavoin. Koti oli aineiston useimmin toistunut sana. Koti edusti vastaajille turvaa, tuttuutta ja kotiin liitettyjä muistoja. Toisille koti oli toiminnallinen paikka, joka mahdollisti itsenäisyyden ja päättämisen omista asioista. Koti nähtiin myös itsensä toteuttamisen paikkana, jota pystyi sisustamaan ja jossa pystyi laittamaan puutarhaa. Lisäksi koti yhdistettiin sosiaalisuuteen, siellä asuviin perheenjäseniin tai puolisoon, ja koti esiintyi ikään kuin sosiaalisuuden areenana, jonne oli helppo kutsua ystäviä kylään.

Kun katson tuloksia ageing in place -teorian näkökulmasta, on mielestäni tärkeää huomata kodin monimerkityksellisyys yksilölle. Tulokset eivät vastaa suoraan siihen tulisiko ikääntyviä tukea asumaan pidempään omassa kodissa, laitoshoidossa vai välimuotoisissa asumisratkaisuissa. Muistojen merkitys puolestaan korostaa juuri omassa kodissa ikääntymisen merkitystä. Toisaalta myös välimuotoisiin asumisratkaisuihin voi siirtää osan merkityksellisistä esineistä kuten valokuvista ja huonekaluista. On myös huomioitava, että muistot voivat olla myös taakka, esimerkiksi puolison kuoleman jälkeen. Itsenäinen tekeminen paikkaan kiintymisen osatekijänä puolesta puhuu oman kodin ja muiden asumisratkaisujen puolesta. Ikääntyneille suunniteltujen asumisratkaisujen tarkoituksena on tukea itsenäisyyttä, mutta toisaalta itsenäistä elämistä tukevia rakenteita voi lisätä myös vanhaan asuntoon ja kotiympäristöön. Itsensä kehittämisen ja harrastamisen mahdollisuuksia voi tarjota monenlainen ympäristö, ja erityisesti juuri ikääntyville suunniteltu ympäristö voi rohkaista aktiivisuuteen. Omassa kodissa asuminen säilyttää olemassa olevan sosiaalisen verkoston, mutta toisaalta ikääntyvälle voi löytyä vertaistukea ja seuraa monista yhteisöllisistä asumisratkaisuista, kuten Välikangaskin (2007) toteaa.

Näin ollen kodin merkitys ei ole yhtä yksiselitteinen kuin nykyinen käytäntö kotona asumisesta olettaa. Koti merkitsee muutakin kuin tuttuutta ja muistoja. Näin ollen aktiivista ikääntymistä ja paikkaan kiintymistä parhaiten tukeva asumisratkaisu voisi hyvin olla myös muunlainen koti, jos asumisympäristö suunnitellaan ikäystävällisyys huomioiden.

6.9 Tutkimuskysymys 3. Miten väestölliset tekijät vaikuttavat paikkaan kiintymiseen?

Paikkaan kiintymisen luonteen lisäksi tavoitteenani oli tarkastella paikan kokijoiden eroja suhteessa paikkaan kiintymisen luonteeseen. Tulokset antavat viitteitä, että ikääntyvien joukossa olisi havaittavissa demografisia eroja.

Tilastolliset tarkastelut antavat varovaista näyttöä siitä, että vastaajien ikäryhmien välillä on eroa. Nuoremmilla vastaajilla (55–65-vuotiailla) esiintyi yhteyttä sekä sosiaalisten että esteettisten piirteiden arvostamiseen. Kaiken kaikkiaan nuoremmat vastaajat olivat aktiivisempia merkitsemään onnen paikkojaan. Tosin aineistosta ei näkynyt viitteitä, että vanhimmissa vastaajilla paikkaan kiintymisen syy olisi riippuvainen päinvastaisesti ympäristön funktionaalisista tekijöistä. Nuoremman ikäryhmän vastausaktiivisuus voi liittyä korkeampaan aktiivisuuteen ja liikkumiseen arkielämässä ylipäätään.

Havaintoni antavat osittain tukea aiemmille tuloksille sosiaalisen aseman ohjaavan paikkaan kiintymisen luonnetta. Esteettisyyttä arvostivat korkeammin koulutetut vain perusasteen suorittaneita enemmän. Tämä myötäilee Maslown tarvehierarkian teoriaa siitä, että mitä vähemmän yksilön täytyy keskittyä pakollisten perustarpeiden ylläpitämiseen, sitä enemmän henkiset ja aineettomat mieltymykset korostuvat (Tweed & Sutherland 2007). Puolestaan sosiaalisilla paikoilla oli yhteys matalampaan tulotasoon. Sosiaalisuus (*love, belonging*) on Maslowin pyramidin keskivaiheilla. Suomalaisessa hyvinvointimallissa lähes jokaisella on mahdollisuus ruokaan, juomaveteen ja asuntoon, joten voisi ajatella perustarpeiden täytyttyä sosiaalisuuden korostuvan. Erityisen mieleenpainuvaa oli yksittäisen vastaajan toteamus, ettei hän näe elämässään onnen paikkoja lukuun ottamatta kotiaan, joka oli ”sentään katto pään päällä”. Kun lisäksi huomioidaan vain peruskoulun käyneiden aliedustus aineistossa, on perusteltua kysyä tavoittiko kysely varsinaisesti yhteiskunnan vähäosaisia.

Omistusasumisen ja tunnelmallisten paikkojen välillä esiintyi tilastollinen yhteys. Aiempi tutkimus on osoittanut asunnon omistamisella olevan yhteyttä paikkaan kiintymiseen (Bolan, 1997; Brown et al. 2003; Mesch & Manor 1998). Asunnon omistaminen voi olla yhteydessä pidempään asumisaikaan, jonka havaitsin laadullisessa aineistossa paikkaan kiintymistä lisäävänä tekijänä. Tunnelmalliset paikat sisälsivät paljon kuvauksia kodeista, niiden tunnelmasta, mukavuudesta ja niiden tuomasta turvasta. Tuloksen perustella voi ajatella pysyvän asumismuodon edistävän näiden tunteiden syntymistä, kuten aiempikin kirjallisuus esittää (Scannel & Gifford 2010a).

Sukupuolen on nähty vaikuttavan paikkaan kiintymiseen niin, että naiset kiintyvät herkemmin kotiin, naapurustoon ja turvallisuuden tunteeseen. Ylipäätään naisten on todettu kiintyvän paikkoihin miehiä enemmän (Hidalgo & Hernandez 2001). Tässäkin aineistossa naisia oli enemmistö vastaajista, ja naiset merkitsivät keskimääräisesti enemmän onnen paikkoja. Vastoin kuin aiempi tutkimus ehdottaa, sukupuoli ei näyttäytynyt merkittävänä tekijänä sosiaalisten, eikä tunnelmallisten paikkojen suhteen. Tosin naisilla ja henkilökohtaisilla

paikoilla oli havaittavissa positiivinen yhteys. Henkilökohtaiset paikat sisälsivät paljon mainintoja kodeista, joten havainto tukee Hidalgon ja Hernandezin (2001) ajatusta siitä, että koti ja naapurusto olisivat naisille merkityksellisempiä kuin miehille. Henkilökohtaisiin paikkoihin liittyviä merkityksiä olisi luultavasti pitänyt luokitella tarkemmin, jotta niihin liittyvä vuorovaikutussuhteita olisi noussut tarkemmin esille.

Eläkkeelläolo oli tarkastelun ainut muuttuja, jonka suhteen ei esiintynyt riippuvuuksia. Tarkastelujeni perusteella ei löydy viitteitä siitä, että eläkkeelläolo vaikuttaisi mihinkään paikkaan kiintymisen luonteeseen. Näin ollen aavistukseni siitä, että eläkkeelle jäämisen myötä muuttunut sosiaalinen tilanne esimerkiksi ohjaisi paikkaan kiintymisen merkityksiä, ei pitänyt paikkaansa.

Tarvitaan monipuolisempia tarkasteluja, jotta voidaan sanoa kattavasti muuttujien välisistä yhteyksistä. Esimerkiksi laadulliset haastattelut voisivat antaa tukea tuloksista tehdyille havainnoille. Suuntaa antavasti saamani tulokset rakentavat ymmärrystä ikääntyvien moninaisuudesta ja erilaisista tarpeista. Tulokset antavat viitteitä siitä, että paikkaan kiintymisellä on sosioekonominen ulottuvuus, mikä on hyvä huomoida myös suunnittelussa.

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on ollut tarkastella paikkaan kiintymisen kokemuksia ikääntyvien kaupunkilaisten keskuudessa pääkaupunkiseudulla. Lähestyin aihetta tutkimuskysymyksillä: miten ikääntyvä väestö kiintyy paikkoihin pääkaupunkiseudulla, mikä merkitys ympäristön laadulla on paikkaan kiintymisessä ja kiintyvätkö ihmisryhmät ikääntyvän väestön sisällä paikkoihin eri tavoin. Näillä kysymyksillä arvioin, onko pääkaupunkiseutu paikkaan kiintymisen näkökulmasta aktiivista ikääntymistä tukeva ympäristö. Analyysini perustui Aalto-yliopiston Aktiivi-tutkimuksen laadulliseen onnen paikka -aineistoon, joka on kerätty PPGIS-menetelmällä. Käsittelin laadullista aineistoa sisällönanalyysin sekä sen tuloksista johdettujen tilastollisten tarkastelujen avulla. Työ antaa monipuolisen kuvan ikääntyvien paikkaan kiintymisestä pääkaupunkiseudulla. Ilmiötä on aiemmin tutkittu ikääntyvien keskuudessa vain vähän. Työn tulokset antavat työkaluja ja näkökulmia, miten yhdyskuntasuunnittelu voi vastata kasvavan ikääntyvän kaupunkiväestön tarpeisiin. Lisäksi työn tulokset tuovat uutta tietoa gerontologian, paikan tutkimisen ja kaupunkitutkimuksen viitekehyksiin. Työn tärkeimmät johtopäätökset voidaan tiivistää kolmeen pääkohtaan.

Ensinnäkin teoreettisesti työ jäsentää paikkaan kiintymisen ilmiötä uudella tavalla. Työni ottaa kantaa siihen, miten paikkaan kiintymisen moniulotteista ilmiötä tulisi teoreettisesti jäsentää. Luomani malli erittelee ympäristön laadun osatekijät näkyvään muotoon. Työn tulokset lisäävät empiiristä tutkimusta paikan ominaisuuksista, mitä paikkaan kiintymisen tutkimuksessa on tehty vain vähän (Lewicka 2011). Kokemuksen operationalisointi tutkittavaan muotoon on lähtökohtaisesti aina haastavaa. Onnen paikat tavoittavat uskottavasti paikkaan kiintymisen piirteitä, joita aiemmassa kirjallisuudessa on löydetty käyttämällä eri operationalisointitapoja. Nähdäkseni onnen paikat toimivat paikkaan kiintymisen operationalisointina yhtä hyvin kuin aiemmassa kirjallisuudessa käytetyt suosikkipaikat, positiiviset paikat tai merkitykselliset paikat (Gustafson 2001; Korpela 2001, 2008; Manzo 2005; Brown et al. 2007)

Toiseksi tutkielman tulokset antavat kaupunkisuunnittelulle toivoa. Kaupunkisuunnittelua on syytetty paikattomuuden (*placelessness*) luomisesta (Relph 1976), ja toisaalta siitä, ettei suunnittelu kykenisi luomaan merkityksellisiä paikkoja, vaan joko säilyttämään tai tuhoamaan niitä (Pyy 2017). Paikan ominaisuuksiin liittyvien mainintojen runsaus aineistossa osoittaa, että paikkaan kiintymisen prosessiin voidaan vaikuttaa suunnittelun keinoin vaikuttamalla paikkojen estetiikkaan ja paikkojen tarjoamiin mahdollisuuksiin. Oletukset siitä, että paikkaan kiinnittyminen määrittäisi eritoten henkilökohtaisten tekijöiden kuten muistojen, preferenssien ja asuinalueella asutun ajan perusteella, ei tämän aineiston valossa näytä pitävän paikkaansa.

Kolmanneksi tutkielman tulokset vahvistavat käsitystä siitä, miten PPGIS voi olla toimiva työkalu suunnittelijalle painoteltaessa maankäytön muuttamisen ja paikkojen säilyttämisen välillä. Tutkimusasetelmani etu on, ettei se kysy pelkästään *mitä* alueita pitäisi vaalia, vaan *miksi* niitä tulisi vaalia. Paikkojen merkityksiä tarkastelemalla voidaan pohtia kokonaisvaltaisesti, miten paikan merkitys voidaan säilyttää muokattaessa paikkojen fyysisiä ominaisuuksia. Esimerkiksi lähimetsän merkitys voi olla kaupunkilaisille moninainen: kävelylenkin aloituspiste tai levähdyspaikka. Suunnittelijan tehtäväksi jää huolehtia mahdollisimman monen aiemman toiminnon säilyttämisestä täydennysrakentamisen jälkeenkin. Erityispiirteitä ja merkityksiä huomioimalla voidaan rakentaa uutta ja kehittää kaupunkia sekä kaupungin uusille että vanhoille asukkaille. Samalla voidaan hillitä kaupunkikehittämisprojekteihin liittyvää vastustusta ja sujuvoittaa kaupunkikehittämissankkeita (Kytä & Kahila 2006). Tulevaisuuden keskustelu sijoittunee kerrostalovaltaisille esikaupunkialueille, jonne sijoittuu tiivistämispyrkimyksiä, ja joissa Helmisen et al. (2017) mukaan suuri joukko ikääntyneistä haluaa asua. Niinpä tiivistämisen ja aktiivista ikääntymistä tukevan suunnittelun tulisi kulkea käsi kädessä.

7.1 Jatkotutkimuksen aiheet

Aineisto edustaa perusjoukkoa kohtalaisesti, vaikkakin miehet ja vain peruskoulun käyneet ovat hieman aliedustettuna. Vastausprosentti on hyvä verrattuna muihin samanlaisiin tutkimuksiin (Kytä 2013). Tulokset ovat yleistettävissä suhteellisen hyvin koko perusjoukkoon, eli pääkaupunkiseudulla asuviin 55–75-vuotiaisiin kaupunkilaisiin. Ilman laajempaa ikäryhmät ylittävää tutkimusta ei voida sanoa kattavasti, ovatko tulokset yleistettävissä yleisemmin pääkaupunkiseudulle. Kuitenkin havaintoni ovat linjassa aiemmin koko väestöstä saatujen tulosten kanssa. Esimerkiksi luonnonympäristön ja toimivuuden merkitys on noussut esiin aiemmin pääkaupunkiseudulla tehdyissä tutkimuksissa (Kytä 2013). Jatkotutkimus voi tarkastella, löytyykö paikkaan kiintymisessä ikäluokkakohaisia eroja. Ikäryhmien välisen vertailun lisäksi olisi mielekästä toistaa tutkimusasetelma muissa kaupungeissa, jotta voitaisiin sanoa, onko funktionaalisten piirteiden korostuminen Helsingin ainutlaatuinen ominaispiirre. Paikkaan kiintymisen tutkimuksessa on usein keskitytty kokijoiden erojen tarkastelemiseen, vaikka voitaisiin tarkastella myös paikkoja ja niihin liittyviä eroja (Lewicka 2011).

Tämä työ korostaa juuri ikääntyvien tarpeita kaupunkiympäristössä. Ennen yhdyskuntasuunnittelun keskiössä olivat lapset (Saarikangas 2007; Moll 2016). Pohdin työn alussa tulisiko kaupunkisuunnittelun painopisteen muuttua ikärakenteen muuttuessa. Myöhemmin suunnittelu on alkanut huomioida myös muita muuttujia kuten iän ja esimerkiksi kaupunkikokemuksen sukupuolittuneisuuden. Silti yhä usein unohdetaan kulttuuriset tekijät, jotka saattavat määrittää paikkakokemusta jopa enemmän kuin muut demografiset tekijät. Tätäkin työtä voi kritisoida siitä syystä, ettei se huomioi kulttuurisia tekijöitä. Käyttämässäni aineistossa englannin kieltä puhuvat vastaajat ovat aliedustettuina, eikä vastaajien joukko siten ole kovin moninainen. Jatkotutkimuksia kulttuuristen tekijöiden vaikutuksesta paikkakokemukseen tarvitaan erityisesti Helsingin seudulla, jossa monikulttuurisuus tulee lisääntymään seuraavina vuosikymmeninä. Etnisyydestä tarvitaan tietoa myös gerontologisen tutkimuksen piirissä.

7.2 Onko pääkaupunkiseutu ikäystävällinen?

Paikkaan kiintyminen on ilmiö, joka vaikuttaa yksilöön kokonaisvaltaisesti. Merkityksellinen arkiympäristö kannustaa liikkumaan ja vaikuttaa positiivisesti henkiseen hyvinvointiin (Lewicka 2011). Ikäystävällisyydellä tarkoitetaan sellaista ympäristöä, joka tukee aktiivista elämäntapaa vanhoilla päivillä. Ikääntyneiden asumisympäristöjen suunnittelussa paikkaan

kiintymisen nähdään aktiivista ikääntymistä ja ikääntyvien hyvinvointia edistävänä tekijänä (Buffel et al. 2012). Näistä syistä kysyn, näyttäytyykö pääkaupunkiseutu paikkaan kiintymisen näkökulmasta ympäristöltä, joka tukee aktiivista ikääntymistä? Toisin sanoen kysyn, onko pääkaupunkiseutu ikäystävällinen?

Jo työssä käytetty aineisto, noin 3500 onnen paikkaa asettaa lähtöoletuksen ikääntyneiden kokevan useat paikat arkiympäristössään merkityksellisiksi. Vastaajien kuvailujen perusteella erityisesti funktionaalisuuteen ja esteettisyyteen liittyvät merkitykset korostuvat. Tämän perusteella tulkitseen erityisesti pääkaupunkiseudun paikkojen ulkonäön ja niiden tarjoamien mahdollisuuksien luovan merkityksellisyyttä ikääntyvien arkeen toimien aktiivisen ikääntymisen tukena. Toiminnallisia ja esteettisiä seikkoja huomioiden pääkaupunkiseutu voi toteuttaa ikäystävällistä suunnittelua. Näin ollen Helsingin kaupungin strategia (2017) *Maailman toimivin kaupunki* on oikeilla jäljillä korostaessa kaupungin funktionaalisia piirteitä. Merkityksellisyyttä arkiympäristöön tuovat pääkaupunkiseudulla myös henkilökohtaiset, muistoihin ja preferensseihin liittyvät tekijät, sosiaaliset sekä tunnelmalliset tekijät.

Toistaiseksi pääkaupunkiseudulla on hyvät edellytykset ikäystävällisyyteen. Tiiviin kaupunkirakenteen ja ikääntyvien kaupunkilaisten määrän lisääntyessä kaupunkikehitystä on tarkasteltava yksilöiden kaupunkikokemuksen näkökulmasta. Lisäksi tärkeää on huomioida ikääntyvien moninaisuus, eikä tarkastella ikääntyneitä yhtenä suurena joukkona, jolla olisi identtiset tarpeet. Ikääntyvät kantavat huolta kaupunkikehityksestä ja tärkeiden paikkojen tuhoutumisesta. PPGIS on yksi tapa kehittää kaupunkia sensitiivisesti kaupunkilaisia kuunnellen. Ikääntyneet kaupunkilaiset ovat arkiympäristönsä kehittämisen asiantuntijoita. Kaupungin kasvaessa suunnittelijoiden on hyvä panostaa kaupunkilaisten kuuntelemiseen, jotta tässä työssä esimerkkinä esiintynyt *Eila* ja kaupungin muut ikääntyvät voivat elää aktiivista ja hyvinvoivaa elämää kaupungissa.

KIITOKSET

Tiina Laatikainen, Marketta Kyttä, Elina Harjunen, Veera Moll ja muu PehmoGIS-tiimi. Annukka Lyra, Ainokaisa Tarnanen, Emmaleena Käkelä, Marika Kettunen, Maija Ojala, Mia Puttonen, Minna Suorsa, Nina Miettinen, Juho Kajava, Emilia Granqvist ja muut kanssani työtä pohtineet ystävät. Helsingin Yliopiston maantieteen yksikön henkilökunta. Tvärminnen eläintieteellinen tutkimusasema ja gradu valmiiksi -stipendi. Suomalainen koulutusjärjestelmä. Perhe ja puoliskoni.

LÄHTEET

Kuvaluettelo

- Kuva 1.** Sarisalo, S. Helsingin kaupunki. <<http://www.hel.fi/www/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto/kaupunginosat/ouluunkyla>>
- Kuva 2.** RIVM, (2002). Teoksessa Bouwman, A., I van Kamp, R. van Poll (toim.), Report 630950 00x Workshopverslag Leefomgevingskwaliteit II. Verslag Workshop, 18 December 2001.
- Kuva3.** Pexels 2017. <<https://www.pexels.com/photo/active-bikes-cyclist-elderly-264073/>>
- Kuva 4.** Tweed, C & M. Sutherland. (2007). Built cultural heritage and sustainable urban development. *Landscape and Urban Planning* 83 (2007) 62–69
- Kuva 5.** Pexels 2017. <<https://www.pexels.com/photo/adult-age-elderly-enjoyment-272864/>>
- Kuvat 6.** Kaboompics // Karolina/ Pexels 2017. <<https://www.pexels.com/photo/old-photos-in-the-wooden-box-5842/>>
- Kuva 7.** Scannel, L. & R. Gifford (2010a). Defining place attachment: A tripartite organizing framework. 1–10 s. *Journal of Environmental Psychology* 30.
- Kuva 8.** Gustafson, P. (2001). Meanings of place: everyday experience and theoretical conceptualizations. 5-16 s. *Journal of Environmental Psychology* 21.
- Kuva 9.-10.** Elli Saari (2017)
- Kuva 11.** Maptionnaire kuvakaappaus <<https://maptionnaire.com/en/825>>
- Kuva 12.** Maptionnaire kuvakaappaus <<https://maptionnaire.com/en/825>>
- Kuva 13.** Kirk, A (2012). Data visualization: A Successful Design Process. s. 131. Birmingham: Packt Publishing.
- Kuva 14.-16.** SPSS Statistics
- Kuva 17- 22.** Zygomatic. (2017) <www.worldclouds.com>

Kirjallisuus

- Abramsson, M. (2015). *Äldres bostadsval och preferenser - en sammanställning av aktuell forskning*. Nationella Institutet för forskning om äldre och åldrande (NISAL), Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier, Linköpings universitet, Norrköping.
- Altman I. & A. Low (1992). Introduction. *Place Attachment*. Springer.
- Altman, I & B. Rogoff (1987). World views in psychology: trait, interactional, organismic, and transactional perspectives. 7–40 s. *Handbook of Environmental Psychology* 1.
- Andrews GJ & DR Phillips (toim) (2005). *Ageing and Place: Perspectives, Policy, Practice*. New York:Routledge.
- Aspinall, P. A., C. Ward Thompson , S. Alves, T. Sugiyama , A. Vickers , & R. Brice (2010). Preference and relative importance for environmental attributes of neighborhood open

- space in older people. 1022-1039 s. *Environment and Planning B: Planning and Design* 37.
- Backman, K. (2016). Yksinasuvien asumistoiveet Helsingissä. *Teoksessa* Väliniemi-Laurson J. Borg, P. & Keskinen V. (toim.) *Yksin kaupungissa*. Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Bannister, D (2008). The sustainable mobility paradigm. 73–8 s. *Transport Policy* 15.
- Beckley, T. M., R. C Stedman, S. M. Wallace & M. Ambard (2007). Snapshots of what matters most: Using resident-employed photography to articulate attachment to place. 913-929. *Society and Natural Resources* 20.
- Bolan, M. (1997). The mobility experience and neighborhood attachment. 225-237 s. *Demography* 34.
- Bonaiuto, M., A. Aiello, M. Perugini, M. Bonnes, & AP. Ercolani (1999). Multidimensional perception of residential environment quality and neighbourhood attachment in the urban environment. 331-352. *Journal of Environmental Psychology* 19.
- Bonaiuto M., G. Carrus, H. Matorella & M. Bonnes (2002). Local identity processes and environmental attitudes in land use changes: The case of natural protected areas. *Journal of Economic Psychology* 23:5.
- Bourdieu, P. (1987). *Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste*. 640 s.
- Brown, B. B., DDPerkins & G. Brown . (2003). Place attachment in a revitalizing neighborhood: Individual and block levels of analysis. 259-271 s. *Journal of Environmental Psychology* 23.
- Brown, G. & CM Raymond, (2007). The relationship between place attachment and landscape values: Toward mapping place attachment. 89–111 s. *Applied Geography* 27:2.
- Brown, G. P. Reed (2012). Social Landscape Metrics: Measures for Understanding Place Values from Public Participation Geographic Information Systems (PPGIS). 73–90 s. *Landscape Research*. 37:1.
- Brown, G. & M. Kyttä (2014). Key issues and research priorities for public participation GIS (PPGIS): A synthesis based on empirical research. 122- 136. *Applied Geography* 46.

- Brown, G. CM Raymond, J. Corcoran. (2015). Mapping and measuring place attachment. s. 42-53. *Applied Geography* 57.
- Buffel, T. C. Phillipson & T. Scharf Ageing in urban environments: Developing 'age-friendly' cities. *Critical social Policy*. Sage journals.
- Buttimer, A. (1976). Grasping the Dynamism of Lifeworld. 277-292 s. *Annals of the Association of American Geographers* 66:2.
- Campbell, S. & S. Fainstein (2003). The structure and debates of Planning Theory. *Teoksessa* Campbell, S. & Fainstein S. (2003) *Readings in Planning Theory*. 2 p. s. 14 Blackwell Publishing. Julkaistu alunperin 1965.
- Cannuscio, C. J. Block, I. Kawachi. (2003). Social Capital and Successful Aging: The Role of Senior Housing. 395-399 s. *Ann Intern Med*.139.
- Carr, S., M. Francis, L.G. Rivlin & A. M. Stone (1992). *Public space*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Casakin, H., & M. Billig (2009). Effect of settlement size and religiosity on sense of place in communal settlements. 821–835 s. *Environment and Behavior* 41:6.
- Chen, Y.J. (2008). Strength Perspective: An Analysis of Ageing in Place Care Model in Taiwan Based on Traditional Filial Piety. 183–204 s. *Ageing Int* (2008) 32.
- Cooper, M. (1992). *Teoksessa* Altman & Low (toim.) *Placa Attachment* (1992).
- Creswell, T. (2009). *Place. A short introduction*. Blackwell Publishing.
- Devine-Wright, P., & Y. Howes (2010). Disruption to place attachment and the protection of restorative environments: A wind energy study. 271-280 271-280 s. *Journal of Environmental Psychology* 30.
- Gehl, J. (2011). *Life between buildings: using public space*. 216 s. Island Press.
- Gehl, J. (2013). *Cities for people*. 288 s. Island press.
- Gilroy, R. (2006). Taking a Capabilities Approach to Evaluating Supportive Environments for Older People. *Applied Research in Quality Life* (2006) 1. 343–356 s.

- Gitlin, L. (2003). Conducting research on home environments: Lessons learned and new directions. 628–637 s. *The Gerontologist*, 43:5.
- Eisenhauer, B. W., R.S. Krannich & D.J. Blahna (2000). Attachment to special places on public lands: An analysis of activities, reason for attachments, and community connections. 421-441 s. *Society & Natural Resources* 13.
- Eskola J. (2015). Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. *Teoksessa* Aaltola J. & Valli R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II*. 270 s.
- Eskola J., Suoranta J. (2014). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 266 s. Vastapaino.
- Félonneau, M.-L. (2004). Love and loathing of the city: Urbanophilia and urbanophobia, topological identity and perceived incivilities. 43-52 s. *Journal of Environmental Psychology*, 24.
- Forman J. & L. Damschröder (2008). 39–62 s. *Empirical Methods for Bioethics: A Primer Advances in Bioethics 11* (2008).
- Fornara, F., M. Bonaiuto & M. Bonnes (2009). Cross-validation of Abbreviated Perceived Residential Environment Quality (PREQ) and Neighborhood Attachment (NA) indicators. 171-196 s. *Environment and Behavior* 42.
- Fried, M. (1984). The structure and significance of community satisfaction. 61-86 s. *Population and Environment* 7.
- Gotwald, S., T. Laatikainen & M. Kytä (2016). Exploring the usability of PPGIS among older adults: challenges and opportunities. 2321–2338 s. *International Journal of Geographical Information Science*, 2016: 12.
- Grosjean, M., & J.P. Thibaud (toim.). (2001). *L'espace urbain en méthodes*. Paris. Parentheses.
- Gustafson, P. (2001). Meanings of place: everyday experience and theoretical conceptualizations. 5-16 s. *Journal of Environmental Psychology* 21 (2001).
- Halpern, D. (2005). *Social capital*. Cambridge: Polity Press.
- Harvey, D. (1996). *Justice, Nature, and the Geography of Difference*. 288 s. Blackwell.
- Hay, R. (1998). Sense of place in developmental context. 5-29 s. *Journal of Environmental Psychology* 18.

- Helminen, V, S. Vesala, A. Rehunen A. Strandell, P. Reimi & A. Priha(2017). *Ikääntyneiden asuinpaikat nyt ja tulevaisuudessa*. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 2017:21.
- Helsingin kaupunki (2017). Maailman toimivin kaupunki – Helsingin kaupunkistrategia 2017–2021. <<https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/strategia-ja-talous/kaupunkistrategia/strategia-ehdotus/>>
- Hidalgo, M. C., & B. Hernandez (2001). Place attachment: conceptual and empirical questions. 273-281 s. *Journal of Environmental Psychology* 21.
- Hirsjärvi, S. P. Remes, P. Sajavaara (2015). *Tutki ja Kirjoita*. Tammi.
- Hernández, B., M. C. Hidalgo & C. Ruiz (2004). Theoretical and Methodological Aspects. *Teoksessa* Manzo L.C. & Devine-Wright P. toim. *Place Attachment* (2014).
- Hester, P. (2014). Do not Detach!. *Teoksessa* Manzo L.C. & Devine-Wright P. toim. *Place Attachment* (2014).
- Hidalgo, M. C., & B. Hernandez (2001). Place attachment: conceptual and empirical questions. 273-281 s. *Journal of Environmental Psychology* 21.
- Hiilamo, H. (2007) *Uusia ratkaisuja asunnottomuuteen*. Sosiaaliturva 15/2007. Huoltajasäätiö: Kirjapaino Uusimaa.
- Horelli, L. (2001) Young people's participation, Lip service or serious business. *Teoksessa* H.Helve and C. Wallace (toim.). 57-71 s. *Youth, Citizenship and Empowerment*. UK: Ashgate Publishing Ltd.
- Honkatukia, J. & J. Niemi (2017). *Väestön alueellisen keskittymisen aluetaloudelliset vaikutukset*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 17.
- <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79710/TEMjul_17_2017_veikkojulkaisu.pdf?sequence=1>
- Hummon, D. M. (1992). Community attachment. Local sentiment and sense of place. *Teoksessa* I. Altman, & S. M. Low (toim), *Place attachment*. 253-277 s. New York and London: Plenum Press.
- Häkli, J. (1999). *Metahodos*. Vastapaino. Tampere.
- Jacobs, J. (1961). *The Death and life of Great American cities*.

- Jackson, P. (1989). *Maps of meaning: An introduction to cultural geography*. Routledge, Oxon.
- Jauhiainen, J. S. (2007). Suurten ikäluokkien paluumuuttajista bisnestä syrjäseuduille? *Yhteiskuntapolitiikka* 72.
- Jonson R.B, A.J. Onwuegbuzie, L. Turner (2007). Toward a Definition of Mixed Methods Research. 112-133 s. *Journal of Mixed Methods Research* 1. SAGE PUBLICATIONS.
- Jorgensen, B. S., & R.C. Stedman (2006). A comparative analysis of predictors of sense of place dimensions: Attachment to, dependence on, and identification with lakeshore properties. 316-327 s. *Journal of Environmental Management* 79.
- Joseph AE and Cloutier-Fisher D (2005) Ageing in rural communities: Vulnerable people in vulnerable places. *Teoksessa* Andrews GJ and Phillips DR (toim.) 133–146 s. *Ageing and Place: Perspectives, Policy and Practice*. London: Routledge.
- Karjalainen, PT. (1999). *Geodiversity as a lived world. On the geography of existence*. Joensuun yliopisto.
- Karjalainen, PT. (1999). *Place And Intimate Sensing*. Lancaster University.
- Kasarda, J. D., & M. Janowitz (1974). Community attachment in mass society. 328-339 s. *American Sociological Review* 39.
- Kay, J. H. (1989). Women & land & design. Vaulting the garden wall? 38–39 s. *Landscape Architecture* 83:80.
- Kim, J., & R. Kaplan (2004). Physical and psychological factors in sense of community. 313-340 s. *Environment and Behavior* 36.
- Kirk, A (2012). *Data visualization: A Successful Design Process*. 131 s. Birmingham: Packt Publishing.
- Korpela, K. M. Yle'n, L. Tyrväinen, H. Silvennoinen (2008). Stability of self-reported favorite places and place attachment over a 10-month period. 95–100 s. *Journal of Environmental Psychology* 29.

- Korpela, K., T. Hartig, F. Kaiser & U. Fuhrer(2001). Restorative Experience and Self-Regulation in Favorite Places. 572-589 s. *Environment and Behavior* 33.
- Kortteinen, M. (1982). *Lähiö. Tutkimus elämäntapojen muutoksesta*. 324 s. Otava.
- Koskela, H. (2009). *Pelkokierre*. Gaudeamus.
- Kuusisto-Arponen, A. (2008). Kotirintamia ja kaukomaita: paikattomuus tilallisen trauman ilmentäjänä suomalaisten ja englantilaisten sotilasten muistoissa *Nuorisotutkimus* 2008:2.
- Kyttä, M. & M. Kahila (2006). PehmoGIS elinympäristön koetun laadun kartoittajana. Teknillinen korkeakoulu. *Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus*. Julkaisu B 90.
- Kyttä, M., M. Kahila, A. Broberg & J. Tynnilä (2009). Laatu kokemuksina. S. 79-115. *Teoksessa* Staffans, Aija & Eija, Väyrynen (toim.) *Oppiva kaupunkisuunnittelu*. 222 s. Arkkitehtuurin julkaisuja 2009:98.
- Kyttä, M., A. Broberg, T. Tzoulas & K. Snabb (2013). Towards contextually sensitive urban densification: Location-based softGIS knowledge revealing perceived residential environmental quality. 30– 46 s. *Landscape and Urban Planning* 113.
- Kyttä, M., A. Broberg, M. Haybatollahi & K. Schmidt-Thomé (2016). Urban happiness: context-sensitive study of the social sustainability of urban settings. *Environment and Planning B: Planning and Design*.
- Laatikainen T. E., A. Broberg & M. Kyttä (2017). The physical environment of positive places: Exploring differences between age groups (2017). s.85–91 *Preventive Medicine* 95.
- Laerd Statistics (2016). Statistical tutorials and software guides. 15.2.2016
<<https://statistics.laerd.com/>>
- Lalli, M. (1992). Urban-related identity: Theory, measurement, and empirical findings. 285-303 s. *Journal of Environmental Psychology* 12.
- Lewicka, M. (2005). Ways to make people active: Role of place attachment, cultural capital and neighborhood ties. 381-395 s. *Journal of Environmental Psychology* 4.

- Lewicka, M. (2011). Place attachment: How far have we come in the last 40 years? 207-230 s. *Journal of Environmental Psychology* 31.
- Lewicka, M. (2010) What makes neighborhood different from home and city? Effects of place scale on place attachment. *Journal of environmental psychology* 30.
- Lynch, K. (1960). *The image of the city*. 208 s. Cambridge, MA: M.I.T. Press.
- Maanmittauslaitos (2017). Karttapaikka. 15.6.2017.
<<https://asiointi.maanmittauslaitos.fi/karttapaikka/>>
- Manzo, L.C. (2005). For better or worse: Exploring multiple dimensions of place meaning. 67–86 s. *Journal of Environmental Psychology* 25.
- Massey, D. (1994). *Space, Place and Gender*. 3 p. 280 s. Policy Press, Cambridge.
- Mesch, G. S., & O. Manor (1998). Social ties, environmental perception and local attachment. 504-519 s. *Environment and Behavior* 30.
- Milio, N. (1986). Promoting health through public policy. Ottawa. *Canadian Public Health Association*.
- Moll, V. (2016). Puutarhakaupungin utopiasta lähiörealismiin. Lapsi kaupunkisuunnittelukeskustelussa 1946-1977. *Pro gradu* -tutkielma. Poliitiikan ja talouden tutkimuksen laitos.
- Morgan, P. (2010). Towards a developmental theory of place attachment. 11-22 s. *Journal of Environmental Psychology* 30.
- Morse, J. (1991). Approaches to qualitative-quantitative methodological triangulation. 120-123. *Nursing Research* 40.
- Olsbo-Rusanen, L. & R. Väänänen-Sainio (2003). *Ikäihmisten asuminen ja palvelut paremmiksi*. Ympäristöministeriö.
- Newman O. (1972). *Defensible space*. DIANE Publishing.
- Peace S, R. Holland & L. Kellaher (2011). ‘Option recognition’ in later life: Variations in ageing in place. 734–757 s. *Ageing and Society* 31.
- Perkins DD., BB. Brown & RB Taylor (1996). The ecology of empowerment: Predicting participation in community organizations. *Journal of Social Issues*.

- Plouffe, L. & A. Kalache (2010) Towards Global Age-Friendly Cities: Determining Urban Features that Promote Active Aging. *Journal of Urban Health: Bulletin of the New York Academy of Medicine* 87:5.
- Ponto, H.(2011) Onnen paikat: mistä urbaanit kokemukset koostuvat? 16.6.2017. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus YTK.
< http://maa.aalto.fi/fi/midcom-serveattachmentguid1e46fdb581452e6fdc11e49192a569f18427022702/ponto_onnen_paikat.pdf>
- Ponto H. (2017). *Young people's everyday lives in the city: living and experiencing daily places*. University of Helsinki, Faculty of Science, Department of Geosciences and Geography, Division of Geography.
- Pretty, G. H., HM Chipuer & P. Bramston (2003). Sense of place amongst adolescents and adults in two rural Australian towns: The discriminating features of place attachment, sense of community and place dependence in relation to place identity. 273-287 s. *Journal of Environmental Psychology* 23.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone. The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Puustinen, S. (2006). Suomalainen kaavoittajaprofessio ja suunnittelun kommunikatiivinen käänne. Vuorovaikutukseen liittyvät ongelmat ja mahdollisuudet suurten kaupunkien kaavoittajien näkökulmasta. 354 s. *Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja* A 34.
- Pyy, I (2017). Kaupungin laidalla: liitostaajaman kaavoitus ja kehittäminen. *Teoksessa* Lehtinen A. & Pyy I. (toim.). *Mitä on laadullinen kaupunkisuunnittelu?* Kunnallisan kehittämissäätiön Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu 104.
- Rose, G. (1993). *Feminism & geography: The limits of geographical knowledge*. Polity Press, Cambridge.
- Relph, E. (1976). *Place and placelessness*. 174 s. London: Pion Limited.

- Relf, E. (1985). Geographical experiences and being-in-the-world: The phenomenological origins of geography. *Teoksessa* Seamon D., Mugerauers *Dwelling, Place and Environment*. 15-31 s.
- Rishbeth, C. (2014). Articulating transnational Attachments through on-site narratives. *Teoksessa Place attachment* Manzo (toim.) (2014).
- RIVM, (2002). Bouwman, A., van Kamp, I., van Poll, R. (toim.) *Report 630950 00x Workshopverslag Leefomgevingskwaliteit II*. Verslag Workshop, 18 December 2001.
- Saarikangas, Kirsi (2002). *Asunnon muodonmuutoksia - puhtauden estetiikka ja sukupuoli modernissa arkkitehtuurissa*. 860 s. Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Scannel, L. & Gifford, R. (2010a). Defining place attachment: A tripartite organizing framework. 1–10 s. *Journal of Environmental Psychology* 30 (2010).
- Scannell, L., & Gifford, R. (2010b). The relations between natural and civic place attachment and pro-environmental behavior. 289–297 s. *Journal of Environmental Psychology* 30.
- Schulman, H. (2002). Onko Helsinki Metropoli? *Teoksessa* Keskinen, V., Tuominen, M. & Vaattovaara, M. (toim.). *Helsinki - Pohjoisen metropoli*. Helsingin kaupungin tietokeskus (2002).
- Shamai, Shmuel (1991). Sense of Place: an Empirical Measurement. 347-358 s. *Geoforum* 22:3.
- Sheller, M. & Urry, J. (2006). The new mobilities paradigm. 207-226 s. *Environment and Planning A* 38.
- Strandell, A. (2016). *Asukasbarometri 2016 – Kysely kaupunkimaisista asuinympäristöistä*. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 2017:19.
- SYKE (2017). Luonto kaupungissa. *Ympäristön tila -katsaus* 2017:3.
- Sixsmith, A. & J. Sixsmith (2008). Ageing in Place in the United Kingdom. 219-235 s. *Ageing International* 32:3.
- Skinner, M., D. Cloutier & Andrews, G. (2015). Geographies of ageing: Progress and possibilities after two decades of change. 776-799 s. *Progress in Human Geography* 39:6.

- Sosiaali- ja terveysministeriö (2014). Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi. 18.10. <www.stm.fi/julkaisut>
- Stedman, R. C. (2003). Is it really just a social construction?: The contribution of the physical environment to sense of place. 671-685 s. *Society and Natural Resources*, 16.
- Sugihara, S., & GW Evans (2000). Place attachment and social support at continuing care retirement communities. 400-409 s. *Environment and Behavior*, 32.
- SYKE (2012). CORINE Land Cover 2012.
<[http://www.stat.fi/til/vaenn/2015/vaenn_2015_2015-10-30_tie_001_fi.html](http://metatieto.ymparisto.fi:8080/geoportal/catalog/search/resource/details.page?uuid={D54C552F-F7F7-489B-8B1E-E093D93C7386}>></p>
<p>Takano, T. K. Nakamura & M. Watanabe (2002). Urban residential environments and senior citizens' longevity in megacity areas: the importance of walkable green spaces. 913–918 s. <i>J Epidemiol Community Health</i> 2002:56.</p>
<p>Tilastokeskus (2015.) Väestöennuste 2015–2065.
<<a href=)>
- Tilastokeskus (2011). Asumisväljyys lisääntyy hitaasti.
<http://www.stat.fi/tup/vl2010/art_2011-10-18_001.html>
- Tuan, Y.-F. (1974). Space and place: Humanistic perspective. 233-246 s. *Progress in Geography* 6.
- Tweed, C & M. Sutherland (2007). Built cultural heritage and sustainable urban development. 62–69 s. *Landscape and Urban Planning* 83.
- Twigger-Ross, C. L., & D.L. Uzzell (1996). Place and identity processes. 205–220 s. *Journal of Environmental Psychology* 16.
- Tyrväinen, L., A. Ojala, K. Korpela, T. Lanki, Y. Tsunetsugu, & T. Kagawa (2014) The influence of urban green environments on stress relief measures: a field experiment. 1–9 s. *J. Environ. Psychol.* 38.
- United Nations (2015). World Population Ageing 2015. New York. s.2.
<http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WPA2015_Report.pdf>
- United Nations (2016). The World Cities in 2016.

- Urban Ecosystem Europe. (2007). 25.8.2016 <<http://informed-cities.iclei-europe.org/fileadmin/template/projects/primus/files/ECOURB-UE07-FINALREPORT-EN6.pdf>>
- Vaattovaara, M. & M. Kortteinen (2003). Beyond Polarisation versus Professionalisation? A Case Study of the Development of the Helsinki Region, Finland. 2127–2145 s. *Urban Studies* 40:11.
- Vaattovaara, M. & A. Jaakkola (2002). Helsingin seudun kasvun logiikka vuosituhannen taitteessa. *Teoksessa* Keskinen, V., Tuominen, M. & Vaattovaara, M. (toim.). *Helsinki - Pohjoisen metropoli*. Helsingin kaupungin tietokeskus (2002).
- Vallius, A. (2016). Tila, kuuluminen ja kuva. *Tahiti: taidehistoria tieteenä*, 2016:1.
- Välikangas, K. (2009). *Yhteisöllisyyttä, laatua ja vaihtoehtoja. Ikääntyneiden välimuotoisen asumisen ratkaisuja Ruotsissa, Norjassa, Tanskassa ja Hollannissa*. Ympäristöministeriö.
- Van Kamp, I, M. Leidelmeijer, M. Marsmana & A. de Hollander(2003). Urban environmental quality and human well-being Towards a conceptual framework and demarcation of concepts; a literature study. 5–18 s. *Landscape and Urban Planning* 65.
- Van Patter, S. R., & D. R. Williams(2008). Problems in place: Using discursive social psychology to investigate the meanings of seasonal homes. 448-464 s. *Leisure Sciences*, 30.
- Vehkalahti, K. (2014). *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*. Finn Lectura.
- Vuori, P. & Laakso, S. (2016). Helsingin ja Helsingin seudun Väestöennuste 2016–2050. Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Ward Thompson, C. (2013) Activity, exercise and the planning and design of outdoor spaces. 79–96 s. *Journal of Environmental Psychology* 34.
- Wernick, J. (2009). *Riba Building Happiness*. Blackdog Publishing.
- Wiles J. L., A. Leibing, A. Guberman, A. Reeve, & E.S. Allen (2011). The Meaning of “Ageing in Place” to Older People. *The Georontologist* 10.

Williams, D. R., & Patterson, M. E. (2007). Snapshots of what, exactly? A comment on methodological experimentation and conceptual foundations in place research. 931-937 s. *Society and Natural Resources* 20.

World Health Organization (2007). *Global age-friendly cities: a guide*.

Walter, E.W. (1980). The place of experience. *The Philosophical Forum* 12. 159-181 s.

Ziebinska, U. (2009). Analiza porównawcza wybranych aspektów miast Warszawy i Wiednia: przywiązanie do miasta, wizerunek emocjonalny miasta oraz regeneracyjność miasta (Comparing Warsaw and Vienna: Place attachment, affective image and restorative character of the city). *Teoksessa* Lewicka, M. (2011). Place attachment: How far have we come in the last 40 years? 207-230 s. *Journal of Environmental Psychology* 31 (2011).

Liite 1

Linkki Maptionnaire-kyselyyn <<https://maptionnaire.com/en/825>>

Liite 2

Kutsukirje osallistujille

Arvoisa vastaanottaja,

Elinympäristöllä on vaikutusta arkeemme. Miellyttävässä arkiympäristössä on mukava liikkua ja viettää aikaa ja epämiellyttävä ympäristö voi puolestaan vaikeuttaa arkeamme. Millainen on teidän arkiympäristönne? Missä te liikutte ja vietätte aikaa? Arkiliikkuminen ja fyysinen aktiivisuus ovat vanhemman aikuisväestön terveyden ja toimintakyvyn ylläpidon kannalta ensiarvoisen tärkeitä, sillä niiden avulla säilytetään ja parannetaan lihasvoimaa, tasapainoa, liikkuvuutta, hengitys- ja verenkiertoelimistöä sekä mielen hyvinvointia ja muistia. Arkikävely on yksi tärkeimmistä päivittäisen liikkumisen muodoista.

Jotta liikkuminen omassa arkiympäristössä olisi mahdollisimman mielekästä ja houkuttelevaa, on tärkeää tukea mielekkäiksi koettujen ympäristöjen ylläpitoa ja suunnittelua. AKTIIVI-tutkimus etsii ratkaisuja ikääntyvien ihmisten liikkumisaktiivisuuteen yhdyskuntasuunnittelun keinoin. Tutkimuksen on toteuttanut Aalto yliopiston Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutusryhmä Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa AKTIIVI-tutkimushankkeessa.

Kaikkien yhteystietonsa jättäneiden **vastaajien kesken arvotaan neljä 50 euron lahjakorttia** päivittäistavara-liikkeisiin ja voittajiin otetaan yhteyttä henkilökohtaisesti. Kyselyyn vastaaminen tapahtuu anonymisti eikä yksittäistä vastaajaa voida tunnistaa

aineistosta missään tilanteessa. Aineiston tietoja käsitellään tilastollisin menetelmin ryhmätasolla, ei koskaan yksilötasolla. Tietoja ei sellaisenaan luovuteta muille ulkopuolisille. Vastaukset käsitellään ja säilytetään Aalto yliopiston Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutusryhmän tieteellistä tutkimusta koskevien sääntöjen mukaisesti.

Vastataksenne kyselyyn menkää osoitteeseen maptionnaire.com/fi/825 tai kirjoittakaa internetin hakukoneeseen *minä ja arkiympäristöni*. Vastaaminen on varsin helppoa ja mukavaa.

Ystävällisin terveisin,

Tiina Laatikainen
Tohtorikoulutettava

Marketta Kyttä
Maankäytön suunnittelun
professori

Sarah Gottwald
Tutkimusassistentti

Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutusryhmä
PL 12200, 00076 Aalto
tiina.laatikainen@aalto.fi
050 597 9087

HENKILÖKOHTAINEN KOODINNE / DIN PERSONLIG KOD / YOUR PERSONAL CODE

Bästa mottagare,

Vår omgivning har en stor inverkan på vårt vardagsliv. I en behaglig omgivning är det trevligt att röra sig och att tillbringa tid. Samtidigt kan en obehaglig omgivning göra vårt vardagsliv svårare. Hurdan är er vardagsomgivning? Var rör ni er och var tillbringar ni tid? Att röra sig varje dag och att hålla på med fysiska aktiviteter är väldigt viktigt för den äldre befolkningen med tanken på deras hälsa och mobilitet. Genom att motionera kan man förvara och förbättra muskelstyrka, balans, mobilitet, andnings- och cirkulationsorganen samt minnets välmående.

För att röra sig i sin egen omgivning på ett meningsfullt och lockande sätt är det viktigt att man stöder underhållet och planeringen av de omgivningar som är viktiga för er. AKTIIVI-undersökningen letar efter lösningar på äldre människors fysiska aktiviteter med hjälp av samhällsplaneringen. Utgångspunkten är att öka möjligheterna för att motionera frivilligt i sin egen vardagsomgivning och att underhålla och att utveckla de fysiska aktiviteterna i den äldre befolkningens liv. Undersökningen är genomförd av en undersöknings- och utbildningsgrupp i Samhällsplanering vid Aalto universitetet. Undervisnings- och kulturministeriet finansierar undersökningen.

Bland alla svarare som lämnar in sina kontaktuppgifter **lottas ut fyra presentkort på 50 euro** (till dagligvarubutiker). Vinnare blir kontaktade personligt. Undersökningsmaterialet

behandlas anonymt och man kan inte identifiera enskilda svarare från materialet som blir publicerat. Resultaten betraktas aldrig på en individnivå och undersökningsmaterial ges inte till utomstående parter.

För att svara på enkäten gå till adressen maptionnaire.com/fi/825 eller skriv *min vardagsomgivning* på sökmaskinen. Det är väldigt lätt att svara på frågorna.

[Med vänlig hälsning.](#)

Tiina Laatikainen, Marketta Kyttä & Sarah Gottwald

Undersöknings- och utbildningsgruppen i Samhällsplanering vid Aalto universitetet

---

Dear recipient,

You may have already received a letter inviting you to participate in this survey. If you already completed the survey or decided not to, please accept our thanks, no further involvement is required.

Being physically active in any way is beneficial for health and life quality of older adults by improving muscles strength, balance, mobility, respiratory and circulatory system and mental well-being. It is crucial for urban planning to maintain and implement opportunities for independent mobility of older adults. What are your desired and necessary activities? And which places are important for you to realize those?

We kindly ask you to participate in a survey, which gathers information on residents' experiences and opinions on their important places in relation to any kind of physical activities within Helsinki Metropolitan Area. The survey is conducted by Aalto University's Land Use Planning and Urban Studies Group (YTK). It is part of the *Supportive Environments for Active Aging* - ACTIVAGE research project, funded by the Ministry of Education and Culture of Finland.

All respondents will be entered in a **raffle for four gift vouchers valued 50 €**. The winners will be informed personally. Research data will be handled confidentially, and it will be impossible to track individuals or their answers from any results that will be published.

The questionnaire can be found in the Internet on webpage maptionnaire.com/fi/825 or by entering the following keywords to google: *me and my everyday environment*. Answering is easy and fun.

We are happy to give more detailed information and thank you for your valuable help.

Kind regards,

Tiina Laatikainen, Marketta Kyttä & Sarah Gottwald

Land Use Planning and Urban Studies Group, Aalto University